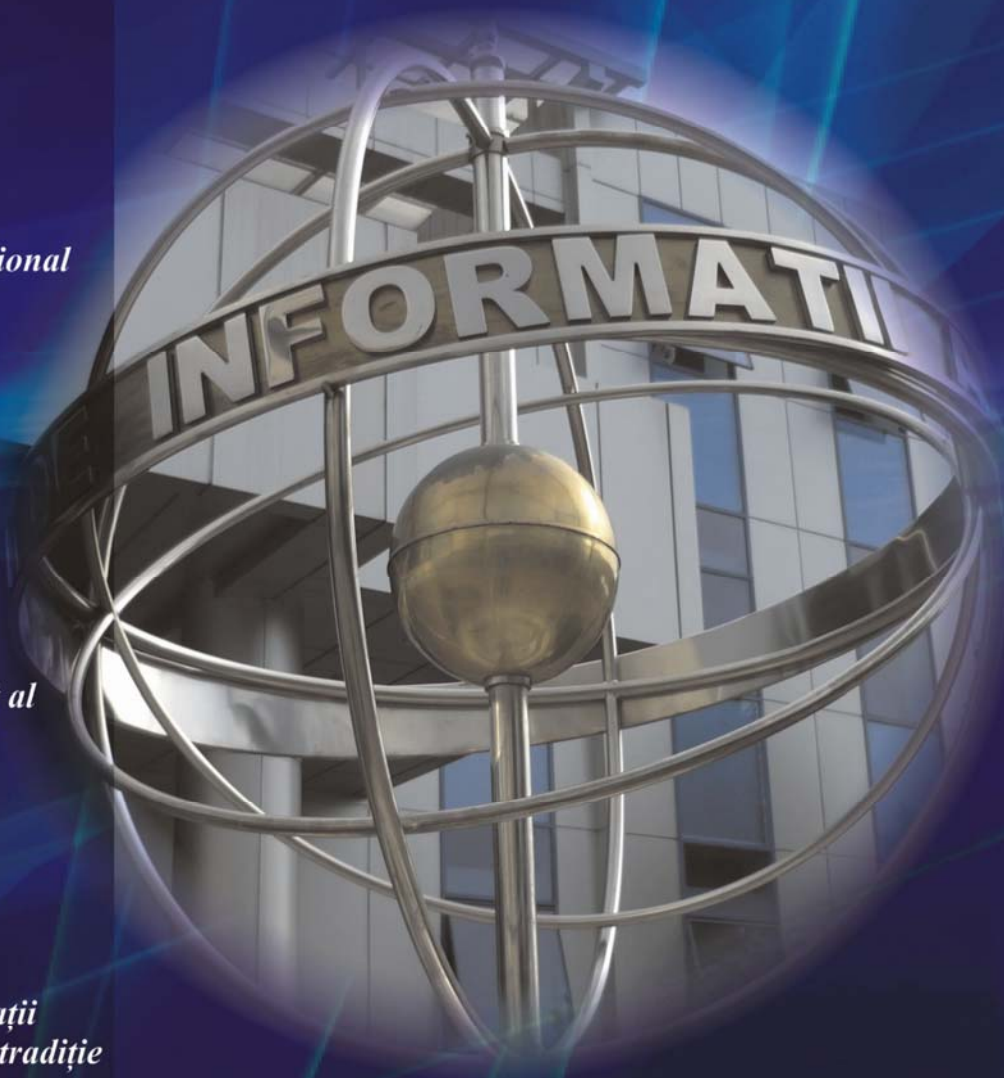

INFOSFERA

DIN CUPRINS:

- *Armata și interesul național*
- *Security Research and Innovation for an EU 2020 Vision*
- *Rusia: o perspectivă non-ideologică (I). Efectul dezideologizant al analizei lui Mackinder*
- *Centrul de Excelență NATO HUMINT*
- *Direcția Contrainformații și Securitate Militară - tradiție și onoare*

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Direcția Generală de Informații a Apărării

Anul II nr. 2 / 2010

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

Direcția Generală de Informații a Apărării

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC:

Academician Dan Berindei

Academician Florin Constantiniu

Cercetător științific gr. I dr. Napoleon Pop

Prof. univ. dr. Ioan Mircea Pașcu

Gl. (r) prof. univ. dr. Sergiu Medar

Gl. lt. prof. univ. dr. Teodor Frunzeti

Gl. mr. conf. univ. dr. Gheorghe Savu

Prof. univ. dr. Vasile Pușcaș

Prof. univ. dr. Ilie Bădescu

Prof. univ. dr. Vasile Secăreș

Gl. bg. conf. univ. dr. Adrian Pârlog

Prof. univ. dr. Teodor Repciuc

Col. (r) prof. univ. dr. Constantin Hlihor

Dr. Liviu Mureșan

Dr. Iulian Chifu

REDACȚIA

Director onorific: Prof. univ. dr. Teodor REPCIUC

Redactor-șef: Marius-Andrei DLAMESCU

Redactori: Cătălin ANDRONIC

Alina IONIȚĂ

Ion NIȚU

Anca Monica POPA

Iuliana Maria POPA

Aureliu RADU

Adresa redacției

*Bulevardul Vasile Milea nr. 7B, cod 061342, sector 6,
București*

Tel. / fax: (+40) 021 316 58 05

E-mail: redactia.infosfera@agat.ro

CUPRINS

Armata și interesul național.....	3
Gabriel OPREA	
Security Research and Innovation for an EU 2020 Vision.....	9
Dr. Liviu MUREȘAN	
Rusia: o perspectivă non-ideologică (I). Efectul dezideologizant al analizei lui Mackinder	12
Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU	
Evoluții recente în relațiile ruso-ucrainene.....	19
Dr. Iulian CHIFU	
Rolul de <i>peacekeeper</i> - o direcție strategică posibilă pentru România	24
Octavian MITU	
Terorismul fundamentalist islamic șiit	28
Gabriel ANGHEL	
Considerații privind fundamentarea deciziei de planificare în domeniul securității.....	33
Marius DIAMESCU	
Aspecte privind politica de securitate energetică a Uniunii Europene.....	38
Dan Marcel BĂRBUT	
Intelligence Cooperation in a Globalized World: Sharing Capabilities	44
Prof. univ. dr. Sergiu MEDAR	
Centrul de Excelență NATO HUMINT	48
Conf. univ. dr. Adrian PÂRLOG	
Direcția Contrainformații și Securitate Militară – tradiție și onoare.....	53
Dan PRISĂCARU	
Activitatea de protecție și contraterorism în Armata Română. Priorități de dezvoltare	60
Emil OLARU, Ciprian CĂRBUNARU	
„Păsări de fier” – o perspectivă modernă asupra spațiului de luptă informațional	66
Edward CALOTĂ, Vasile CĂLIN	
GEOINT – capacitate specifică secolului XXI	70
Cătălin GRĂDINARU	
Activitatea de informații pentru apărare în teatrele de operații militare. Necesități și oportunități	78
Antonio MARINESCU, Ovidiu FRĂȚILĂ	

ARMATA ȘI INTERESUL NAȚIONAL

Gabriel OPREA
Ministrul Apărării Naționale

Actualul mediu internațional de securitate, caracterizat de o instabilitate accentuată și de manifestarea unor riscuri și amenințări difuze și imprevedibile, impune tratarea dintr-o perspectivă multidimensională a problemelor de securitate națională. În acest context, crearea unor capacități credibile și eficiente de reacție, la nivelul sistemului de securitate națională, reprezintă o condiție esențială pentru promovarea și apărarea intereselor naționale ale României. Potrivit actualei Strategii de Securitate Națională, interesele naționale „reflectă percepția dominantă, relativ constantă și instituționalizată cu privire la valorile naționale. Ele vizează promovarea, protejarea și apărarea - prin mijloace legitime - a valorilor prin care națiunea română își garantează existența și identitatea, pe baza cărora își construiește viitorul și în temeiul cărora se integrează în comunitatea europeană și euro-atlantică și participă la procesul de globalizare”.

Încă din primele zile de mandat, am subliniat că **respectarea interesului național** este pe primul plan pentru conducerea Ministerului Apărării Naționale. Acest fapt se reflectă în contribuția structurilor ministerului la asigurarea securității naționale atât prin misiunile la nivel

național și participarea la misiunile internaționale din diferite teatre de operații (în conformitate cu angajamentele asumate împreună cu aliații din NATO și UE sau în cadrul altor organizații internaționale - ONU, OSCE etc.), cât și prin continuarea efortului de modernizare a instituției militare și de adaptare a acesteia la exigențele Alianței Nord-Atlantice.

Identificarea / crearea capabilităților și asigurarea resurselor necesare pentru îndeplinirea misiunilor care îi revin Armatei Române în cadrul sistemului securității naționale și al alianțelor din care România face parte, presupun o înțelegere adecvată a mediului internațional și a celui regional de securitate. Un demers în acest sens ne-ar putea facilita răspunsul la întrebarea „*ce fel de armată este necesară pentru țara noastră, din perspectiva apărării intereselor naționale ?*”.

Astfel, în ceea ce privește evoluțiile din mediul internațional de securitate, se poate afirma că, în prezent, ne aflăm într-o perioadă de tranziție către un nou sistem internațional, diferit de cel din perioada post-Război Rece. Procesul de redistribuire a resurselor și instrumentelor de putere la nivelul sistemului internațional (impulsionat și de actuala criză economică și financiară internațională) și accentuarea inter-dependențelor de natură economică, socială, politică și culturală la nivel global vor conduce, probabil, pe termen mediu și lung, la apariția unei „multipolarități asimetrice” și a unui sistem internațional caracterizat printr-o eterogenitate crescută, fapt care va determina o accentuare a incertitudinii și instabilității în domeniul securității internaționale (implicit la nivelul securității regionale).

Este recunoscut faptul că în actualul mediu internațional de securitate se manifestă o serie de riscuri și amenințări, preponderent asimetrice, precum terorismul, proliferarea armelor de nimicire în masă, instabilitatea regională, statele eșuate, diferențele de dezvoltare economică dintre

statele lumii, încălzirea globală, etc. La aceste riscuri și amenințări se pot adăuga o serie de evoluții care vor influența configurația viitorului sistem internațional: creșterea rolului puterilor emergente în politica internațională (în special a celor din așa-numitul „grup BRIC” - Brazilia, Rusia, India, China); posibila reducere a influenței statelor occidentale, la nivel global, în dauna unui nou pol de putere, localizat în Asia (de exemplu, în documentul „*Global Trends 2025: A Transformed World*”, publicat în decembrie 2008 de National Intelligence Council din SUA, se estimează că SUA vor rămâne, pe termen mediu și lung, actorul principal al politicii mondiale, dar vor pierde din influența globală); creșterea puterii relative și a capacității de acțiune a actorilor non-statali; înclinația unor actori importanți de a reveni la politica de putere; prelungirea efectelor crizei economice și financiare internaționale; redefinirea rolului unor organizații internaționale în securitatea internațională (în special NATO, prin elaborarea Noului Concept Strategic, și UE, prin intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona și a prevederilor acestuia în domeniul Politicii de Securitate și Apărare Comună); accentuarea competiției globale pentru accesul și controlul resurselor, mai ales a celor energetice etc.

Pornind de la aceste considerații, aș dori să subliniez ideea potrivit căreia caracteristicile actuale și de perspectivă ale mediului internațional de securitate impun o abordare flexibilă și anticipativă în ceea ce privește perceperea riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale. Prin urmare, evoluțiile politico-militare din zona de proximitate a României, din ultimii ani, reflectă necesitatea reevaluării unor riscuri și amenințări, considerate ca fiind mai puțin probabile după încheierea Războiului Rece, și adoptarea unei viziuni care să realizeze un echilibru între riscurile și amenințările asimetrice și cele clasice.

În acest context, este necesar a fi amintit faptul că securitatea națională a României se fundamentează, în mare măsură, pe trei „piloni”: calitatea de stat membru al NATO, apartenența la Uniunea Europeană și parteneriatul strategic cu SUA. Pe de altă parte, securitatea națională are, în continuare, o dimensiune geostrategică tradițională. Astfel, putem constata că în procesul de definire a tipului de forțe armate de care țara noastră are nevoie este necesar să luăm în

considerare și următoarele două elemente: pe de o parte, *statutul României de stat de graniță la limita estică a NATO și UE*, iar pe de altă parte, *amplificarea instabilității regionale* în zona de proximitate a României (în special în Regiunea Extinsă a Mării Negre). Pornind de la cele evidențiate mai sus, se impune, în următorii ani, realizarea unei structuri de forțe modernă, dislocabilă și sustenabilă, având capacitatea de a acționa în mod întrunit (*joint*) într-un spectru larg de misiuni atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia. Cu alte cuvinte, avem nevoie de o armată capabilă să îndeplinească atât *misiunile clasice* (constând în asigurarea securității naționale prin apărarea teritoriului național), cât și *misiuni de tip expediționar* (contracararea amenințărilor prin acțiuni comune, în special în cadrul NATO, în zone de interes strategic).

Din punct de vedere al intereselor de securitate națională ale României, elaborarea Noului Concept Strategic al NATO reprezintă o oportunitate strategică majoră. Ne-am implicat în acest proces atât din perspectiva intereselor noastre referitoare la soluționarea unor probleme legate strict de spațiul geopolitic căruia îi aparținem, cât și din perspectiva continuării politicilor și acțiunilor aliate de contracarare a riscurilor și amenințărilor globale, recunoscute ca atare și în Strategia de Securitate Națională a României. Astfel, România este interesată, în primul rând, de realizarea consensului între statele membre ale Alianței pentru reafirmarea importanței Art. 5 din Tratatul de la Washington. Totodată, apărarea teritorială a Alianței trebuie să înceapă cât mai departe de granițele sale geografice și cât mai devreme, în scopul prevenirii conflictelor, principiu fundamental ce va trebui să se regăsească în Noul Concept Strategic. Din acest punct de vedere, pornind de la principiile cadru care stau la baza Noului Concept Strategic, forțele noastre armate vor trebui să-și îmbunătățească capacitatea de a susține forțele expediționare și de a consolida Forța de Răspuns a NATO.

După cum am subliniat în mai multe intervenții publice, se impune ca România să dispună de *o armată mai puternică, care să fie respectată atât în țară, cât și în afara ei*. Realizarea acestui deziderat este condiționată, în primul rând, de asigurarea resurselor financiare necesare pentru atingerea unor obiective, cum ar

fi: continuarea procesului de transformare a instituției militare, respectarea angajamentelor asumate pe plan internațional (în special în cadrul NATO și UE) și derularea celor mai importante proiecte de înzestrare a forțelor armate. Atingerea acestor obiective ar permite consolidarea locului și rolului României în rândul statelor membre ale NATO și UE, mai ales prin afirmarea calității țării noastre de generator de securitate și stabilitate.

Din această perspectivă, o evaluare rapidă a activității forțelor armate pe anul 2009 reflectă existența unor reușite, în ciuda dificultăților financiare cu care ne-am confruntat la nivelul Ministerului Apărării Naționale. Astfel, ne-am asumat realizarea unei capacități de apărare credibile, care să permită atât îndeplinirea Obiectivelor Forței, stabilite prin procesul de planificare NATO, cât și respectarea angajamentelor asumate pe plan internațional; în ceea ce privește capacitatea operațională, structurile centrale ale ministerului au fost redimensionate și reorganizate anul trecut, realizându-se o diminuare cu 20 % a numărului de funcții, iar 121 de unități și mari unități au suferit

modificări structurale (modificările structurale au vizat în principal adaptarea categoriilor de forțe ale armatei la cerințele NATO și ale UE, precum și la noul context regional de securitate). În același timp, participarea la misiuni în afara teritoriului național (în special în teatrele de operații din Afganistan și Irak) a constituit un vector principal pentru afirmarea României în rândul statelor generatoare de stabilitate și securitate. În conformitate cu angajamentele asumate, România a participat, pe parcursul întregului an 2009, conform ciclurilor de rotire, cu 3618 militari la operații sub comanda NATO/UE, în cadrul coaliției de luptă împotriva terorismului și sub egida ONU, iar la sfârșitul anului 2009 erau dislocați în teatrele de operații 1391 militari.

Referindu-mă la anul 2010, doresc să evidențiez că obiectivul prioritar îl reprezintă asigurarea resurselor bugetare de care sistemul are nevoie pentru a funcționa în parametri normali; *asigurarea finanțării activităților de bază este obiectivul de „grad zero”*, în condițiile în care bugetul Ministerului Apărării Naționale pe acest an este de 1,31 % din PIB. Prin urmare,

pentru Armată, proba solidarității înseamnă un buget la limita de supraviețuire, în sensul că acesta asigură îndeplinirea principalelor misiuni în țară și în afara ei și punerea în aplicare a proiectele de modernizare și de dotare a căror amânare ar aduce atingere interesului național.

În același timp, există și alte obiective la fel de importante: creșterea gradului de protecție și siguranță a militarilor care acționează în teatrele de operații, continuarea materializării obiectivelor etapei a II-a a Strategiei de Transformare a Armatei României, concomitent cu îndeplinirea angajamentelor asumate în cadrul NATO și UE; participarea la efortul internațional de luptă împotriva terorismului; și, nu în ultimul rând, reevaluarea programelor de înzestrare (pași extrem de importanți au fost deja făcuți în prima jumătate a acestui an).

Referitor la acest ultim punct, cel legat de programele de înzestrare, plecăm de la constatarea că dotarea actuală pe care o are Armata română este una destinată, cu preponderență, apărării teritoriului național și mai puțin misiunilor în afara frontierelor naționale. Din acest punct de vedere, se impun atât *o prioritizare a programelor de înzestrare*, în special prin prisma necesității asigurării echipamentelor necesare pentru misiunile de luptă în afara teritoriului național, cât și *gestionarea cu mai multă creativitate, responsabilitate și eficiență a resurselor avute la dispoziție*. De altfel, pentru îndeplinirea obiectivelor cu impact major asupra derulării procesului de transformare, am stabilit la nivelul conducerii ministerului o agendă a priorităților și un grafic al realizării acestora, potrivit finanțării pe care o putem asigura în anul 2010.

Sunt conștient că va trebui să ne dimensionăm exigențele din domeniul înzestrării pe resursele avute la dispoziție. Totuși, *criza economică nu trebuie să se transforme într-un pretext pentru a amâna la nesfârșit o serie de investiții atât de necesare pentru militarii români*; aceasta este o datorie de onoare, în primul rând, față de cei care își asumă, cu devotament și curaj, misiunea de a reprezenta România în zonele cele mai periculoase ale lumii. Astfel, după cum am subliniat deseori, o atenție specială o vom acorda programelor de înzestrare cu tehnică menită să crească gradul de siguranță și protecție pentru militarii noștri din teatrele de operații.

În același cadru se integrează și decizia

Consiliului Suprem de Apărare al Țării privind *achiziționarea de avioane multirol de tip F-16* aflate în uz, pe care o consider o soluție realistă și fezabilă în actualul context economic. Pe fondul unor restricții bugetare severe, trebuie să înțelegem că România risca să nu poată ridica niciun avion de la sol în cel mult trei ani; ar fi fost o situație extrem de gravă din punct de vedere al credibilității României și al capacității noastre de a face față exigențelor impuse de statutul de membru NATO. Din acest motiv, apreciez că cei care ridică problema oportunității acestei achiziții tratează cu superficialitate o problemă de securitate națională.

O altă decizie, de mare importanță pentru securitatea națională, la luarea căreia Ministerul Apărării Naționale a participat în anul 2010, este cea referitoare la *implicarea României în programul american de apărare împotriva rachetelor balistice*. În opinia noastră, găzduirea unor elemente ale acestui sistem de către România va aduce un plus de securitate nu numai pentru teritoriul național, ci și pentru toate statele din sud-estul Europei. În același timp, participarea la dezvoltarea sistemului de apărare antirachetă reprezintă un succes al țării noastre, atât în relația bilaterală cu SUA, cât și din punct de vedere al afirmării acesteia ca partener de încredere în cadrul NATO (poziția României pe tema apărării antirachetă este consecventă principiilor indivizibilității și solidarității aliate). Astfel, pentru România participarea la acest program înseamnă, în primul rând, mai multă securitate și un prestigiu sporit, iar în al doilea rând, reprezintă o nouă confirmare a colaborării foarte bune dintre armata română și cea americană. Faptul că în acest proiect avem un partener cum este Polonia ne oferă oportunitatea de a realiza un transfer consistent de expertiză pe durata implementării acestuia.

Un motiv de mândrie pentru Armata Română îl constituie inaugurarea oficială, în primăvara acestui an, a *Centrului de Excelență NATO în domeniul HUMINT* de la Oradea. Materializarea acestui proiect de anvergură, început acum cinci ani și menit să sprijine procesul de transformare a Alianței Nord-Atlantice în domeniul informațiilor pentru apărare, reprezintă, în primul rând, o încununare a eforturilor depuse, în ultimii ani, la nivelul Direcției Generale de Informații a Apărării și, totodată, confirmă încrederea și prestigiul de care se bucură Armata României în

rândul statelor aliate în ceea ce privește capacitățile sale în domeniul HUMINT (în special, ca urmare a profesionalismului și efortului depus de ofițerii de informații dislocați în teatrele de operații).

În anul 2010, Armata Română va înregistra o participare la misiuni în afara teritoriului național cu un efectiv de 3753 militari, din care 2342 militari forțe dislocate și 1411 militari forțe dislocabile la ordin; de exemplu, prin hotărârea CSAT din 21.01.2010, a fost suplimentat cu 600 numărul militarilor români din cadrul forțelor care acționează în Afganistan, numărul maxim al acestora ajungând la aproximativ 1800 de militari. Militarii români participă la misiuni care au ca scop asigurarea securității zonelor de responsabilitate și reconstrucția Afganistanului, instruirea Armatei Naționale Afgane și acțiuni de sprijinire a populației locale. De asemenea, merită menționat și faptul că partenerii americani au acceptat ca o subunitate a lor să acționeze sub comandă românească în Afganistan; este pentru prima dată, după cel de-al Doilea Război Mondial, când forțe americane se află sub comanda unei structuri dintr-o altă țară.

Unul din cele mai importante obiective pe care mi le-am asumat constă în *redarea statutului pe care militarii români îl merită în*

societatea noastră. Anul 2010 este un an de probă pentru solidaritatea societății românești; această solidaritate trebuie să guverneze toate inițiativele statului, însă, în egală măsură, consider că societatea românească trebuie să fie solidară cu militarii din teatrele de operații adevărați ambasadori ai țării noastre în lume. Pierderile de vieți omenești rămân cel mai greu tribut pe care o armată îl plătește pe parcursul îndeplinirii misiunilor care-i revin și nu există nimic care să compenseze acest lucru. De-a lungul timpului, Armata Română a oferit sacrificiul suprem pentru apărarea statului, frontierelor și interesele României acționând atât pe teritoriul național, cât și în teatre de operațiuni externe. În prezent, militarii noștri prezenți în diferitele teatre de operații externe nu ezită să-și îndeplinească misiunile încredințate, chiar dacă sunt conștienți că acestea implică asumarea riscului suprem și pot fi plătite inclusiv cu prețul vieții. Aceste eforturi nu vor rămâne necunoscute, deoarece ele reprezintă un standard de onoare și demnitate în rândul Armatei Române, iar cei care au plătit cu viața participarea sub steagul național reprezintă cu adevărat, eroi, ai acestei țări.

Unul dintre demersurile pe care le-am susținut și care s-a finalizat cu succes constă în *promovarea și adoptarea actului normativ de modificare și*

completare a Legii privind Statutul soldaților și gradaților voluntari; potrivit acestei noi legi, soldații și gradații voluntari vor fi menținuți în activitate până la vârsta de 45 de ani

și vor primi drepturi similare cadrelor militare, inclusiv cel de pensie. În acest mod, am făcut ca discriminările din sistemul militar să dispară, iar voluntarii să beneficieze de un tratament onest și echitabil din partea statului.

O problemă de preocupare pentru conducerea ministerului o reprezintă și cea privind *pensiile militarilor români*. Când vorbim despre aceste pensii, vorbim despre contribuții și despre solidaritate; militarii români au o contribuție, însă aceasta se măsoară nu în bani, ci în libertatea de care se bucură copiii noștri, în demnitatea acestei țări și în respectul de care se bucură România în fața aliaților săi. Când vine vorba despre militari, trebuie să privim contribuția și solidaritatea nu în sens contabil, ci în sensul jurământului militar pe care îl depun toți cei din Armata Română. Din acest punct de vedere, menținerea unui nivel decent al acestor pensii,

chiar și în actualele condiții economice dificile, reprezintă un semn de respect față de militarii români.

A fi militar nu este o meserie ca oricare alta. Orice militar trebuie să fie la datorie zi și noapte, misiunea sa implicând dificultăți, riscuri și privațiuni care nu au termen de comparație în alte domenii de activitate. Iar acest efort trebuie să fie recunoscut, apreciat și recompensat de societate, așa cum se întâmplă în toate statele civilizate. Toți militarii români cunosc riscurile la care se expun, dar o fac cu mentalitatea de învingător, de care are nevoie orice armată modernă.

În final, îmi permit să afirm, cu toată convingerea, că Armata Română este un etalon de profesionalism. Armata este cea mai prestigioasă instituție a României, după cum relevă majoritatea sondajelor de opinie. În același timp, sunt convins de faptul că meritele nu aparțin niciodată unei singure persoane, ci unei întregi echipe - această echipă cuprinde astăzi zeci de mii de oameni competenți și serioși, pentru care interesul național este mai presus de orice.

Dr. Liviu MUREȘAN**

money but also time are limited resources.

For more than two years, 600 experts from 32 countries worked on this joint initiative of the European Commission and the 27 EU Member States. Official as well as independent representatives of the industry, the public and private sector, research institutes and academia, non-governmental organizations and EU bodies contributed to this ESRIF Final Report as the only large scale and high level initiative of its kind in Europe. A European Security Research and Innovation Agenda (ESRIA) were proposed for the next 20 years.

A grand vision for our European Union is difficult to draw when most of its member states do not have a robust strategic culture to deal, at least, with their national agendas. *“We cannot solve problems by using the same kind of thinking we used when we created them (...)”*, said Albert Einstein.

Herman Van Rompuy, the President of the European Council and Jose Manuel Barosso, the President of the European Commission dealing with EU 2020 will discover that in a period of recovery from the economic crisis, not only

- mid-term and long-term security perspectives (up to 20 years);

**** Dr. Liviu MUREȘAN este președinte executiv al Fundației EURISC și al EURODEFENCE România.**

- European, national and regional perspectives, building on previous efforts (notably the 2004 and 2007 reports of the EU's Group of Personalities and the European Security Research Advisory Board, respectively);
- enhanced co-ordination with other institutions involved in security research and innovation area;
- societal and technological aspects of security research;
- promotion of innovation as the foundation for

DOCUMENTATION

From the ESRIF Final Report:

“ESRIF strongly recommends that the EU and its Member States launch new measures to enhance the security of its citizens. These should also aim to create amenable conditions for European excellence in research and innovation, and thus advance Europe's security.

COMMON EUROPEAN CAPABILITIES:

The EU must draw on its collective strengths and knowledge by developing common capability via enhanced transnational cooperation.

NEW POLICY INITIATIVES:

The above should be supported by stronger articulation of demand and delivery of the most appropriate solutions by the supply side.

INTEGRATED APPROACH TO SECURITY:

Effective civil security must embrace interoperability, standardisation, certification, validation, communication with the public, education & training, exchange of best practices, consultations on privacy issues and other factors that cut across public and private spheres and provide synergies between civil security and defence research fields.

THE GLOBAL DIMENSION:

The EU's civil security is a collective responsibility touching government, societal organisations, industry and individual citizens. It cannot stand in isolation from the world.”

an European security market that exploits economies of scale at the European level;

- Guidance for all stakeholders who prepare security-relevant research programs in Europe.

Living in a complex, interdependent world with a dynamic and a challenging security environment, the EU and its Member States must be able “to reinvent” the Lisbon Agenda and finalize the EU 2020 Strategy over the next few months.

The messages proposed by the ESRIF Final Report refer to key topics of interest for the EU 2020 Strategy.

Societal security

The European security is linked to the social, cultural and political values that distinguish European life in all its diversity therefore the security research and innovation must address the long-term vulnerability of these values.

Societal resilience

Unpredictable man-made and natural threats are obliging the security research and innovation to focus on strengthening Europe's inherent resilience and ability to recover from disaster.

Trust

Security implies trust between authorities and citizens, as well as among the people, institutions and technologies. Trust plays a decisive role between citizens and governments, social services and institutions, information agencies, ICT and other technological systems, and local and global markets.

Interoperability

Security organizations have to consider technical, operational and human interoperability issues at their geographical and organizational borders. A vigorous policy to share assets and standards across the Europe is needed, to jointly hand the security issues posed by a progressive interlinked world.

A systematic approach to capability development

The complexity of security demands increasing sophistication in the strategic foresight and risk assessment, modular generic capabilities and solutions at the system-of-systems level.

Industrial policy

European industry can be a global leader in the security network, making our society's best

security solutions available to the world. To this end, we need political will and a persuasive European industrial policy.

Innovation

Based on the experience and potential of the old as well as new Member States, Europe must have strong scientific, technological and industrial competences for its security needs. It must capitalize on this knowledge and maximize synergy between demand and supply to answer the real operational needs.

Security by design

Europe needs a systemic approach to security and this security must be treated as an integral part of any given system.

Education and training for awareness rising

“The security culture” is a common responsibility of all stakeholders, especially the policy-makers, regulators and citizens.

NO MORE SEPARATION BETWEEN SECURITY AND DEFENCE

Security Research and Innovation must support the forging of a European Security and Defense Policy also in the broader picture the EU 2020 Vision. Security and Defense can no more be separated and have to use the strength of each and the synergies of a joint approach. In the same line a civil approach can not be completely separated from the military one, based

on the same or similar industrial bases, research and development and a growing security and defense market.

Initiatives like the European Organization for Security or a future European Network of National Organizations for Security could bring a stronger support for the European Security and Defense community.

By mobilizing the potential of the national and European research and development in security research and innovation, ESRIF can be materialized into an agency or can enforce an existing one (like EDA transformed in an ESDA) and play a role of “control-tower” for this issues into the perspective of an EU 2020 Vision.

The cluster of public-private entities in the field of security and defense production, research and innovation in the Eastern Member States like Poland, Romania and Bulgaria can use the model of the Western Member States cooperating in different air and space programs and a dialogue between the EU and NATO from the perspective of the EU 2020 and NATO 2020 can discover new topics of future cooperation, dialogue which is now proposed on the agenda of the both entities.

The Annual Security Research Conference (SRC) and the back to back event organized in Stockholm last year by the Swedish Presidency have proven the potential of a closer Trans-Atlantic Cooperation in this domain.

RUSIA: O PERSPECTIVĂ NON-IDEOLOGICĂ (I). EFECTUL DEZIDEOLOGIZANT AL ANALIZEI LUI MACKINDER

*Prof. univ. dr. Ilie BĂDESCU**

Spațiul rusesc - o chestiune metafizică

Triumful comunismului universal sub forma sovietismului a provocat Rusiei, poporului rus, multe răni dincolo de avantajul unei expansiuni teritoriale prin încorporare și prin crearea zonei sale hegemonice, care s-a întins de la Marea Nordului la Vladivostok și de la țărmul arctic la linia care unește Sttetin-ul cu Trieste. Una dintre daunele care apasă greu asupra Rusiei post-Bolovejie, moștenire a vechilor sisteme de gândire, este ideologizarea analizelor care i-au fost dedicate, ceea ce a condus la o multitudine de stereotipuri și prejudecăți asupra poporului rus și, deopotrivă, asupra rolului spiritualității ruse în istorie. Este motivul pentru care credem că adevărata decomunizare a gândirii în studiile dedicate chestiunii rusești implică o dezideologizare a analizelor, o analiză non-ideologică a Rusiei.

Care sunt implicatele unei astfel de analize, adică acele elemente ale analizei care prin chiar natura lor rezistă ideologizării și, într-un anume fel, triumfă asupra stilului ideologic de gândire? Punctul zero al unei analize non-ideologice a spațiului geopolitic rusesc este chiar geografia. La o atare exigență ne îndrumă enormitatea spațiului rus. „Teritoriul controlat de statul rus este întins pe 11 fuse orare: de la Petersburg la Vladivostok”. Zburând pe teritoriul acesta schimbi de 11 ori fusul orar. Pentru români ar fi intuitiv să realizăm că România se cuprinde de 80 de ori în spațiul CSI. Acest fapt ridică probleme de ordin deopotrivă geostrategic, geoeconomic, geopolitic, metafizic și chiar teologic.

Îmbrățișăm ideea că problema unui spațiu de o asemenea amplitudine între marginile de

putere ale unui stat ridică, neîndoielnic, o chestiune de ordin metafizic și, cum am precizat deja, de ordin teologic. Specialiștii și filosofi ruși au intuit latura aceasta și au insistat asupra ei. În viziunea unora dintre studiile lui Alexander Dughin, profesorul de geopolitică și de sociologie de la Universitatea Lomonosov din Moscova, chestiunea este privită chiar dintr-un atare unghi de abordare. Occidentul a înțeles târziu semnificația specială a unui asemenea factor non-ideologic care este geografia Rusiei pentru înțelegerea lumii și a dinamicii civilizațiilor, în ciuda atenționărilor marilor filosofi occidentali ai civilizațiilor, care au intuit lucrul acesta. Chestiunea nu se reduce, desigur, la escaladarea ipotezei privind așa-zisul rol decisiv al determinismului geografic, cu atât mai mult cu cât studiile de acest tip nu lipsesc nici chiar în Occident. Problema este mult mai complexă, cum ne și sugerează studiile mai recente ale strategiștilor britanici și americani. Sigur că o analiză ca cea datorată elevilor Școlii Le Play din Franța este încă extrem de provocatoare atât în ceea ce privește ipoteza asupra „surmenajului social al Rusiei”, provocat de ritmul infernal al reformelor petrinice - celebra răsturnare axială a orientării Rusiei, datorată reformelor lui Petru el Mare - cât și în privința teoriei formațiunilor superpuse prin care s-a încercat cercetarea tehnicii expansionare a acestui stat în Eurasia.

Putem spune că până la apariția în 1904 a studiului lui Mackinder asupra Eurasiei¹, arie considerată de către geopoliticianul britanic drept factorul pivot al istoriei universale, Occidentul nu a înțeles pe deplin chestiunea rusă în toată complexitatea ei. Abia de la Mackinder încoace,

* Ilie BĂDESCU este profesor universitar la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității București și director al Institutului de Sociologie al Academiei Române.

¹ „The Geographic Pivot of History” în *Democratic Ideals and Reality*, New York, 1919; sau Halford Mackinder „Geographical Pivot of History” în *Geographical Journal*, 1904.

prin filiera marilor strategişti americani, lumea occidentală a sesizat în toată amploarea ei chestiunea rusă. Iată de ce este necesar să pornim, eventual, de la Mackinder atunci când dorim să abordăm non-ideologic această chestiune. În general, geopolitica a reuşit să furnizeze un răspuns la chestiunea evaluării non-ideologice a unui stat. La întrebarea „cum evaluăm geopolitic un stat?” ştiinţa geopoliticii a oferit grile speciale care ne apără de alunecarea în analizele ideologizate. Iată doar câteva²:

- *Teoria lui Rudolf Kjellen* a celor 5 elemente: ţara, economia, populaţia, politica sau statul³.
- *Teoria lui Anton Golopenţia* centrată pe ideea potenţialul geopolitic şi geoeconomic al statului. Aceleaşi elemente (din grila lui Kjellen) trebuie privite ca elemente potenţiale, nu actuale. Ca să capete caracter manifest, ele trebuie actualizate prin politicile statului.
- *Teoria frontierelor naturale*: Fr. Ratzel⁴.
- *Teoria lui Mackinder* a rolului de *pivot geografic* al istoriei universale a Eurasiei.
- *Teoria infrastructurilor critice*, sub semnificaţia lor de potenţial logistic al unui spaţiu geopolitic: drumuri, vehicule, conducte (oleoducte, gazoducte)⁵.
- *Teoria pasionarismului*: Lev Gumilov.
- *Teoria Imperiului panfederativ* a lui Alexander Dughin (la care se regăsesc destule note comune cu teoria lui Karl Haushofer asupra spaţiilor controlate de pan-idei).
- *Teoria statelor de cultură a lui Eminescu*, contribuţie cheie la înţelegerea rolului statului român ca „stat de cultură la Dunărea de Jos”, cum l-a caracterizat marele poet şi teoretician al păturii superpuse.
- *Teoria statelor de necesitate europeană a lui N. Iorga*, înrudită în multe puncte cu viziunea lui Mackinder şi, deopotrivă, cu teoria statelor tampon a suedezului Kjellen.
- *Teoria rotaţiei imperiului şi a celor patru monarhate* a lui D. Cantemir.

² Asupra unei prezentări extinse a teoriilor geopolitice se pot consulta I. Bădescu, *Tratat de geopolitică*, Editura Mica Valahie, Bucureşti, 2007.

³ Rudolf Kjellen, *Die Staat als Lebensform*, 1916.

⁴ Friedrich Ratzel, *Politische Geographie*, 1987 şi Friedrich Ratzel, *Ueber die Gesetze des räumlichen Wachstums der Staaten*, 1901.

⁵ I. Bădescu, D. Dungăci, *Sociologia şi geopolitica frontierei*, Ed. Floare Albastră, Bucureşti, 1995 şi *Tratat de geopolitică*, ed. cit.

- *Teoria statelor tampon* (R. Kjellen şi Simion Mehedinţi).

- *Teoria bifurcaţiei etnopolitice*.

- *Teoria noopolitică a statului*, din care am făcut noi înşine punte pentru înţelegerea problematicei aşa de complexe a raportului statelor cu spaţiul de viaţă al popoarelor, etc.

Aproape toate trimit, într-un fel sau altul, la modelul lui Mackinder. Însă, înainte de a stărui asupra viziunii lui Mackinder asupra Rusiei să ne oprim, în treacăt, asupra câtorva date relevante privind *teritorialitatea* în contextul schimbărilor de după 1989, ca să avem o sugestie asupra complexităţii chestiunii ridicate şi, deci, asupra dimensiunii spaţiale a oricărei cercetări dedicate Rusiei.

O dihotomie geografică sau geopolitică ?

Ce a însemnat răsturnarea geopolitică din 1989 pentru Rusia? După 1989, Rusia a pierdut cinci milioane de km², iar, la nivelul populaţiei, declinul demografic continuă. Între recensămintele din 1989 şi 2002 soldul migratoriu era pozitiv (de 5,5), dar sporul natural era negativ, atingând valoarea de -7,4. În 2006, în Rusia, trăiau 142,3 milioane locuitori faţă de aproape 300 de milioane de locuitori ai fostei URSS. Rusia post-Bolovejia a fost redusă la frontierele cele mai mici din istoria sa modernă, dar se întinde încă pe 17 milioane km² (3/4 din spaţiul sovietic), de la Baltica la Pacific, „de 3 ori mai la est de Ural decât la vest”⁶.

Comunismul a creat dualismul: Estul comunist versus Vestul capitalist. O reacţie semnificativă la acest dualism geopolitic se suprapune cu gestul lui Gorbaciov, care a semnat la Paris, în 1990, „Carta pentru o nouă Europă” (doctrina „Casei comune europene”). Preşedinţii ex-republicilor sovietice au creat CSI, (fără participarea ţărilor Baltice) în decembrie 1991. Rusia moşteneşte, în Consiliul de Securitate al ONU, personalitatea internaţională a URSS (prin acord comun) - dispunând de armament nuclear şi fiind *putere spaţială*. În plus, tot ca o reflectare a teritorialităţii, Elţin a participat regulat la reuniunile anuale ale G7, lărgit mai apoi spre formula G8. În mai 1997, a fost semnat acordul de la Paris: „Rusia şi NATO nu se mai consideră adversari (...) şi contribuie la stabilirea în Europa a unei

⁶ A se vedea datele din Rand Corporation Report, Center for Russia and Eurasia.

*securități comune și globale*⁷. Raportul Rand consideră că, din cauza problemelor interne, Rusia nu poate face contrapondere hiperputerii americane: n-a putut împiedica lărgirea NATO cu Polonia, Cehia, Ungaria (1999) și apoi cu România și Bulgaria (2004). Pe de altă parte, o schimbare petrecută în spațiul controlat de Rusia se propagă mult dincolo de frontierele spațiului rusesc.

Sfârșitul URSS, de pildă, a indus o stare care s-a propagat spre Statele Lumii a treia, cele ce împărtășeau încă o persistentă orientare socialistă. În concluzie, putem spune că atunci când ceva se întâmplă în și cu Rusia, se petrece ceva și cu lumea. Analiza Rusiei implică analiza lumii ca întreg, iar analiza lumii ne obligă să includem în schema sa analiza Rusiei (ca și pe aceea a Americii, a Chinei, a Uniunii Europene și, de o vreme, a lumii islamice). Această aserțiune este una profund non-ideologică și ea nu poate fi escamotată de nici un studiu dedicat chestiunii ruse oricât ar fi el de ideologizat. O atare aserțiune este, într-un fel, efectul geografiei, mai ales al teritorialității, asupra diagnozei geopolitice a chestiunii rusești. Suntem, iată, conduși, cu voie ori fără voie, la punctul de start al oricărei analize de acest tip, adică o analiză care este nevoită să adopte ca premisă majoră binomul: Lumea și Rusia. Cel dintâi care a utilizat, într-o expunere paradigmatică, acest binom a fost Mackinder. Vom porni, deci, de la acest prag:

Lumea și Rusia văzute de Mackinder, nu înainte, însă, de a insista încă asupra celor patru elemente care garantează orientarea non-ideologică a oricărei analize geopolitice.

Cele patru elemente ale analizei non-ideologice în geopolitică

Studiul lui Mackinder dedicat pivotului geografic al istoriei universale a schimbat radical perspectiva cunoașterii lumii. Am putea risca să spunem că lumea era văzută diferit înainte și după Mackinder. Prima trăsătură a acestei mutații indusă de paradigma lui Mackinder este dezideologizarea analizei spațiilor mari.

După Mackinder, statele pot fi privite în funcție de poziția față de un factor cu totul neutru la ideologie: *factorul geografic*. Din acest punct de vedere, ceea ce conferă putere unui stat este poziția lui față de Eurasia, adică față de *heartland*-ul planetei. Ca atare, atunci când vorbim despre un stat precum Rusia, nu este așa de relevant să ne referim la sistemul ei politic ori la ideologia care domină acolo, ori la atitudinea ei față de propriul său stat. Acestea sunt chestiuni care țin de *subdeterminările* regionale, locale, filosofice, ideologice, etc. Ceea ce rămâne dincolo de toate acestea este *poziția Rusiei față de heartland-ul eurasiatic*. Aceasta este o *supradeterminare* decisivă pentru diagnoza geopolitică a unui stat care aspiră la un rol geopolitic și, pe cale de consecință, pentru dezideologizarea oricărei analize cât de cât pertinente a chestiunii ruse. În termeni geopolitici, chestiunea

⁷ Ibidem.

rusă este tot una cu chestiunea marelui spațiu pivot socotit de Mackinder „heartland”, adică spațiul central al planetei. Întrucât acesta este una cu regiunea uscatului, chestiunea rusă poate fi asimilată la problematica geopoliticii uscatului, distinctă cu totul de geopolitica mării sau maritime.

Al doilea factor neutru ideologic, prezent într-o analiză geopolitică ca un vector premodelator asupra gândirii specialistului, este *factorul oceanic*, mai exact, poziția statului față de un astfel de element (apa) care, fiind un factor geografic, este fatalmente neutru la ideologizare. Controlul acestui factor este o chestiune non-interpretabilă, cum ar fi de pildă ideea sau pretenția că deții controlul asupra unui popor. Cine controlează mările și oceanele, în și sub forma sistemului comercial, este un stat puternic în mod indubitabil. Intersecția dintre cei doi factori compune, așadar, canavaua pe care se desenează tabloul lumii.

În fine, al treilea factor cu o neutralitate majoră față de ideologii este *crescentul interior* sau *rimland-ul*, cu termenul lui Spykman, care este de o importanță decisivă în orice analiză geopolitică, constituindu-se în suport al legității geopolitice universale, formulată de către Mackinder în fața conclavului de la Versailles.

Al patrulea factor neutru la intruziunea ideologizărilor este unul de ordin spiritual, ceea ce arată că și factorul mental este neutru la ideologie, chiar dacă este într-o anumită măsură ideologizabil. Forma sub care se implică factorul mental în analizele non-ideologice dedicate marilor spații și sisteme este *harta mentală*. Aceasta nu este în cadrul ei originar ideologică, chiar dacă poate fi ideologizată, cum se întâmplă uneori cu harta marilor cancelarii. Cine controlează harta mentală a unei epoci, a unui popor, a elitelor regionale și naționale, controlează spațiul lor de existență. Lumea datorează enorm în ceea ce privește dezideo-logizarea analizelor geopolitice lui Mackinder și hărții sale. Putem spune chiar că elitele care operează cu hărți dezideologizate au superioritate analitică și geostrategică, independent chiar de mărimea statului.

Acestea fiind spuse, să zăbovim asupra Rusiei ca subiect al hărții lui Mackinder și al unei analize non-ideologice. Primul lucru pe care va trebui să-l observăm când citim poziția Rusiei pe harta lui Mackinder se referă la raportul acesteia cu cele patru sisteme sau faze civilizaționale create prin valorificarea celor

patru elemente geografice: uscatul, fluviile, marea și aerul. Statul care reușește să-și adjudece o poziție predominantă în raport cu cele patru elemente și cu sistemele civilizaționale formate prin valorificarea lor este o superputere. Studiile geopolitice disting sistemele sau civilizațiile și în funcție de elementul pe care se fundamentează predominant acele sisteme sau civilizații. Putem vorbi, în acest sens de sisteme sau civilizații maritime, ale uscatului, ori bazate pe elementul fluvial (sistemele potamice) etc. Pe de altă parte, evoluția civilizației universale se caracterizează prin trecerea de la un sistem la altul, astfel încât de la faza bazată pe folosința pământului s-a ajuns astăzi la faza atmosferică (S. Mehedinți) și, mai general, la cea eterocratică sau cosmică.

Rusia are controlul deplin asupra a două elemente naturale suport pentru două faze și/sau sisteme civilizaționale și geopolitice (din cele patru deja menționate): *faza potamică (sistemul fluvial)* și *faza sau sistemul telurocratic (uscatul)*, vădind, pe de altă parte, și o putere de control relativ asupra celui de-al patrulea, propriu „fazei atmosferice” sau, cu un alt termen, sistemului eterocratic. Îi lipsește controlul strategic asupra *sistemului talasocratic* pentru că nu dispune de forța care să-i garanteze controlul sistemului comercial oceanic și al țărmurilor calde. Cât privește gestionarea *sistemului* eterocratic, Rusia cooperează cu America, așa cum arată tratatul privind reducerea arsenalului nuclear, document pe care sunt puse deja semnaturile celor doi lideri mondiali, Obama și Medvedev.

Să revenim asupra sistemului perspectival al lui Mackinder. Vom sublinia mai întâi că importanța studiului savantului britanic derivă din faptul că acesta a creat nu pur și simplu un model teoretic în geopolitică ori o metodă, ci deopotrivă un sistem perspectival asupra lumii. Lumea se vede cu totul altfel după acest studiu al lui Mackinder și nimeni dintre cei interesați de analiza lumii ca întreg nu poate să-l ocolească.

Lumea și Rusia văzute prin ochii lui Mackinder

Mackinder a pornit de la sesizarea unui fapt simplu și anume că principalele elemente ale naturii planetare - fluviile, mările, uscatul, aerul, focul - acționează ca factori integratori ai vieții colective. Acestea sunt fundamentele puterii unui actor geopolitic în și asupra spațiului mare. Unitatea oceanului, ne sugerează el, este „faptul

fizic” care susține valoarea dominantă a *puterii maritime* într-o „lume globală” (*global-wide world*). Raportul cu spațiul face inteligibil jocul unei puteri politice oarecare și, deopotrivă, balanța puterilor în lume. O a doua ipoteză a lui Mackinder este că la începutul secolului al XX-lea se crease deja o nouă balanță a puterii: se ridicaseră cinci mari puteri mondiale/ „state mondiale: Anglia, Franța, Germania, Rusia și America”⁸. O altă constatare care se face reazem al noii analize a *spațiului mondial* datorată lui Mackinder este aceea că „epoca columbiană” (a marilor explorări geografice) este spre sfârșit. „În 400 de ani profilul hărții lumii a fost completat / trasat cu acuratețe rezonabilă”⁹. „*Lumea a fost inclusă într-un sistem politic închis*”. Națiunile nu mai pot ignora evenimentele care se petrec în locuri îndepărtate ale globului. În lumina consecințelor logice ale acestor fapte și ipoteze, Mackinder năzuia să furnizeze o „*formulă care să poată evidenția anumite aspecte ale cauzalității geopolitice în istoria universală*”¹⁰.

În vederea atingerii unui atare obiectiv perspectival, el și-a reprezentat Europa și Asia ca pe un mare continent - Eurasia: „un teritoriu continuu de circa 21 milioane mile pătrate (aproximativ 30 milioane km²)”. „Centrul Eurasiei se întinde pe 9 milioane mile pătrate, deci 15 milioane km² (fără țărmuri, deci fără ieșiri la oceane, dar favorabil mobilității călăreților). În est și în sud sunt *regiunile marginale* dispuse (*ranged*) într-un vast *crescent*”, o semilună¹¹.

Fenomenul sau procesul care face comprehensibil marele spațiu și rolul acestuia în istoria universală este cel care face cu puțință persistența marilor trenduri istorice, generând duratele lungi, seriile, „generațiile istorice” sau ciclurile. Un astfel de fapt sau fenomen care a dovedit o persistență tragică în istorie, instaurând o durată lungă, a fost cel al marii invazii migratoare, care a exercitat întâia presiune masivă și unitară asupra spațiului european în întregul său și, astfel, a și creat o anume configurație fenome-

nologică, un strat al europenității (probabil al doilea după stratul sedentarității, al autohtonismului). „Între secolele al V-lea și al XVI-lea, a tășnit din Asia Centrală o succesiune de popoare nomade”, huni, avari, bulgari, maghiari, kazari, cumani, pecenegi, mongoli și calmuci, „amenințând să cucerească statele și popoarele așezate în aria de *crescent*” (Europa, Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est, China, Asia de Sud-Vest, Japonia, Coreea).

Cel de-al doilea fenomen de prelungire generațională, un adevărat suport al unui *megaciclu istoric* de importanță covârșitoare pentru înțelegerea lumii ca întreg, a fost cel al explorărilor geografice pe care Mackinder le atribuie „*generației columbiene*”. „Marinarii generației columbiene” au folosit „*puterea maritimă*” pentru a „înconjura (*envelope*) Asia centrală”. „Efectul politic” al „*ascensiunii puterilor maritime*” a fost „*inversarea relațiilor dintre Europa și Asia*”.

În Evul Mediu, Europa a fost prinsă între un „*impasabil, netranzitabil deșert la sud, un ocean necunoscut la vest, întinderi înghețate la nord și nord-est, iar la est și sud-est a fost continuu amenințată de mobilitatea sângeroasă a călăreților*”¹².

În era modernă, „Europa s-a ivit pe scena lumii multiplicând de 30 de ori suprafața maritimă și a zonelor de țărm la care Europa avea acces și învâluind cu influența ei puterea terestră eurasiatică care amenințase până atunci însăși existența Europei”¹³.

F. P. Sempa remarcă o idee esențială a lui Mackinder în chestiunea care ne interesează pe noi și anume chestiunea rusă: „*ceea ce nu s-a observat, crede Mackinder, a fost faptul că în vreme ce Europa s-a extins spre vest, statul rus, cu baza în Europa de est și în Asia centrală, s-a extins spre sud și est, organizând un spațiu vast de resurse naturale*” și umane. Acest vast spațiu va fi acoperit repede de o „*rețea de căi ferate*”, sporind astfel mobilitatea și grăbind ascensiunea sa la rang de mare putere terestră”¹⁴.

Cu un atare „*fundal geoistoric*”, Mackinder și-a desenat harta sa mentală asupra lumii: „un nucleu eurasiatic central-nordic” ca „*regiune pivot*” sau ca „*stat-pivot*” în politica mondială,

⁸ Halford Mackinder, *Britain and the British-Seas*, 1902, p. 350-351.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ „*The Geographic Pivot of History*”, p. 242, în „*Democratic Ideals and Reality*”, *apud* F. Sempa, *Geopolitics, from the Cold War to the 21st Century*, New Brunswick, New Jersey, 2007, p. 17.

¹¹ Sempa, *op.cit.*, p. 17.

¹² *Apud*. Sempa, *Ibidem*.

¹³ Mackinder, *op.cit.*, pp. 257-258, în „*Democratic Ideals and Reality*”, New York, 1962, W. W. Norton & Company, *apud* F. P. Sempa, *op.cit.*, p. 12.

¹⁴ F. Sempa, p. 12.

în centrul căruia se situează Rusia. Apoi o regiune de „crescent interior” în care sunt dispuse: Peninsula iberică, Franța, Germania, Austria, Sud-estul european, Orientul Mijlociu, Turcia, India, China. O regiune de „crescent exterior” în care sunt incluse „națiunile insulare ale Britaniei, Africii de Sud, Australiei, Statelor Unite, Canadei și Japoniei”¹⁵. „Înclinarea balanței puterii în favoarea statului pivot, generând astfel expansiunea sa spre și asupra pământurilor de margine sau de țarm, va permite utilizarea resurselor continentale pentru o *fleet-building* (crearea flotei) și astfel se va naște imperiul mondial”¹⁶.

Vor apărea, în același context istoric, noi „competitori” pentru hegemonia lumii între alianța ruso-germană și imperiul sino-japonez. Acestor resurse ale marelui continent li se va adăuga „frontul oceanic” și astfel se va ivi o mare superputere cu supremație pe uscat și pe mare.

Să interpretăm datele de până aici, preluate prin mijlocirea lui F. Sempa. Vom sesiza, mai întâi că Mackinder pare a identifica câteva mari „cicluri geopolitice” care fac comprehensibil acest mare spațiu și dinamica lui. Aceste cicluri sunt destul de lungi, atingând uneori 100 de ani. Le vom numi, de aceea, megacicluri geoistorice sau geopolitice. *Această a doua idee* majoră a lui Mackinder, după cea referitoare la marele spațiu eurasiatic, ca spațiu pivot al istoriei universale, redeschide problematica semnificației gnoseologice a *megaciclurilor geoistorice* (care includ ciclurile geopolitice). În Europa s-ar putea delimita două sau trei astfel de megacicluri istorice, cum vom arăta mai jos. Un astfel de megaciclu este, bunăoară, cel *columbian*. La finele lui avem triumful oamenilor generației columbiene care vor „înveli” Eurasia cu o rețea de „puteri maritime”. Al doilea megaciclu este, conform sugestiilor lui Mackinder, cel *westphalian*. Acesta pare a fi intrat în fază finală în raport cu *al treilea megaciclu al războaielor pentru Heartland* și, deci, al încorporării apelor reci (înghețate). Este *megaciclul globalizării sau neocolumbian*, căci acesta ar putea să susțină o vastă operațiune epocală de realizare a unei punți noi între „națiunile exterioare” sau „insulare” și „națiunile continentale” peste marele spațiu al apelor reci. Ideea megaciclurilor istorice (geo-

istorice) este, în vederile noastre, crucială fiindcă numai asemenea durate mari fac inteligibile marile sisteme geopolitice, de tipul imperiilor ori al economiilor mondiale. Altfel, acestea, cu tot cu dinamismul lor, cu creșterea și descreșterea lor, rămân incompreensibile. Vom delimita mai jos cele trei megacicluri istorice care fac inteligibil procesul ascensiunii și evoluțiilor imperiului rus.

Megaciclurile geoistorice și ciclurile geopolitice

Să examinăm, aşadar, rezemându-ne pe studiul lui Mackinder, succesiunea megaciclurilor geoistorice ale lumii în și prin care devine comprehensibilă evoluția marelui spațiu rusesc. Din analizele lui Mackinder se desprind destule elemente pentru ideea următoarelor megacicluri geoistorice ale devenirii Eurasiei:

1. *Megaciclul fluidității eurasiatice (al Eurasiei fluide)*, între secolele al V-lea d. H. și al XVI-lea d. H., al marilor invazii barbare, echivalând cu o imensă presiune ofensivă asupra crescentului de coastă: Europa, Orientul Mijlociu, Asia de sud-vest și de sud-est, China, Coreea, Japonia. Acest megaciclu este încheiat prin intrarea în scenă a „generației columbiene” care, folosind „puterea maritimă, au învăluit Asia Centrală”.
2. *Megaciclul columbian*, care a pus capăt celui al marilor invazii (e interesant că tot la 1480, după îndelungata așteptare de pe râul Ugra, rușii pun capăt dominației tătare).
3. *Megaciclul westphalian* (1648-1947), la care ne vom referi mai jos.

În desfășurarea acestor megacicluri devine comprehensibilă succesiune ciclurilor geopolitice prin care evoluția Rusiei ca mare spațiu își devoalează trăsăturile legice.

Cel care a dez-ideologizat analiza Rusiei ca mare putere, Mackinder, devine sprijin pentru lectura ciclurilor geopolitice relevante în privința dinamicii relațiilor dintre Rusia și marile puteri europene:

1. *Ciclul „marelui joc”*: de după înfrângerea lui Napoleon și până la ascensiunea Kaizerului german când puterea maritimă britanică a căutat să descurajeze puterea terestră rusă, „o luptă geopolitică” numită „marele joc”¹⁷. Acesta este un ciclu de circa 50 de ani (după 1815 până la 1871, când Germania se afirmă ca mare putere).

¹⁵ F. Sempa, p. 12.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Apud* Sempa, p. 29.

2. *Ciclul ascensiunii germane*, al „întinării spre est”. „Dacă Germania ar fi (...) avut pace cu Franța, britanicii și-ar fi îndreptat eforturile spre est”, iar „lumea ar fi intrat „în umbra unei Europe estice germanice dominând Heartlandul”¹⁸. „Popoarele insulare - american și britanic - n-ar fi realizat primejdia strategică decât prea târziu”. „Ne-am opus, zice Mackinder, țarismului rus pentru că Rusia a fost forța dominatoare și amenințătoare atât în Europa de Est, cât și în Heartland pentru 50 de ani (...). Ne-am opus Kaizerului german pentru că Germania a luat conducerea de la țarism și ar fi strivit slavii insurgenți, ar fi dominat Europa de Est și Heartlandul”¹⁹. Cea de-a doua „luptă geopolitică”, cea a Angliei cu actorul germanic, a durat tot cam 50 de ani, până la finele Primului Război Mondial. Această „iluminare strategică” cu privire la importanța geostrategică a poziționării față de statul-pivot „formează temeiul sfatului memorabil al lui Mackinder către statele occidentale la Versailles: «cine controlează Europa de est controlează Heartland-ul. Cine domină în Heartland controlează Insula Mondială. Cine domină în Insula Mondială controlează lumea»”²⁰. Putem denumi această lege printr-o sintagmă anume concepută: legea celor trei binoame geopolitice (compuse din perechile dominație-control, replicate de trei ori pe harta globală a lui Mackinder, în funcție de cele trei conexiuni dintre cele patru cercuri concentrice: *heartland*-ul, crescentul interior, crescentul exterior și insula mondială, din care se compune mega-spațiul lumii sau spațiul planetar).
3. *Al treilea ciclu geopolitic este cel versaillesez*, în care se părea că Anglia și Franța au ieșit victorioase, de aceea îl putem numi și *ciclul occidental*. El este un segment al megaciclului westphalian de 300 de ani (1648-1947/48) în cuprinsul căruia ciclul versaillesez propriu-

zis a durat cam 30 de ani (1917-1947), deci doar a zecea parte a marelui ciclu westphalian, și în cuprinsul său pacea a fost organizată după modelul asocierii de state-națiuni, iar instituția care a sistematizat această concepție a fost Liga Națiunilor. Este drept că Mackinder s-a arătat sceptic cu privire la puterea Ligii de a preveni un nou război pentru cucerirea *Heartland*-ului. „Nici o hârtie, chiar dacă va conține constituția Ligii Națiunilor, nu va fi, în condițiile actuale, o garanție suficientă că *Heartland*-ul nu va fi din nou centrul unui război mondial”²¹. Soluția lui Mackinder, apreciază Sempa, a constatat în „formarea unei centuri de state independente între Germania și Rusia”, un fel de „pană mare, o zonă de independență întinzându-se de la Adriatică și Marea Neagră până la Baltica”²². Acest „tampon teritorial între Germania și Rusia” urma să fie „susținut de națiunile exterioare” (ex. Britania și SUA)²³. „Altfel *vacuumul* est-european *de putere* va servi din nou ca o scânteie care va aprinde o altă bătălie pentru hegemonia eurasiatică”²⁴. Ceea ce observăm este că istmul acesta ponto-baltic este ca „buturuga” ce poate răsturna „carul” geopolitic al marilor state. Funcția lui este una legică. De aici marea bătălie pentru acest spațiu de cumpănă.

A doua funcție pe care Mackinder o atribuie zonei tampon era aceea de poartă pentru „ieșirea la ocean”, adică funcția maritimă. Dintre statele zonei tampon doar Grecia și România și-au asumat acest rol după cel de-al Doilea Război Mondial (în perioada 1945 - 1989). În opinia noastră, fâșia care leagă Adriatica de Baltica prin cornul pontic (un triunghi maritim) formează împreună cu Munții Carpați, „*patrulaterul securității europene*”. Zona acestui „cadrilater geopolitic” este ignorată îndeobște în analizele geopolitice centrate pe operarea cu ideea eurasiatică a zonei-pivot.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ „Democratic Ideals and Reality”, p. 139, citat și de Sempa la p. 17.

²⁰ *Ibidem*, p. 150, *apud* Sempa p. 17.

²¹ *Ibidem*, p. 114, citat și de Sempa la p. 17.

²² *Ibidem* pp. 148, 156 citat și de Sempa la p. 17.

²³ *Ibidem*, p. 160.

²⁴ Sempa, p. 17.

EVOLUȚII RECENTE ÎN RELAȚIILE RUSO-UCRAINESE

Dr. Iulian CHIFU*

Tot mai mulți specialiști în relații internaționale înclină să afirme că F. Rusă este în plină expansiune a sferei sale de influență¹, acțiuni edificatoare în acest sens fiind considerate războiul ruso-georgian (2008), care a avut drept obiectiv eliminarea președintelui Saakașvili de la conducerea țării, și presiunile², în special în prima parte a anului 2010, asupra regimului din Belarus, care nu a recunoscut, până acum, independența provinciilor Abhazia și Osetia de Sud. Un alt exemplu îl constituie recente evenimente din Kârgâzstan, unde Moscova s-ar fi implicat direct în înlăturarea președintelui Bakiev, sub pretextul prezenței unei baze americane pe teritoriul țării și nerespectării angajamentelor anterioare³, care mijloceau și sume importante de bani, pentru desființarea bazei americane de la Manas.

Din acest punct de vedere, se apreciază că F. Rusă și-a luat în serios rolul de principal factor de putere în zona fostei Uniuni Sovietice⁴, eforturile sale de contracarare a influențelor occidentale (admițând că ar mai exista asemenea eforturi sau reminiscențe din partea unor state sau instituții occidentale) în acest spațiu, de „interes special”⁵, dovedindu-se extrem de eficiente.

Astfel, după evenimentele de la Bișkek și schimbarea de putere de la Kiev - acompaniată de înțelegerile din aprilie a.c. de la Harkov, Moscova ar trece de la o postură defensivă la una ofensivă, **de inițiator a unui nou tip de revoluții colorate**, ca instrument pentru controlul spațiului post-sovietic⁶ și, de ce nu, recompunere, într-o altă manieră, a fostului imperiu. Reconsolidarea influenței în spațiul său „canonic”, de interes critic pentru securitatea sa națională, vine sub forma unei strategii de politică externă atent pusă în scenă pe mai multe paliere (politic, militar, economic). Întrucât timpul scurs de la destrămarea fostului imperiu sovietic și-a pus amprenta în mod diferit asupra statelor din acest spațiu, Kremlinul este nevoit să elaboreze **politici complexe capabile să răspundă fiecărui stat în parte**, o abordare în forță nemaiputând fi eficientă.

La câteva luni de la preluarea puterii în **Ucraina** de către președintele Viktor Ianukovici, statutul relațiilor bilaterale cu F. Rusă a înregistrat o schimbare radicală. Deși această modificare de traiectorie în politica externă a Kievului, în special pe relația cu Moscova, era previzibilă în condițiile noului leadership de la Kiev, evenimentele au căpătat o dinamică ce ridică semne de întrebare cu privire la perspectiva europeană a Ucrainei. Chiar dacă, în plan declarativ, noua conducere de la Kiev nu abdică de la proiectul european, inițiat de administrația precedentă, devine tot mai clar faptul că Ucraina și NATO devin două entități profund incompatibile. Este puțin probabil să vedem în rândul structurilor euro-atlantice un stat care găzduiește pe teritoriul său 40 de nave ruse.

De altfel, dacă pragmatismul este cuvântul de ordine în sfera relațiilor internaționale actuale,

* Dr. Iulian CHIFU este director al Centrului pentru Prevenirea Conflictelor și Early Warning.

¹ Hans-Henning Schröder, “Russia’s National Security Strategy to 2020”, in *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch; Olga Olier, Keith Crane, Lowell H. Schwartz, Catherine Yusupov, “Russian Foreign Policy. Sources and Implications”, Report prepared for the United States Air Force, RAND Co, 2009; Marcel de Haas, “Russia’s New Military Doctrine: A Compromise Document”, No. 78, *Russian Analytical Digest*, 4 May 2010, www.res.ethz.ch.

² Preluarea companiei naționale ce se ocupă cu tranzitarea gazului.

³ Sergei Blagov, “Russia Pursues Post-Soviet Integration”, *Eurasian Daily Monitor*, May 19, 2010, Vol. 7, Issue 97.

⁴ Hans-Henning Schröder, “Russia’s National Security Strategy to 2020”, *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch.

⁵ David J. Kramer and Daniel P. Fata, „The wrong answer: why the Medvedev proposal is a non-starter”, *The*

German Marshall Fund of the United States, paper series, *A new european order?*, Bruxelles Papers, 2010.

⁶ Sergei Blagov, “Russia Pursues Post-Soviet Integration”, *Eurasian Daily Monitor*, May 19, 2010, Vol.7, Issue 97.

unii experți apreciază că este posibil ca state importante din UE să fie mai mult decât fericite de alegerea pe care Kievul a făcut-o⁷. În definitiv, e posibil ca acestea să fie mai interesate de stabilizarea relațiilor ruso-ucrainene din perspectiva tranzitului de resurse energetice.

În momentul de față, **Georgia** este un alt stat a cărui relație cu F. Rusă este cât se poate de complicată. Interesul Moscovei pentru zona Caucaz-ului este unul de notorietate, iar lupta pentru o influență sporită în Georgia rămâne un deziderat de primă mărime. În acest context, F. Rusă va trebui să adopte o tactică mult mai complexă în privința Georgiei, întrucât nu trebuie confundată lipsa de sprijin intern pentru președintele Saakashvili cu opțiunea pro-rusă, astfel că implicarea Moscovei va viza, probabil, susținerea tacită a unui regim cu care s-a ajuns la o formulă de compromis.

Conform unor analize recente, se pare că statul aflat într-un iminent pericol este **Uzbekistanul**, însăși poziționarea sa geografică, de vecin al Kârgâzstanului, facilitând „inflamarea” transfrontalieră. De altfel, relațiile acestui stat cu F. Rusă nu au fost dintre cele mai bune în ultimii ani, condiția de stat independent, pentru care guvernul de la Tașkent s-a luptat, nefiind câtuși de puțin pe placul Kremlinului⁸.

⁷ Sergei Karaganov, Timofei Bordachev, “Towards a new Euro-Atlantic Security Architecture”, *Council on Foreign and Defense Policy* (SVOP), Report of the Russian Experts for the Valdai Discussion Club Conference, Moscow 2009, London, December 8-10, 2009; Margarete Klein, “Russia’s Plan for a New Pan-European Security Regime: A Serious Proposal or an Attempt at Division?”, *Russian Analytical Digest*, No. 55, 18 February 2009, www.res.ethz.ch; Robert Legvold, “How to move toward a common security space?”, The German Marshall Fund of the United States, paper series, *A new european order?*, Bruxelles Papers, 2010; Fyodor Lukyanov, „The Role of Russia in Europe’s security architecture. Europe Needs a New Security Architecture”, *Russian Analytical Digest*, No. 55, 18 February 2009, www.res.ethz.ch.

⁸ De-a lungul ultimului deceniu, în fosta republică sovietică

Tadjikistanul este, de asemenea, un stat ex-sovietic care împarte o importantă graniță cu Kârgâzstanul. Ținând seama de faptul că F. Rusă deține nu mai puțin de șase baze militare pe teritoriul acestui stat, problema pare a fi una rezolvată, însă nu de puține ori regimul de la Dușanbe a făcut notă discordantă față de linia trasată de Kremlin, astfel că posibilitatea ca și acest stat să intre în colimatorul Moscovei rămâne o realitate. De altfel, trebuie menționat că nu destabilizarea Tadjikistanului ar fi adevărata provocare, ci exercitarea ulterioară a controlului. Statul este împânzit de clanuri cu influență regională și grupuri de militanți islamiști, care ar putea fi utilizați pentru o eventuală lovitură de stat, însă problemele create în urma unei astfel de manevre s-ar putea să creeze riscuri și mai mari. Astfel, este puțin probabil ca Moscova să încerce o mutare de tip Kârgâzstan, întrucât controlul energetic și economic pe care îl exercită asupra Tadjikistanului îi satisface nevoia de influență.

În privința **Kazahstanului**, lucrurile sunt extrem de clare, acesta fiind un stat de pe care „cortina de fier”, probabil, nu s-a ridicat niciodată. De curând, acesta a aderat la o uniune vamală cu F. Rusă și Belarus. Există voci care

s-au aprins mai multe revolte populare din cauza sărăciei severe, însă de fiecare dată serviciile de securitate uzebece au înăbușit cu cruzime revoltele populare. De asemenea, Uzbekistanul este un stat măcinat de rețelele de crimă organizată, iar clanurile care conduc aceste activități ilicite sunt îndeajuns de puternice încât, în urma unei înțelegeri cu Moscova, să provoace destabilizarea puterii centrale. Administrația Karimov este pe punctul de a se prăbuși chiar și fără intervenția Rusiei, pe fondul unor lupte ce vizează succesiunea la putere, astfel că Moscovei nu îi rămâne altceva decât să încline balanța într-o direcție favorabilă.

semnalează faptul că potențialii succesori ai președintelui Nazarbaiev, în vârstă de 70 de ani, nu sunt tocmai niște pro-ruși înflăcărați, însă evenimentele recente din Kârgâzstan au reprezentat, prin forța exemplului, un semnal suficient pentru orice lider din zonă că „dizidența” nu va rămâne fără urmări.

Statele Baltice ocupă fără îndoială un punct important pe agenda de politică externă a Moscovei. Conform noii Doctrine Militare Ruse, statele baltice fac parte din acel *inel de siguranță* pe care Moscova trebuie să îl asigure în jurul său, iar proximitatea acestora față de al doilea mare oraș ca dimensiune al Rusiei - Sankt Petersburg - reprezintă, cu atât mai mult, o provocare. Aparent, Kremlinul nu poate controla state aparținând „cluburilor” selecte UE și NATO⁹, ceea ce pe fond este adevărat, însă interferențe, pe fondul etnicității ruse din aceste state, se pot realiza. Moscova este conștientă că, deși există partide de sorginte etnică (rusă), Estonia, Letonia sau Lituania nu vor fi conduse vreodată de aceste formațiuni. De altfel, F. Rusă nu mizează în acest caz pe o sporire a influenței, cât pe obținerea unei poziții de neutralitate din partea acestor state. Pentru moment, acest deziderat, deși nu pare îndrăzneț, este cu siguranță realist.

Pe de altă parte, există opinii potrivit cărora **China** este, de asemenea, extrem de interesată de evoluția evenimentelor din Kârgâzstan, în condițiile în care împarte o linie de graniță cu statul kârgâz, iar interesele pe care le are în Asia Centrală, important furnizor de resurse energetice, o situează în competiție cu Moscova¹⁰. De altfel, China și-a consolidat gradual relațiile cu state precum Kazahstan, Turkmenistan, Kârgâzstan, cu care este, în prezent, conectată printr-o rețea de infrastructură feroviară. Faptul că asemenea evenimente destabilizatoare pot fi aprinse de

către F. Rusă *peste noapte*¹¹ ridică semne de întrebare cu privire la continuitatea schimburilor comerciale cu aceste state, de ale căror resurse energetice dezvoltarea Chinei se leagă simbiotic.

Revenind la situația Ucrainei, amintim că, în data de 21 aprilie a.c., președinții Viktor Ianukovici și Dmitri Medvedev au semnat un acord potrivit căruia, în schimbul prelungirii perioadei de închiriere a bazei militare ruse de la Sevastopol la 25 de ani, cu o prelungire automată de 5 ani, prețul gazelor importate de Ucraina din F. Rusă va scădea cu 30%, Moscova reușind astfel performanța de a lua o decizie strategică cu impact pe termen lung¹².

Conform acordului de la Harkov, reducerea prețului la gaze este de 100 USD pentru 1000 m³ sau 30% din valoarea contractuală, în condițiile în care prețul de piață al gazului a scăzut sub 330 USD pentru 1000 m³. Potrivit președintelui ucrainean, reducerea prețului gazului ar urma să se concretizeze printr-o investiție de 40 de miliarde USD, pe care F. Rusă o va face în următorii 10 ani în Ucraina. Practic, prețul gazului nu va scădea, ci va rămâne la nivelul actual de 330 USD/1000 m³, doar că o parte din contravaloarea plătită de Ucraina se va întoarce sub forma unor investiții. Compania Gazprom nu își va diminua profitul, dar bugetul federal al F. Ruse va pierde 3-4 miliarde USD anual. Însă nici această sumă nu reprezintă prețul corect pentru Moscova, deoarece partea ucraineană și-a anunțat intenția de a mări importul de gaz în 2010 la 36.5 miliarde m³.

Astfel, dintr-un calcul economic simplu, reiese că *scăderea prețului este amortizată de creșterea volumului de gaz importat*¹³. În aceste

⁹ Margarete Klein, “Russia’s Plan for a New Pan-European Security Regime: A Serious Proposal or an Attempt at Division?”, *Russian Analytical Digest*, No. 55, 18 February 2009, www.res.ethz.ch; Hans-Henning Schröder, <<Hitting the Reset Button>> in “Russian-US Relations”, *Russian Analytical Digest*, No. 55, 18 February 2009, www.res.ethz.ch; Hans-Henning Schröder, “Russia’s National Security Strategy to 2020”, *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch.

¹⁰ Simon Saradzhyan, “The Role of China in Russia’s Military Thinking”, No. 78, *Russian Analytical Digest*, 4 May 2010, www.res.ethz.ch.

¹¹ Marcel de Haas, “Russia’s New Military Doctrine: A Compromise Document”, No. 78, *Russian Analytical Digest*, 4 May 2010, www.res.ethz.ch; Hans-Henning Schröder, “Russia’s National Security Strategy to 2020”, *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch.

¹² În prezent, Constituția ucraineană interzice prezența unor baze militare străine pe teritoriul său - articol introdus după anul 1997, când a fost semnat un acord prin care baza navală de la Sevastopol era închiriată de către F. Rusă pe 20 de ani, termen care va expira în luna mai 2017.

¹³ Dmitry Gorenburg, “The Future of the Sevastopol Russian Navy Base”, Cambridge, MA, *Russian Analytical Digest*, No. 75, 16 March 2010, www.res.ethz.ch; Katerina Malygina, “Ukrainian-Russian Gas Relations After the 2009 Conflict: The Current Situation and Future Prospects”, *Russian Analytical Digest*, No. 75, 16 March 2010, www.res.ethz.ch; André Härte, “Back to the

condiții, se poate aprecia că, sub masca unei concesi importante, Moscova și-a îndeplinit obiectivul strategic de intensificare a influenței și/sau a controlului în spațiul Mării Negre, concomitent cu limitarea opțiunilor de securitate ale Ucrainei.

Prima problemă a acordului constă în aceea că, pentru a rezolva o problemă politică și, mai ales, strategică, se utilizează mijloace economice și avantaje pretins economice. Din modul de acțiune anterior al Moscovei, putem să considerăm că o astfel de reducere de prețuri ar putea fi doar temporară; strategia ar presupune preluarea unor elemente importante din economia țării vizate - în cazul de față, unic în spațiul post-sovietic¹⁴, a fost vorba despre un avantaj strategic - pentru ca ulterior, după preluarea componentelor dorite din economie sau sistemul de tranzit energetic, alături de industriile profitabile, dar mari consumatori de produse energetice, prețul să ajungă din nou la nivelul dorit.

O a doua problemă constă în faptul că, spre deosebire de acordul dintre Ucraina și F. Rusă din 1997, cel încheiat la Harkov permite schimbarea componentelor militare ale Flotei ruse, găzduită la baza navală de la Sevastopol¹⁵,

respectiv amplificarea capabilităților și a calității acestora. Prezența la Sevastopol a trupelor ruse cu 10 submarine (dintre care trei din clasa Lada), a unor noi corvete, a viitoarelor port-elicoptere *Mistral* ar putea determina apariția unui proces de escaladare a înarmării în Marea Neagră, situație care nu a mai existat dinainte de 1936, când a fost adoptată Convenția de la Montreux.

Pe lângă avantajul evident pe care l-a obținut prin acest acord, autoritățile de la Kremlin au urmărit să dea un exemplu asupra posibilităților care se deschid în fața celor care aleg alianța cu Moscova. La conferința de presă de la Harkov, președintele Medvedev a subliniat că nu doar Ucraina, ci și alte state ar putea beneficia de oferte generoase dacă s-ar alinia la doleanțele Kremlinului. Cu același prilej, președintele rus și-a exprimat nemulțumirea față de susținerea și azilul acordate de președintele Belarusului, Aleksandr Lukașenko, fostului președinte al Kârgâzstanului, Kurmanbek Bakiiev. Chiar dacă apropierea politică dintre cele două țări este una strânsă, președintele Lukașenko este recunoscut pentru „flirturile nevinovate” pe care le-a avut cu Uniunea Europeană. Chiar și așa, declarația președintelui rus nu a vizat doar Belarusul, incluzând și fosta republică sovietică Kazahstan, poate și alte republici din Asia Centrală unde Moscova ar putea sprijini schimbarea de regim din cauza deschiderii față de Occident sau față de China. Astfel, unii experți pe spațiul rus susțin că, prin această mișcare, Moscova a transmis mesajul că loialitatea politică va genera beneficii economice concrete¹⁶. Se pare că o astfel de strategie, utilizată din plin de Moscova în timpul „revoluției portocalii”¹⁷, este din nou folosită și, de data aceasta, este adoptată ca o politică publică oficială.

La începutul mandatului său, președintele ucrainean Viktor Ianukovici s-a erijat în unificator al țării și promotor al unor relații mai bune cu statele occidentale. Prima vizită oficială externă

Future? Ukrainian-Russian Relations After Kyiv's Presidential Election”, *Russian Analytical Digest*, No. 75, 16 March 2010, www.res.ethz.ch; Sergei Karaganov, Timofei Bordachev, “Towards a new Euro-Atlantic Security Architecture”, *Council on Foreign and Defense Policy* (SVOP), Report of the Russian Experts for the Valdai Discussion Club Conference, Moscow 2009, London, December 8-10, 2009; Pavel Korduban, “Yanukovych Rejects Putin's Gazprom-Naftohaz Ukrainy Merger Proposal”, *Eurasian Daily Monitor*, May 21, 2010, Vol. 7, Issue 99.

¹⁴ Sergei Karaganov, Timofei Bordachev, “Towards a new Euro-Atlantic Security Architecture”, *Council on Foreign and Defense Policy* (SVOP), Report of the Russian Experts for the Valdai Discussion Club Conference, Moscow 2009, London, December 8—10, 2009; Dmitry Gorenburg, “The Future of the Sevastopol Russian Navy Base”, Cambridge, MA, *Russian Analytical Digest*, No. 75, 16 March 2010, www.res.ethz.ch; Pavel Korduban, „Gas in Exchange for Naval Base: a Boon to Ukraine's Weak Economy”, *Eurasian Daily Monitor*, April 28, 2010, Vol. 7, Issue 82.

¹⁵ Dmitry Gorenburg, “The Future of the Sevastopol Russian Navy Base”, Cambridge, MA, *Russian Analytical Digest*, No. 75, 16 March 2010, www.res.ethz.ch; Marcel de Haas, “Medvedev's Security Policy: A Provisional Assessment”, *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch; Hans-Henning Schröder, „Russia's National Security Strategy to 2020”, *Russian*

Analytical Digest, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch; Vladimir Socor, “Moscow Seeks to Remove Restraints on Naval Base Upgrade in Ukraine”, *Eurasian Daily Monitor*, May 17, 2010, Vol. 7, Issue 95.

¹⁶ Sergei Blagov, “Russia Pursues Post-Soviet Integration”, *Eurasian Daily Monitor*, May 19, 2010, Vol. 7, Issue 97.

¹⁷ Jonas Grätz, “Who Doesn't Love Stability? Containing the Russian Public after the Orange Revolution”, *Russian Analytical Digest*, No. 75, 16 March 2010, www.res.ethz.ch.

a fost chiar la Bruxelles, unde a discutat cu președintele Comisiei Europene, Jose Manuel Barroso, despre valori comune, securitate energetică și comerț liber. De asemenea, acesta s-a angajat să îndeplinească obligațiile solicitate de FMI, ca parte a înțelegerii ce a generat creditul de 18.6 miliarde USD oferit acestei țări în 2008.

Însă, în condițiile semnării acordului asupra prețului gazului și a bazei militare ruse de la Sevastopol, continuarea politicii de apropiere de Bruxelles pare doar formală. Acest acord reprezintă, pe de o parte, începutul unei relații lungi între F. Rusă și Ucraina, iar pe de altă parte, marchează sfârșitul de facto al perspectivelor de integrare euro-atlantică a Ucrainei¹⁸, cel puțin pe termen mediu. Astfel, în timp ce NATO și UE au ezitat în a întreprinde orice mișcări concrete către Ucraina, Moscova a acționat în cunoștință de cauză, urmărind scopuri precise¹⁹.

„Luna de miere” dintre Ianukovici și Moscova s-ar putea apropia însă de final²⁰. În timp ce F. Rusă dorește să-și extindă interesele economice în Ucraina²¹ cât mai repede cu putință, nefiind

sigură de perioada în care va beneficia de avantajele unei guvernări prietenoase, Kievul trebuie să abordeze această relație cu din ce în ce mai multă precauție. În timpul vizitei oficiale a președintelui rus la Kiev, nu au fost semnate acorduri economice importante, de această dată. Ca dovadă a precauției lui Ianukovici este lipsa de răspuns la propunerile rusești de cooperare în domeniul aeronauticii, construcțiilor navale și cel nuclear, ca să nu mai vorbim de aparentul refuz direct formulat în cazul acordului dintre companiile de gaze. Reticența vine de la reacțiile opoziției și de la rezervele puterii, dar și de la o oarecare reținere în a asuma că Moscova își va menține livrările de gaze pe măsura promisiunilor făcute. O eventuală revenire la prețuri de gaze mari, în ianuarie - februarie 2011, sau o reducere a cantității de gaz ce tranzitează Ucraina poate duce la încheierea idilei dintre cele două țări, deși efectul și trendul determinat de aceste decizii ar putea să fie greu de inversat²², iar ruptura ar putea avea și efecte violente.

¹⁸ Karaganov, Sergei, Bordachev, Timofei, Towards a new Euro-Atlantic Security Architecture, Council on Foreign and Defense Policy (SVOP), Report of the Russian Experts for the Valdai Discussion Club Conference, Moscow 2009, London, December 8-10, 2009.

¹⁹ Marcel de Haas, „Medvedev's Security Policy: A Provisional Assessment”, *Russian Analytical Digest*, No. 62, 18 June 2009, www.res.ethz.ch; Marcel de Haas, „Russia's New Military Doctrine: A Compromise Document”, No. 78, *Russian Analytical Digest*, 4 May 2010, www.res.ethz.ch.

²⁰ Pavel Korduban, „Yanukovych Rejects Putin's Gazprom-Naftohaz Ukrainy Merger Proposal”, *Eurasian Daily Monitor*, May 21, 2010, Vol.7, Issue 99.

²¹ Vladimir Socor, „Medvedev's Second Visit Pulls Ukraine Closer to Russia”, *Eurasian Daily Monitor*, May 21, 2010, Vol. 7, Issue 99.

²² Vladimir Socor, „Soviet Chekists, Slavic Fist, and the Medvedev-Yanukovych Declaration on Transnistria”, *Eurasian Daily Monitor*, May 21, 2010, Vol. 7, Issue 99.

ROLUL DE „PEACEKEEPER” - O DIRECȚIE STRATEGICĂ POSIBILĂ PENTRU ROMÂNIA

Octavian MITU*

Analistul care încearcă să elaboreze o viziune strategică pentru o națiune se confruntă cu o multitudine de elemente și o diversitate de perspective. Toate școlile de gândire își fundamentează studiile de securitate pe dinamica relațiilor de putere, respectiv pe modul în care actorii aleg să folosească sau nu forța pentru atingerea scopurilor. Din analiza studiilor recente, reies două aspecte și anume că securitatea nu trebuie confundată cu puterea (ceea ce poate rezulta din unele definiții și abordări) și că termenul, mai tare, de *putere* tinde să fie înlocuit cu termenul, mai slab, de *influență* (ceea ce lărgeste considerabil sfera studiilor de securitate, avantajul actorilor și factorilor).

În această ordine de idei, *constructivismul*¹ reprezintă școala cea mai recentă de gândire și cea mai productivă care urmărește modul în care actorii colectivi (statele) își construiesc identitatea și modul în care identitatea generează interesul național; *puterea* și *interesele* reprezintă concepte derivate, ele reprezentând o funcție a ideilor culturale constituite. Această abordare prezintă diferențe majore față de altele, în care factorii materiali erau priviți ca determinanți-cheie ai relațiilor între actorii-state și sistemele de state.

Securitatea națională și interesul național: corelații conceptuale

Orice model de abordare a securității naționale ar trebui să ia în discuție trei concepte-cheie: *securitatea națională*, *interesul național* și *identitatea națională*. Într-o încercare de definire a acestor concepte, prima observație este aceea a confuziei și a lipsei de delimitare atât între ele (confuzie explicabilă din cauza interrelaționării), dar și între fiecare dintre cele trei concepte și

concepte învecinate: securitatea ca stare și teoria securității / procesul de securizare, interesul național și nevoi, motivații, scopuri, deziderate).

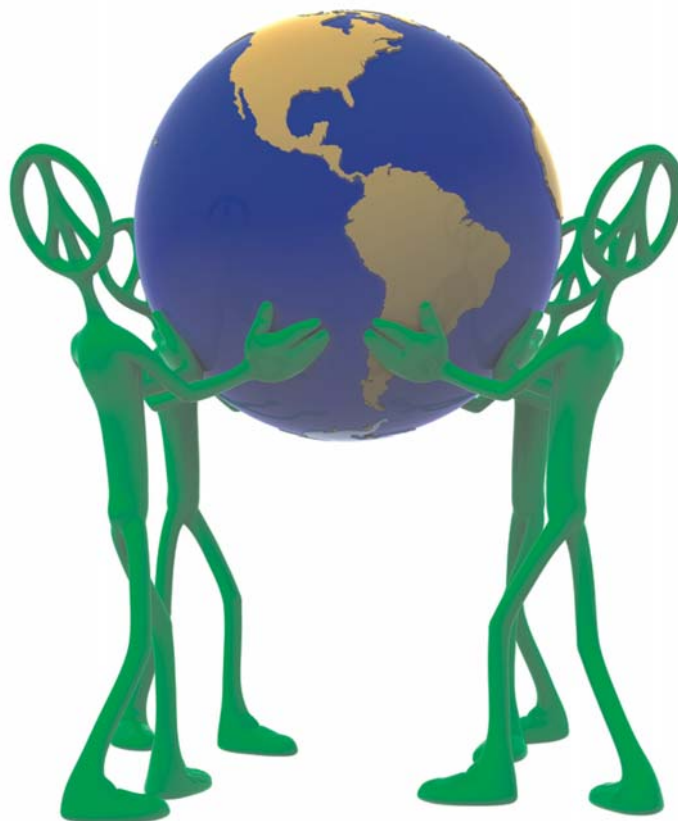
Pentru un sistem oarecare, *securitatea* poate fi definită drept tendința de atingere și menținere a unei stări de integritate și autonomie prin gestionarea eficientă a amenințărilor și prevenirea stărilor de instabilitate: este orientarea spre atingerea și conservarea unei stări de echilibru dinamic. Aplicată pe o națiune, securitatea se va referi la două aspecte: rezolvarea stărilor conflictuale (cu cât mai puține pierderi materiale sau simbolice) și gestionarea riscurilor legate de apariția unor stări de dezechilibru.

Interesul național a fost definit prin apelul la mai multe dimensiuni: ca *finalitate*, ansamblu al scopurilor care orientează acțiunile unui sistem politic; ca *expresie* a nevoilor și motivațiilor exprimate în relațiile cu alte state; ca *ansamblu* de aspirații și mobiluri care animă viața națiunii și a statului în viața internațională; sau, în fine, ca *deziderat* (colecție de stări și achiziții dezirabile pentru o națiune). Între aceste dimensiuni, considerăm că este de preferat cea ca *deziderat* întrucât permite o conturare a interesului național pe bazele organice ale identității naționale, evită o determinare externă și conjuncturală pe baza relațiilor cu alte state și elimină substituția națiunii de către stat.

Din perspectivă dimensională, interesul național poate fi privit ca având două dimensiuni, ambele făcând parte din sfera conceptului: una *statică* (starea dezirabilă, spre care se tinde prin ansamblul de aspirații) și una *dinamică* (treptele de realizare, obiectivele intermediare, pașii strategici necesari). Ca observație generală, nu este atât de importantă claritatea viziunii, cât corectitudinea direcției, continuitatea și capacitatea de adaptare a pașilor intermediari la jocul dinamic al contextelor. De asemenea, este importantă conștientizarea potențialului unei națiuni și intenția conștientă de actualizare.

* Octavian MITU este doctorand la Universitatea Națională de Apărare.

¹ Edward Kolodziej, *Securitatea și relațiile internaționale*, Editura Polirom, Iași, 2007, pp. 318-377.

Pentru diferențierea *identității naționale* să observăm, mai întâi, sfera largă de cuprindere și, de aici, ambiguitatea conceptului. În al doilea rând, acest concept este adeseori uitat în studiile de securitate, ceea ce face ca multe strategii să rămână la un nivel superficial, fără o legătură firească cu elemente esențiale pentru dezvoltarea națiunii respective.

Identitatea națională poate fi definită prin intermediul mai multor elemente: elemente de geneză (trecutul îndepărtat), aspecte istorice (evenimentele care au marcat evoluția națiunii), elementele fizice (spațiul, geografia și resursele), iar din prezent, elementele economice (nivelul de exploatare a resurselor) și, nu în ultimul rând, elementele socio-culturale. Primele două direcții reprezintă direcții organice: prin „uitarea trecutului” o națiune pierde legătura cu „familia” din care provine, cu rădăcinile ancestrale. Direcțiile legate de prezent (cea economică și social-culturală) sunt cele pe care intervin strategiile propuse de stat: este important să se identifice atât oportunitățile din mediu și potențialul optim, precum și cele mai bune căi de dezvoltare.

Revenind acum la relația *securitate națională* - *interes național* - *identitate națională*, putem

afirma că aceasta este una de intercondiționare, în sensul că securitatea națională are ca nucleu interesul național, este o manifestare a acestuia, iar interesul național poate avea o expresie organică doar atunci când își trage „seva” din identitatea națională.

Oportunități prin redistribuirea rolurilor în sistemul internațional

Pe scena internațională, actorii - state își construiesc o „istorie” a prestațiilor lor. Fenomenele care agregă sistemele de state sunt asemănătoare celor spontane din teoria grupurilor: în interior se negociază nu numai puterea, influența, distribuția resurselor și ierarhia interese-selor, ci și funcțiile și „responsabilii” pentru îndeplinirea lor (*status-uri* și *roluri*). Acestea din urmă sunt alocate informal conform disponibilității, „competenței” și prestațiilor anterioare. În studiile de securitate, centrul de greutate cade pe exercitarea și distribuția puterii (a se vedea noțiuni frecvente ca „balanța de putere”, „sistem multipolar”), deci, pe „actorii principali” care se regăsesc în prim-planul evenimentelor de pe scena internațională. Perspectiva funcțională permite însă o nuanțare a analizei și în ceea ce privește statele - „actori secundari”. „Centrul” sau „centrele” gestionează

în mod informal funcția de „coordonator”, alocând sarcini, stabilind obiectivele grupului, asumându-și dreptul de veto și luând decizii finale sau reprezentând poziția grupului. Funcțiile adiacente, deși mai puțin vizibile, sunt diverse și cu nuanțe multiple: de exemplu, „organizarea”, „informarea”, „evaluarea”, „finalizarea”. Aceste funcții pot fi îndeplinite și de actorii transnaționali (organizațiile internaționale), însă în ipostaza actuală, în care intervin situații complexe, instanțele de acest tip pot să nu mai facă față.

Privind realitatea internațională tot din perspectiva funcțională se pot observa două aspecte: (a) tendința de „specializare” se va reflecta și în organizarea sistemului internațional: roluri care până acum erau conturate mai mult în sens de „profil identitar” (de exemplu, neutralitatea tradițională a Elveției) se vor clarifica; (b) dinamica intensificată, din ultima vreme, a *status*-urilor și rolurilor din cadrul sistemului de state. Globalizarea a antrenat modificări importante: granița sistemelor s-a schimbat, au apărut probleme noi și oportunități (un exemplu este și admiterea României în Uniunea Europeană). În cadrul acestei dinamici accentuate, în care funcțiile și pozițiile „ierarhice” se redistribuie, statele care au avut până acum roluri „secundare” au șansa de a putea obține o poziție distinctă și avantajoasă.

România în rolul de „peacekeeper”: premise și argumente

Redistribuirea de roluri în cadrul sistemului de state a avut loc în special odată cu extinderea alianțelor militare și a structurilor suprastatale. Extinderea NATO a provocat una dintre redistribuiri și, totodată, a creat o oportunitate pentru România, care devine pentru prima dată partener strategic pentru prima putere mondială (irosită deocamdată, pentru că încă nu există nici un obiectiv „individual” cu privire la acest parteneriat).

La o vedere superficială, factorul geografic este un motiv suficient de a rămâne într-o alianță militară și nu există presiuni pentru cererea sau obținerea de avantaje adiționale. Totuși, există presiunea globalizării, care se exercită constant și se intensifică, cu posibilitatea unor răsturnări de situații pe viitor. Pe măsură ce globalizarea se multiplică, are loc o deplasare de accent de la comportamentul actorilor colectivi și al grupurilor de actori spre „interesul general”. Relațiile

internaționale nu se mai construiesc într-o optică de tip „câștig la pierdere” (*zero sum strategy*), ci într-o optică de tip „câștig la câștig” (*win-win strategy*), în care criteriile competenței și utilității vor fi mai importante decât criteriile influenței sau ale resurselor, fie ele materiale sau simbolice. Așadar, statele vor fi ca și „angajate” în acest sistem mondial; statele „șomere”, cele care vor păstra o atitudine pasivă, depășită în noua logică internațională a eficienței, vor avea numai de pierdut.

În continuare, după ce am stabilit necesitatea asumării unui rol distinct, să investigăm posibilitățile pentru cazul României. La prima vedere, istoria ultimilor douăzeci de ani nu prezintă avantaje. După căderea comunismului, România a jucat un rol de țară lipsită de resurse, neajutorată și mereu în așteptarea unei „salvări” venite fie din partea altor țări, fie din partea unor organizații internaționale. La atribuirea acestui rol au contribuit mai mulți factori:

- (a) Un factor important este cultura națională românească, conform dimensiunilor din teoria lui Geert Hofstede². Există o diferență importantă față de cultura occidentală (distanță față de putere mai mare, feminitate moderată, inerție pronunțată), dar cea mai importantă este colectivismul, vizibil nu numai în interior, ci și în exterior, în comportamentul României ca actor al sistemului european, care duce la definirea identității prin intermediul grupului;
- (b) Plasarea României mereu „pe ultimul loc” la toți indicatorii din statisticile realizate pentru Uniunea Europeană, ca și faptul că în afara granițelor țării a fost vizibilă mai curând o anumită categorie de români, dispuși să lucreze în cele mai dezavantajoase poziții (totuși, similitudinile de cultură latină au acționat ca un element de atenuare a acestei tendințe).

Deci, în atribuirea unui *status* defavorizant pentru România au acționat atât factori obiectivi (indicatori și experiențe de interacțiune cu țările mai dezvoltate), cât și factori subiectivi (confuzia identitară, imaginea defavorabilă despre sine și lipsa unor obiective realizabile).

Între rolurile posibile și care pot fi vizate în

² Geert Hofstede, *Managementul structurilor multiculturale - software-ul gândirii*, Editura Economică, București, 1998.

acest context, rolul de „*peacekeeper*” apare ca fiind cel mai potrivit, din mai multe considerente:

- (1) În construirea noii realități și a „misiunii” sistemului internațional (în care cooperarea joacă un rol important, în defavoarea conflictului, iar accentul se deplasează de pe sferele de putere și repartitia resurselor pe echilibru și menținerea unui climat de pace favorabil dezvoltării), prevenirea conflictelor va căpăta o importanță tot mai mare (încă există conflicte care împiedică rezolvarea acestei probleme de scop).
- (2) Rolul de *peacekeeper* nu implică o vizibilitate mare și mize importante de putere: presupune o poziție care nu solicită avantaje, deci nu atrage contestații importante din partea altor actori-state.
- (3) „Specializarea” poate fi asumată concomitent de mai mulți actori, iar profilul celor implicați poate fi divers (de exemplu, Canada dorește să își asume acest rol, în ultima vreme). Pe de altă parte, există mai mulți actori care, din cauza istoriei lor, nu pot exercita acest rol: de exemplu, fostele imperii care și-au impus violent interesele, lăsând resentimente puternice la nivelul memoriei colective.
- (4) România are mai multe recomandări pentru acest rol atât dinspre trecut, cât și din prezent. Astfel, istoria ei înregistrează o lipsă a inițiativelor agresive față de vecini sau de alte țări; a participat în războaie mai

mult din considerente defensive ori din obligație față de prevederile unor alianțe. De asemenea, în alte conflicte reale sau potențiale în care a fost implicată, a încercat să rezolve neînțelegerile sau potențialele agresii pe cale diplomatică. Iar în ceea ce privește trecutul apropiat, România a acceptat participarea în toate misiunile de menținere a păcii, cu un bilanț dintre cele mai bune: a avut cel mai mic număr de pierderi comparativ cu amploarea participării, ceea ce arată atât o eficiență ridicată în rolul de pacificator, cât și o bună capacitate de adaptare în medii conflictuale.

Condiții de implementare pentru rolul de „*peacekeeper*”

Condițiile interne vizează corecții la nivelul identității naționale în sensul recuperării unor dimensiuni pe cale de a fi pierdute, precum și al conștientizării unor dimensiuni existente și nevalorificate încă. Cu alte cuvinte, o națiune, înainte de a-și asuma cu succes o „specializare”, trebuie să își limpezească dilemele interioare și să „știe cine este” - numai astfel va putea să atingă starea de eficiență maximă. De asemenea, inserția într-un mediu competitiv și specializat (cum tinde să devină mediul internațional actual) presupune renunțarea la o autoimagine defavorizantă și la „complexele” imprimate de trecutul apropiat sau de conștientizarea unor dezavantaje.

Condițiile externe presupun în primul rând seriozitate (condiție îndeplinită într-o măsură, până acum, în misiunile internaționale).

Condițiile corelative sunt consecvența și disponibilitatea (participarea în aceste misiuni presupune și riscul pierderii de vieți omenești, pe care actorul care solicită acest rol trebuie să și-l asume).

Aceste trei condiții conduc la situația dezirabilă în care România devine *indispensabilă prin prestație* și își asigură stabilitatea rolului exercitat în sistemul internațional. Condițiile de realizare pentru un deziderat atât de important cum este re poziționarea României în sistemul internațional au nevoie, în continuare, de investigație și clarificare. Deocamdată, este importantă conturarea și asumarea re poziționării ca obiectiv și misiune de viitor.

TERORISMUL FUNDAMENTALIST ISLAMIC ȘIIIT

*Gabriel ANGHEL**

Terorismul, flagel internațional, constituie unul dintre pericolele reale ale lumii contemporane. Proporțiile violenței generate de terorism sunt de natură să zdruncine stabilitatea relațiilor firești, civilizate, de conviețuire socială, să afecteze legături culturale, economice și chiar politice între state, să sfideze normele și principiile dreptului internațional. Situația internațională actuală demonstrează că terorismul se află în evoluție, în sensul că se constată o intensificare a cooperării între diferite grupări și organizații aflate în diverse zone ale lumii, făcându-i astfel pe specialiști să sugereze ideea de internaționalizare a fenomenului și de coordonare tot mai accentuată a acestuia, la nivel transnațional.

Sprijinul sporit pe care îl primește terorismul din partea anumitor state, guverne și cercuri interesate constituie încă un argument în sprijinul ideii proliferării terorismului internațional, determinând afirmația că acest fenomen devine din ce în ce mai instituționalizat. Prin faptul că au apărut organizații și grupări care, prin metodele folosite și întinderea acțiunilor pe care le întreprind, depășesc frontierele unei țări și includ elemente din diferite state, terorismul a devenit internațional sau transnațional. Internaționalizarea terorismului incubă extinderea zonelor sale de acțiune, precum și schimbări calitative în metodele și mijloacele de acțiune.

Evoluția contradictorie a evenimentelor internaționale, amplificarea stării conflictuale din diferite zone geografice ale lumii, perpetuarea unor stări de fapt generatoare de disensiuni și neîncredere între anumite grupuri de interese au constituit și constituie factori și motivații pentru folosirea terorii ca mijloc de realizare a scopurilor propuse.

Terorismul reprezintă o amenințare globală care nu ține cont de principiile fundamentale ale legii, ordinii și drepturilor omului. Din aceste

motive, combaterea terorismului nu cade doar în sarcina instituțiilor care acționează în direcția prevenirii și combaterii atentatelor teroriste, ci reprezintă o responsabilitate a întregii societăți civile. Astfel, terorismul reprezintă un mijloc de a insufla fiecărui individ sentimentul că următorul atac terorist îl poate viza direct, grupările teroriste încercând să submineze sentimentul de siguranță al vieții cotidiene, cu misiunea de a distruge buna funcționare a instituțiilor sau actorilor statali vizați. Scopul acestei strategii este determinarea societății civile de a face presiuni asupra factorilor de decizie, astfel încât aceștia să satisfacă solicitările grupurilor teroriste, populația devenind o unealtă în mâinile teroriștilor în promovarea agendei politico-ideologice.

Grupările teroriste nu sunt interesate de moartea a 3 sau a 3.000 de persoane. Este posibil ca teroriștii să-și atingă scopurile fără a executa nici un atentat, provocând doar panică în rândul populației civile, prin transmiterea continuă de amenințări și declarații, prin intermediul mass-media și prin alte metode ale războiului psihologic.

De 14 secole, lumea musulmană este divizată în două mari tabere, sunniți și șiiți, între care divergențele par fără de sfârșit. Succesiunea Profetului Mohamed s-a transformat într-o lungă și tragică istorie, marcată de războaie, eroism,

* *Gabriel ANGHEL este analist politico-militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

ambiiții, sacrificii și dușmăanii devastatoare.

Islamul¹ šiit reprezintă, ca număr de adepți, al doilea curent islamic, după islamul sunnit. Șiții sunt adepți ai învățăturilor lui Mohamed și susțin orientarea religioasă oferită de familia și descendenții acestuia, cunoscuți ca Imami šiții, în timp ce sunniții sunt cei care perpetuează opțiunea celor care au refuzat să considere conducerea comunității islamice drept o problemă de moștenire, după cum au refuzat să accepte că însușirea dogmei și a legii ar trebui să se bazeze pe sursele ezoterice.

În timp, islamul šiit s-a divizat în mai multe ramuri, dar în prezent numai trei dintre acestea au un număr însemnat de adepți. Cei mai cunoscuți, având și cei mai mulți credincioși sunt *duodecimanii* - partizanii celui de-al doisprezecelea Imam (care reprezintă un procent important în Iran), iar celelalte ramuri sunt *ismaeliții* sau *septimanii* și *zaidiyyah*. Există și alte curente, *alawiții* și *druzii*, se autoconsideră šiții, chiar dacă acest lucru nu este unanim acceptat.

Cei mai mulți šiții locuiesc în Orientul Mijlociu, fiind majoritari în Irak, Bahrein, Azerbaidjan și în special în Iran, unde reprezintă 90% din populație, cel mai mare procentaj de musulmani šiții din orice stat. În Liban, sunt mai multe ramuri ale islamului šiit, iar în Afganistan, Siria, India, Pakistan, Turcia și Yemen sunt o minoritate importantă. De asemenea, și în alte state din Golful Persic (Qatar, Kuweit, Emiratele Arabe Unite, Arabia Saudită), precum și în regiunile de coastă din Indonezia sunt comunități importante de šiții. Prezența šiților este neglijabilă în Asia de Sud-Est, unde musulmanii sunt predominant sunniți.

În secolul XIX, în perioada colonizării, islamul a suferit o criză de identitate prin înstrăinarea conceptelor culturale și religioase datorită tendinței de occidentalizare a statelor islamice.

Fundamentalistii islamici și-au impus să își recapete identitatea față de cultura occidentală, apărându-se de posibila supremație a Occidentului.

Obiectivul principal al fundamentalismului islamic a devenit lupta împotriva influenței politice și culturale a Occidentului, dar și lupta împotriva decăderii moralei proprii. Fundamentalistii islamici s-au autointitulat apărători ai vechilor concepte și legi islamice, considerând că recâștigarea propriei identități se poate realiza numai prin revenirea la *Sharia*², legea islamică.

Fundamentalismul islamic semnifică promovarea radicală, fără abateri sau compromisuri, a principiilor politice și religioase musulmane. Reprezentații curentelor fundamentaliste se consideră și se autointitulează deținătorii unici ai adevărilor politice, religioase sau ai adevărilor existențiale. În lumea statelor nemusulmane, acele acțiuni ale islamului, care se desfășoară prin respectarea strictă, necondiționată, a Coranului, sunt considerate fundamentaliste.

Terorismul islamic actual este o consecință a fundamentalismului šiit, a cărui primă formă de manifestare s-a consumat odată cu atacurile de la Beirut, din aprilie și octombrie 1983, hotărâte la Teheran și duse la îndeplinire de Hezbollah. Ulterior, scopurile, metodele și țintele predilecte au fost preluate de grupările și organizațiile sunnite, în primul rând cele de rit *wahabit* și *salafist*.

Deși majoritatea analiștilor politici occidentali și arabi pun fenomenul apariției terorismului fundamentalist islamic šiit pe seama condițiilor sociale grele din aria de origine și pe lipsa reformelor democratice și economice din Orientul Mijlociu lărgit și Africa de Nord, precum și pe seama politicii duse de Israel și SUA în regiune, analiza tendințelor și realităților actuale

¹ *Islam* (ar.: *islam*) și *musulman* (ar.: *muslim*) sunt două derivate, primul, nume de acțiune, al doilea, participiu activ, de la verbul *aslama* - „a se supune”, așadar sensul lor fiind de „supunere”, respectiv de „supus”, subînțelegându-se față de *Dumnezeu*. Verbul „aslama” este derivat de la rădăcina *slm* care are sensul de „integritate”, „desăvârșire”, „sănătate”, „pace”, „tihnă” etc. Un cuvânt derivat de la aceeași rădăcină „salām” - „pace”, „tihnă”, „mântuire” este folosit de musulmani în formula de salut „as-salāmu 'alayka” (pacea/mântuirea fie asupra ta). De aici, o altă interpretare dată termenului „islam” ar fi aceea de „aflare a păcii întru Dumnezeu”.

² *Sharia* (ar.: *šarī'a* „calea cea bună”, avea în preislam sensul de „cărare ce duce la o oază”, așadar singura cărare care-i garanta viața celui ce-o urma) este legea islamică ce cuprinde totalitatea poruncilor lui Dumnezeu așa cum au fost ele păstrate în Coran sau deduse, uneori, prin alte mijloace. Erudiții musulmani au elaborat o știință numită *fiqh* (*jurisprudența islamică*) referitoare la *sharia* prin care se încearcă găsirea unor răspunsuri la toate problemele vieții, de la cele mai simple și banale, legate de cotidian, până la cele mai complicate, legate de doctrină. Legea se referă la cei „Cinci Stâlpi” ai islamului, la dogmă, la dreptul privat, la dreptul penal, la viața socială, familială, la interdicții alimentare, la impunerea unei anumite vestimentații (mai ales în cazul femeilor) etc.

demonstrează că motivul principal este de ordin fundamentalist religios.

Majoritatea experților occidentali apreciază că extinderea terorismului šiit are ca principală cauză politica Iranului de a promova și exporta revoluția islamică de tip khomeinist și de a-și impune supremația asupra conceptelor sunnite. În acest sens, pe lângă zonele tradiționale de influență iraniană (Irak - majoritatea šiită, Bahrein, Kuweit și Yemen - minoritatea šiită, Liban - Hezbollah, Afganistan - minoritatea šiită Hazara), Teheranul și-a extins propaganda și în zone mai îndepărtate și aparent mai puțin importante cum ar fi Nigeria, Sudan sau Somalia.

Interacțiunea terorismului šiit cu cel sunnit, în condițiile în care grupările šiite și sunnite se declară rivale, se derulează după concepția specifică fundamentalismului oriental care permite simultan atât disocierea de acțiuni ale unor grupări teroriste sunnite unanim condamnate (Al-Qaida) și ascunderea cooperării, cât și menținerea deschisă a unor posibilități de cooperare în secret.

Există opinii potrivit cărora, după demararea acțiunilor militare americane în Irak (2003), rolul esențial pentru dezvoltarea și extinderea fundamentalismului šiit l-a jucat Iranul, care a profitat de evenimentele din Orientul Mijlociu pentru a antrena, sprijini și înarma mișcărilor radicale šiite. Acceptând tacit acțiunile militare din Irak și Afganistan, două state musulmane vecine conduse de regimuri adverse islamului šiit, Iranul a început susținerea mișcărilor militante

șiite care urmau să acționeze împotriva SUA și a Israelului, pentru eliberarea musulmanilor din Pakistan, Afganistan, Irak și Liban.

După cum am subliniat anterior, în literatura de specialitate se consideră că formele de manifestare ale terorismului šiit sunt strâns legate de strategia și obiectivele Iranului în Irak, Liban și Teritoriile Palestiniene.

Astfel, implicarea Iranului în Irak ar avea la bază strategia și testamentul politic al Imamului Ruhollah Khomeini, care subliniază faptul că „*eliberarea Qods-ului (Ierusalimului) trece prin Karbala (Irak)*” și tendințele Teheranului de a-și asigura securitatea prin înființarea unei „Republici Islamice” în țara vecină, după modelul actualului sistem teocratic iranian și al tendințelor de „reformare” a acestuia.

Continuarea ideologiei khomeiniste privind Irakul, de către actualii guvernanți din Iran, ar avea baze religioase profunde și s-ar axa pe ideea că, după căderea regimului Saddam Hussein, centrul de putere al credinței šiite se va muta din nou la Najaf³ (centru šiit cu o tradiție de peste 1000 de ani), în detrimentul centrului politico-

³ La Najaf funcționează școala religioasă „*AL HAWZA AL ILIMIYA*”, unul dintre cele mai mari și mai respectabile centre islamice pentru musulmanii šiiti pregătiți de liderii religioși influenți din Irak. Acest centru cuprinde (încă din secolul X) seminarii religioase, instituții caritabile, moschei, morminte și alte stabilimente religioase, precum și o serie de biblioteci ce conțin manuscrise vechi. În perioadele sale de glorie aici se pregăteau în jur de 10.000 de profesori și studenți.

religios de la Qom (cu o vechime de doar 100 de ani) și a intereselor clerului conducător.

De asemenea, la baza intervenționismului iranian în Irak s-ar afla interesele Teheranului ca forțele americane să părăsească cât mai urgent această țară, în ideea realizării unui vid de putere, care să poată fi folosit de Iran pentru a-și impune supremația în regiunea Golfului Persic. În acest context, Iranul consideră că Irakul este prima etapă a realizării unei axe islamice, Iran-Irak-Siria-Liban-Palestina, cu Teheranul în rol principal de coordonare a crizelor îndreptate împotriva Israelului, Statelor Unite și aliaților acestora, axă în care, ulterior, să fie incluse și alte state arabe.

Pentru a evita soarta talibanilor și dictaturii lui Saddam Hussein, Teheranul a apelat la tactica construirii unei infrastructuri politico-militare sub acoperire în Irak, cu capacitatea de a produce pierderi Coaliției, fără să permită descoperirea de probe concludente care să incrimineze direct și oficial Iranul.

Pentru realizarea acestei infrastructuri politico-militare, Teheranul a retrimis în Irak, imediat după încetarea acțiunilor militare din martie 2003, grupările și forțele politice și militare irakiene care s-au înființat sau și-au găsit refugiul și sprijin în Iran, respectiv Consiliul Suprem al Revoluției Islamice din Irak (CSRI) și milițiile acestuia - Organizația Badr (OB) și Partidul Islamic Dawa (cu miliții proprii).

Prin infiltrarea unor agenți din cadrul Forței Qods (Forța Ierusalim) aparținând Corpului Gardienilor Revoluției Islamice (CGRI) și Ministerului Informațiilor și Securității (MIS), s-au organizat celule de rezistență armată, în sudul Irakului, majoritar šiit. Infiltrările din Irak s-au derulat sub acoperirea unor acțiuni de trimitere de ajutoare din partea Semilunii Roșii Iraniene sau de pelerinaj la locurile sfinte. Forța Qods/CGRI a înființat centre medicale și de caritate în Bagdad, Najaf, Al-Hilah, Basra și Al-Amarah pentru a obține sprijinul populației irakiene (după metodele Hezbollah-ului în Liban).

Pe lângă aplicarea în Irak a acelorași tactici și metode folosite în cazul Hezbollah-ului libanez, în cazul relației dintre Teheran și grupările šiite apare și interesul direct ca o eventuală stabilizare în Irak să nu permită o intervenție militară împotriva Iranului, iar grupările fundamentaliste šiite să poată trece la atacarea forțelor

care ar folosi teritoriul irakian ca bază de plecare la o agresiune împotriva sa.

În Liban, organizația Hezbollah s-a înființat ca un organism al fundamentalistilor šiiti condus de clerici care vedeau în adoptarea doctrinei iraniene o soluție a lipsurilor politice. Aceasta prevedea și folosirea terorismului ca mijloc de realizare a obiectivelor politice (răsturnarea regimului creștin; instaurarea în Liban a unei Republici Islamice; eliminarea din Liban a „*practicilor imperialismului occidental*”; lupta împotriva Israelului, etc.). Hezbollah desfășoară o vastă campanie în scopul realizării unui front comun cu alte grupuri teroriste, printre care Hamas și Jihadul Islamic, pentru amplificarea acțiunilor teroriste împotriva Israelului, dar și a obiectivelor acestuia din străinătate.

De la înființarea sa, în anul 1982 (în urma încheierii războiului Galileei și a instalării păcii în Liban, precum și ca urmare a creșterii prezenței iraniene și a influenței acesteia în zonă), gruparea nu și-a asumat direct niciodată responsabilitatea pentru atacurile teroriste. Folosind nume de război, facțiuni mici ale grupării și-au asumat responsabilitatea pentru acte de violență mergând de la răpiri până la atacuri sinucigașe cu mașini capcană.

Ideologia organizației se bazează pe doctrina lui Khomeini, având ca obiectiv înființarea unei republici pan-islamice conduse de clerici religioși. Punctul de vedere al organizației, publicat pentru prima dată în „Platforma politică” din februarie 1985, consideră că „*soluția problemelor din Liban este înființarea unei Republici Islamice, deoarece numai acest tip de regim poate oferi dreptate și egalitate cetățenilor libanezi*”. Grupul militează pentru o retragere completă a americanilor și francezilor din Liban, inclusiv a instituțiilor lor. Conflictul cu Israelul este privit ca un element de interes central. Se urmărește distrugerea completă a statului Israel și înființarea unui regim islamic, inclusiv în Ierusalim.

O dovadă a ideologiei radicale promovată de grup o reprezintă folosirea terorismului ca mijloc de obținere a obiectivelor proprii. Hezbollah face referire la Israel și îl caracterizează ca fiind „*străin în regiune și o amenințare la adresa islamului și a musulmanilor*”. Distrugerea Israelului și eliberarea Ierusalimului reprezintă o obligație religioasă. Organizația justifică folosirea terorismului împotriva acestor inamici ca „*o armă în mâinile*

celor slabi și subjugați împotriva unui agresor puternic". În efortul de a acționa și realiza liniile directe ideologice, liderii grupării au constituit un plan de acțiune și au executat atacuri teroriste împotriva forțelor israeliene și ale celor libaneze, invocând extremismul religios împotriva Israelului și promovarea ideologiei iraniene. Hezbollah a extins aria de conflict pe teritoriul israelian și nu s-a limitat la lupta din sudul Libanului.

În Asia Centrală, fundamentalismul șiiit a devenit dominant în zona vechiului Azerbaidjan, azi teritoriu iranian, de-a lungul mării Caspice, prelungindu-se în Afganistan, Tadjikistan și Turkmenistan. În cazul statelor din fosta Uniune Sovietică, noile tendințe ale activității religioase din primii ani de suveranitate nu numai că au creat tensiuni între confesiunile religioase, dar au adunat și un mare număr de adepți. Acest lucru s-a datorat în mare parte faptului că instituțiile statului nu erau pe deplin dezvoltate, iar realitățile erau dominate de probleme economice, persistente și în prezent în unele state. În aceste situații, islamul radical a acționat pe fundalul unei nemulțumiri a populației și a încercat să înlocuiască regimurile seculare cu unele islamice. Regimurile seculare nu au reușit o consolidare a democrației și instituțiilor sale, aspect pe care islamul radical l-a exploatat la maxim. În aceste condiții, terorismul fundamentalist islamic șiiit poate acționa pe fondul nemulțumirii populației.

În Azerbaidjan, activitatea fundamentalismului șiiit este ținută sub control de organele abilitate ale statului. Eliminarea riscului ca islamul radical șiiit să devină un instrument politic, cu influență în rândul electoratului azer, a constituit unul din primele obiective ale președintelui Ilham Aliyev, începând cu anul 2003. În acest sens, a acționat în mod consecvent pentru separarea religiei de puterea politică și pentru realizarea unui echilibru între religiile și pseudo-religiile prezente în țară.

Efectele „globalizării islamice”, în special cele legate de „cultura islamică a terorismului șiiit”, se pot răsfrânge și asupra altor regiuni. Fenomen social de factură deosebită, terorismul a căpătat la acest început de secol și mileniu, prin amploarea și diversitatea formelor sale de manifestare, un caracter complex, extins la scara întregii planete.

Actele plănuite de organizațiile teroriste sunt, de cele mai multe ori, rodul unor frustrări în lupta pentru putere, pentru înlăturarea unor

stări de lucruri neconvenabile pentru un grup sau o pătură socială și se realizează de regulă prin mijloace violente, în afara legii. În general, amenințările legate de fundamentalismul islamic au o cauzalitate de natură internă, determinate de dizarmonii proprii, de dificultățile economice și sociale ale respectivului stat. Printre factorii interni care determină promovarea fundamentalismului islamic se află: crizele politice și economice; luptele între clanurile interne; divizarea socială în persoane foarte bogate și foarte sărace; densitatea mare a populației în spațiul urban; creșterea fenomenului corupției, etc.

În concluzie, Islamul nu se poate identifica cu fundamentalismul islamic, cu integrismul, și cu atât mai puțin cu acțiunile teroriste. Terorismul fundamentalist islamic șiiit va continua să reprezinte o amenințare la adresa securității în Orientul Mijlociu. Acesta nu este propriu unei religii, ci este produsul unui nucleu de extremiști aflați în imposibilitatea de a-și atinge obiectivele prin metode pașnice, democratice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Anghel Andreescu, Nicolae Radu, *Organizațiile teroriste*, Editura Artprint, București, 2008.
2. Anghel Andreescu, Nicolae Radu, *Bosnia și Herțegovina între fundamentalismul islamic și terorism*, în „Sesiunea de Comunicări Științifice Strategii XXI - Securitate și Apărare în Uniunea Europeană”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 17 - 18 aprilie.
3. Anghel Andreescu, Nicolae Radu, „The voice of terror between „Islamic Low” and Civilization Consciousness”, în *Romanian Military Thinking*, aprilie - mai, vol. 2, 2007.
4. Maricel Antipa, *Securitatea și terorismul. Tendințe și perspective la început de mileniu*, Editura Medicală Celsius, București, 2004.
5. Gheorghe Văduva, *Terorismul contemporan - factor de risc la adresa securității și apărării naționale, în condițiile statutului României de membru NATO*, Editura U.N.Ap., București, 2005.
6. Cristian Delcea, *Psihologia teroristului*, Editura Diversitas, Brașov, 2006.
7. Evan Kohlmann, *The role of Islamic charities in international terrorist recruitment and financing*, 2006, DIIS Working Paper no. 2006/7, Danish Institute for International Studies, Copenhagen.
8. Marcela Săgeată, „Lumea islamică - o rețea dinamică de sisteme”, *Geopolitica*, Editura Top Form, București, 2006.
9. Dumitru Virgil Diaconu, *Terorismul, Repere juridice și istorice*, Editura All Beck, București, 2004.

CONSIDERAȚII PRIVIND FUNDAMENTAREA DECIZIEI DE PLANIFICARE ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII

*Marius Andrei DIAMESCU**

Problema costurilor pentru apărare este la fel de veche ca problema apărării însăși, iar apărarea a căpătat, în timp, o multitudine de valențe și perspective. Dincolo de analizele cantitative și calitative, este evident că stringența problemei costurilor pentru apărare a crescut odată cu concurența exercitată asupra domeniului apărării de celelalte domenii sociale, cum ar fi sănătatea, educația sau protejarea mediului.

În trecut, costurile pentru apărare erau în strânsă corelație cu criteriul eficienței, în sensul maximizării efectelor care se puteau obține din utilizarea în război a tuturor resurselor statului, iar domeniul militar nu resimțea o presiune reală din partea altor necesități. De altfel, încă din vechime era admis faptul că victoria militară trebuie analizată și din punct de vedere al

costurilor, iar victoria lui Pyrrhus¹ este numai un exemplu în care istoria ne amintește despre acest lucru.

O trecere succintă în revistă a diferitelor abordări ale problemei costurilor pentru apărare evidențiază corelația dintre gradul de sofisticare a economiilor și preocuparea față de nivelul costurilor de apărare. În societățile antice, problema costurilor pentru apărare nu era una reală întrucât toate resursele economice se aflau la discreția suveranilor, iar folosirea acestora în cazul unui conflict armat era, în general, subînțeleasă. Existența unor economii de subzistență făcea imposibilă extragerea unei cantități importante de resurse pentru susținerea efortului de apărare. Odată cu dezvoltarea Imperiului Roman, statele au devenit tot mai pregătite pentru luptă. Astfel, devenise suficientă doar o fracțiune din puterea economică a statelor pentru a putea susține efortul de apărare. Mai mult decât atât, pentru a-și asigura sprijin atât pe plan intern, cât și extern, conducătorii au trebuit să renunțe, cel puțin parțial, la privilegiul lor de a decide în privința dimensiunii resurselor alocate domeniului militar. Acesta este momentul în care apar primele abordări legate de optimizarea cantității de resurse pentru apărare într-o abordare modernă.

Cu toate acestea, analiza alianțelor militare și a sectorului de apărare a rămas pentru multă vreme obiectul exclusiv de studiu al științelor politice, interesul față de interacțiunile dintre apărare și economia unei națiuni manifestându-se după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și, în special, începând cu anii 60 ai secolului trecut. Modelele de analiză propuse de-a lungul timpului pentru înțelegerea acestor implicații se încadrează în domeniul mai larg al

* Marius Andrei DIAMESCU este analist militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

¹ Este vorba de victoria regelui Pyrrhus al Epirului (NV Greciei de azi) împotriva romanilor în bătălia de la Heraclea (280 î. Hr.), victorie celebră pentru faptul că a fost obținută cu costuri greu de suportat.

economiei apărării, abordând atât teoria alianțelor militare (Alianța Nord-Atlantică făcând obiectul majorității acestor studii), cât și costurile și beneficiile generate de asigurarea apărării naționale, ținând cont de o serie de factori specifici: apartenența sau nu la o alianță militară, existența sau nu a unei industrii de apărare proprii, nivelul de dezvoltare economică a țării, nivelul cheltuielilor dedicate pentru apărare etc.

Complexitatea corelațiilor și determinărilor care se pot stabili între domeniul apărării și cel al economiei face dificil de realizat un model analitic. În cadrul acestui articol, vom prezenta câteva principii generale de organizare a efortului de asigurare a securității, pornind de la abordări specifice unor contexte moderne ale aranjamentelor de securitate și ale organizării economiilor.

Oricât ar fi fundamentarea bugetelor de sofisticată, de flexibilă și cu valoare de panaceu în teorie, este evident că rezultatele așteptate nu pot fi atinse fără o execuție bugetară corespunzătoare și un mod adecvat de implementare a politicii bugetare. Cooperarea dintre politicieni și experți, care nu este scutită de probleme, cauzate, mai ales, de dificultățile de transpunere în termeni economici a obiectivelor urmărite de autoritățile politice, poate constitui o cale pentru identificarea celor mai bune soluții în domeniul alocării bugetului.

Competențe ale experților	Competențe ale politicienilor
<ul style="list-style-type: none"> - Consultarea factorilor implicați, a grupurilor țintă, a instituțiilor din administrația publică - Colectarea de informații - Realizarea analizelor - Elaborarea soluțiilor - Evaluarea impactului - Elaborarea propunerilor - Prezentarea argumentelor - Planificarea - Asigurarea implementării - Controlarea procesului și a rezultatelor - Organizarea evaluării - Raportarea - Asumarea răspunderii profesionale 	<ul style="list-style-type: none"> - Stabilirea agendei de politici publice - Conturarea cadrului general al politicilor - Stabilirea priorităților - Evaluarea propunerilor de politici publice - Realizarea analizelor politice - Coordonarea unor discuții sociale - Consultarea societății /a grupurilor țintă - Luarea deciziilor - Atribuirea de sarcini funcționarilor publici - Asumarea răspunderii politice

O cooperare eficientă între cele două categorii presupune, în primul rând, sistematizarea de către expert a cunoștințelor economice specifice domeniului apărării, în urma căreia acesta își va forma o opinie cu privire la modul în care ar putea arăta preferințele autorității politice și în care ar putea fi exprimate problemele în termeni științifici. De asemenea, se impune în continuare formularea de către expert a unui set de întrebări pe baza cărora să determine cu exactitate modul de acțiune sau să-și calibreze opțiunile, prin elaborarea unei *funcții de preferință*², pe baza căreia să fie identificată acea soluție optimă care, pe de o parte să fie fundamentată științific, iar pe de altă parte să includă și elementul subiectiv, respectiv opțiunea politică. În afară de riscurile de metodă, de subiectivismul experților, de dificultățile de cuantificare și previzionare, problema opțiunii în ceea ce privește domeniul atât de sensibil al securității devine și mai complicată.

Echilibrul concurențial general ne indică măsura în care alocarea socială a resurselor poate fi realizată prin decizii particulare, independente, coordonate prin intermediul unei piețe. Acest echilibru ne arată nu numai că această alocare poate fi realizată, dar și că rezultatul este Pareto - eficient³.

Dacă vrem să ne bazuim pe virtuțile pieței și, în același timp, să realizăm și o distribuție echitabilă, atunci trebuie procedat la o schimbare a distribuției inițiale și nu la intervenția în procesul de alocare. În domeniul securității pot fi ușor imaginate scenarii în care contextul democrației cere înlocuirea pieței cu decizia colectivă. Atât politologii, cât și economiștii analizează rolul statului. În contextul alegerii sociale, fiecare individ are o scară de preferințe

² Ragnar Anton Kittil FRISCH, *De la teorie utopică la aplicații practice: cazul econometriei - Laureat Nobel în economie - Discursuri de recepție*, Editura Expert, 2001.

³ Optimalitatea Pareto este o stare în care nu se poate îmbunătăți situația nici unei persoane fără a deteriora situația altei persoane. Numele vine de la economistul italian Vilfredo Pareto (1848 - 1923), reprezentant al Școlii de la Lausanne, care a creat formula matematică prin care a descris inegalitatea distribuției bogăției în țara sa, observând că 20% din populație deține 80% din bogăția totală. După 1940, Joseph M. Juran i-a atribuit lui Pareto regula „80/20”, denumind-o Principiul Pareto. Pentru orice manager, valoarea principiului Pareto este reprezentată de faptul că îi amintește acestuia să se concentreze asupra celor 20% care contează.

pentru toate circumstanțele sociale posibile. Această scară exprimă nu numai preferințele sale legate de consumul propriu, ci și atitudini sociale și concepții proprii legate de echitatea distribuției.

Delimitarea competențelor între experți și politicieni constituie un alt aspect care trebuie avut în vedere pentru armonizarea relației dintre cele două categorii. Este evident că aceștia colaborează în cadrul fiecărei etape a procesului de bugetare, iar rolul de conducător și colaborator este interschimbabil în diferite etape. O exemplificare în acest sens este prezentată în figura de mai jos în care este sugerată, de asemenea, și importanța respectării ordinii etapelor.

Uneori, responsabilitățile profesionale ale experților depășesc competențele tradiționale ale analiștilor. De multe ori, oficialii care răspund de anumite politici sunt și cei care trebuie să reprezinte politica pe parcursul tuturor procedurilor de consultare. Din acest motiv, aceștia trebuie să dețină foarte bune abilități de prezentare și argumentare, precum și abilități de moderare și facilitare a întâlnirilor.

În sfârșit, trebuie precizat faptul că etica profesională impune cu strictețe rămânerea la nivelul analizei și neimplicarea în procesul decizional. În același timp, este inevitabilă realizarea unui anumit nivel de analiză de impact sau de recomandări către forurile decizionale. Din acest motiv, inițiatorii politicilor publice trebuie să fie extrem de atenți pentru a-și păstra obiectivitatea pe parcursul etapelor analizei și să-și verifice mai întâi propriile ipoteze, evaluări și interpretări ale datelor. Imparțialitatea și corectitudinea trebuie să fie dublate de independența poziției analitice, care este fără îndoială una dintre cele mai importante calități ale acestei profesii.

Utilitarismul clasic consideră că, atunci când se alege între stări sociale alternative, se pornește de la consecințele pe care acestea le pot avea asupra membrilor societății. Cu alte cuvinte, se pornește de la scările individuale de preferințe pentru opțiunile sociale însă, dată fiind diversitatea preferințelor individuale, acestea nu pot constitui o bază suficientă de alegere. De aici se poate deduce ideea că există și un al doilea nivel al judecăților individuale care agregate devin ceea ce s-ar putea numi *judecată*

*de bunăstare*⁴. În domeniul planificării securității aceasta ar putea echivala cu extinderea la nivel metaministerial a deciziei de planificare. Astfel, dacă judecățile de preferință sunt cele care încearcă să optimizeze alocarea resurselor între componentele și nevoile sistemului militar, extinderea acestui proces în afara Ministerului Apărării și includerea tuturor componentelor sistemului național de apărare va avea ca efect, pe lângă șansa unei mai bune optimizări, și o *înglobare a opțiunii sociale* și, implicit a judecății de bunăstare.

Astfel, formarea judecăților privind bunăstarea este echivalentă cu cadrul constituțional. Mai exact, un cadru constituțional este un regulament în baza căruia fiecărui ansamblu posibil de preferințe individuale i se asociază o regulă de alegere socială. Regula de alegere socială este, la rândul ei, o regulă de selectare a unei acțiuni preferabile din punct de vedere social din orice ansamblu de variante posibile.

Definirea cadrului constituțional în care statul își va reglementa opțiunile în domeniul securității este o problemă deosebit de complexă. Introspecția în rândul preferințelor sociale nu este ușor de realizat. Este nevoie ca ansamblu de preferințe individuale să poată fi exprimate și cuantificate și, mai mult decât atât este nevoie de un sistem universal de referințe și de un ansamblu de concepte general acceptate. Cu alte cuvinte este nevoie de o cultură în domeniu.

Aspectele de planificare în domeniul securității naționale trebuie să aibă coerență atât inter-instituțională, cât și în timp. Astfel, deși mediul de securitate este fluid, planificarea și proiectele derulate trebuie să aibă constanță și să rămână actuale pe orizonturi de timp de cel puțin câțiva ani. Rațiunile tehnice care determină ca proiectele de anvergură să se deruleze pe termene mai largi și realitățile mediului economic, politic și de securitate, care cer ajustare continuă, vor determina diferențe între investiția angajată și investiția efectuată⁵. În condițiile acestui „conflict” este evident că rezolvarea poate fi găsită mai ușor prin extinderea la nivel național a unui sistem de planificare a apărării. Aceasta pentru că, o sincronizare la nivel național poate ajuta la evitarea producerii de suprasarcini financiare iar, în

⁴ Henri Bergson, *L'Évolution créatrice*, Paris, 1907.

⁵ Ragnar Anton Kittil Frisch, *op.cit.*

cazul producerii acestora, efectele se vor resimți mai puțin la nivel național decât în interiorul unui buget ca cel alocat Ministerului Apărării.

Funcționarea la nivel național a unui sistem de planificare, programare, bugetare și evaluare este adaptată și pentru înlăturarea așa-ziselor „călători clandestini” (*free riders*) care nu contribuie la costul de producere a bunului public. Apărarea națională, la fel ca și asigurarea ordinii publice, justiția sau amenajările de utilitate publică pot fi considerate bunuri publice întrucât toți membrii societății pot beneficia de acestea, iar consumul lor de către un individ nu diminuează partea care le revine celorlalți indivizi. În același timp, dacă bunul a fost produs, nimeni nu poate fi exclus de la consumul acestuia. Caracteristicile bunului public, sintetizate de către Paul A. Samuelson⁶, arată că mecanismul descentralizat și prețurile libere din economia de piață nu conduc la producerea de bunuri publice, deși prezența sa în societate este Pareto-optimă, în sensul că fiecare dintre contribuitori primește mai mult decât oferă de la producerea / uzul bunului public. *Pasagerii clandestini*, care nu pot fi opriți de la uzul securității produse, vor fi

antrenați într-o măsură mai mare în producerea bunului public prin implementarea la nivel național a sistemului de planificare, programare, bugetare și evaluare pentru securitate.

Instituțiile dedicate domeniului de apărare din statele moderne au implementate mecanisme specifice de asigurare a transparenței. În țara noastră există cadrul legal, instituțional și procedural, pentru asigurarea transparenței deciziilor în domeniul apărării. Astfel, opinia publică are acces, în condițiile legii, la informațiile de interes public și poate exercita controlul democratic asupra forțelor armate. Legea nr. 52/2003 privind transparența decizională în administrația publică sau Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public asigură cadrul pentru informarea oportună a opiniei publice. Totuși aranjamentul unui sistem de planificare a apărării la nivel național poate aduce un plus de transparență atât în planul percepției, cât și în mod real, prin sporirea capacității de interacțiune cu opinia publică și a puterii de expresie a unui sistem multidomeniu. Conform teoriei opțiunii sociale a lui K.J. Arrow⁷, există și un ecou economic al acestei transparențe: posibilitatea alegerii sociale. Un sistem național de planificare a apărării va implica într-o măsură mult mai activă opinia publică, în sensul manifestării *alegerii sociale*.

În contextul alegerii sociale, fiecare individ are, prin ipoteză o scară de preferințe pentru toate circumstanțele sociale posibile. Conform teoriei bunăstării sociale a lui Bergson, alegerea socială presupune realizarea condițiilor tehnice de ierarhizare relativă a opțiunilor. Această ierarhie exprimă nu numai preferințele legate de consum, dar și atitudini în materie de echitate a distribuției sau a avantajelor acordate celorlalți, ca urmare a deciziilor colective. Atunci când se face o alegere între stări sociale alternative, se pornește de la consecințele pe care le pot avea asupra membrilor societății. Evident, aceasta nu poate constitui o bază suficientă pentru decizie, dată fiind marea diversitate a preferințelor individuale și dificultățile de ordin analitic și tehnic pentru înglobarea ca atare a opțiunii sociale în sistemul de decizie. Oricum, extinderea la nivel național a sistemului de decizie pentru

⁶ Paul A. Samuelson, *Analiza pe baza principiului multiplicatorului și acceleratorului*, Discursul de prezentare cu ocazia înmânării premiului Nobel pentru economie (1970).

⁷ Kenneth J. Arrow, *Social Choice and Individual Values* (1951b, 2nd ed. 1963), Wiley, New York.

planificarea apărării este mult mai aproape de selectarea opțiunii preferabile, din punct de vedere social. Iar existența unei mai mari „suprafețe de contact” între sistemul de planificare a apărării și economie nu poate decât să crească eficiența atât în faza de planificare, cât și la programare, bugetare și evaluare.

Odată cu diversificarea pericolelor, cu creșterea complexității mediului de securitate și cu nevoia de adaptare continuă la cerințele care decurg din participarea la sistemul de apărare colectivă au crescut și s-au diversificat considerabil resursele necesare funcționării sistemului de apărare. Mai mult decât atât, un randament înalt al modului de utilizare a resurselor nu poate fi atins decât la anumite niveluri de asigurare cu resurse și numai în condițiile funcționării fără întreruperi a fluxurilor de furnizare. În același timp, economia are o funcționare uneori ciclică, alteori afectată de evenimente greu de prevăzut, fie că e vorba despre construirea și aprobarea anuală a bugetelor, despre cicluri electorale sau extreme locale în funcționarea economiei cauzate de factori tehnici.

În aceste condiții, alocarea eficientă poate avea un rol hotărâtor în traversarea perioadelor dificile. În esență, o alocare eficientă ar trebui să ajute la reflectarea în sectorul apărării a nivelului de performanță a economiei. Întrucât evenimentele în domeniul securității par pentru decidenții politici, dar și pentru opinia publică adevărate *lebede negre*⁸, este nevoie ca alocarea eficientă să contribuie la realizarea unei constanțe a fluxului de resurse și la selectarea acelui nivel de asigurare cu resurse și în final al

acelui nivel de securitate pe care economia îl poate susține.

Un sistem de alocare eficientă presupune considerarea conceptului de optim. O alocare A_1 este superioară alteia A_2 , dacă în situația A_1 , pentru fiecare dintre indivizii cărora le sunt distribuite resurse, gradul de satisfacție este superior sau egal celui din situația A_2 . Având explicat acest reper este posibil de definit o alocare Pareto-eficientă, ca fiind alocarea în care nu poate fi îmbunătățit gradul de satisfacere a niciuneia dintre nevoi. În practică, rezistența organizațională, dar și situații tehnice obiective fac dificilă trecerea de la o alocare la alta, în condițiile în care trecerea presupune traversarea mai multor alocări succesive inferioare. Dat fiind acest fapt, *echilibrul concurențial*⁹ care trebuie să se instaleze între multitudinea de articole pentru planificarea securității este mai dificil de a fi atins, în condițiile unui sistem ermetic și cu un număr mai mic de actori. Cu alte cuvinte, un sistem de planificare organizat la nivel național, cu implicarea tuturor instituțiilor cu relevanță pentru domeniul securității, are șanse mai mari să atingă echilibrul competitiv prin traversarea mai facilă a alocărilor care pot vitregi una sau alta dintre componentele care participă la alocare. Mai mult decât atât, un sistem de planificare a securității la nivel național, care ar avea o plajă mai largă de niveluri de autoritate, prin includerea unui nivel supraministerial poate contribui la stabilirea optimului paretian și prin arbitrarea situațiilor de sumă nulă care pot exista între diferite variante de alocare și care pot genera blocaje.

⁸ Trimitere la cartea lui Nassim Nicholas Taleb, „*Lebăda neagră – Impactul foarte puțin al improbabilului*”, care se referă la impactul acelor evenimente foarte puțin probabile, denumite metaforic de autor *lebede negre*.

⁹Kenneth J. Arrow, Gérard Debreu, *Existence of an Equilibrium for a Competitive Economy*, Econometrica, 1954.

ASPECTE PRIVIND POLITICA DE SECURITATE ENERGETICĂ A UNIUNII EUROPENE

*Dan-Marcel BĂRBUT**

În contextul discuțiilor derulate atât la nivel intern, cât și comunitar privind securitatea energetică, sursele și rutele alternative, precum și respectarea regulilor concurențiale în principalele domenii ale sectorului energetic (petrol și gaze), considerăm ca fiind oportună expunerea unor idei privind acest subiect.

Faptul că energia joacă un rol critic în dezvoltarea socio-economică a încetat demult a mai constitui o noutate. Identificarea și analizarea problemelor din acest sector, respectiv dezvoltarea opțiunilor de politică energetică reprezintă subiecte importante de studiu pentru guverne și cercetători, în scopul dezvoltării comunității¹. Astfel, în contextul în care autarhia energetică reprezintă în prezent echivalentul moral al războiului², este ușor de înțeles motivul pentru care securitatea energetică reprezintă unul dintre principalele puncte de discuție de pe agenda securității comunitare. O perioadă destul de lungă guvernele au încercat să mențină politica energetică în sfera internă de responsabilitate, intervenind fie direct fie prin intermediul companiilor naționale pentru menținerea unui anumit grad de suveranitate. Multe dintre acestea au considerat energia ca fiind un domeniu prea important pentru a fi supus hazardului pieței internaționale sau pentru a fi supusă unei coordonări exagerate prin înțelegeri interguvernamentale³. Acest pas nu mai putea fi însă amânat.

În anul 2009⁴, Parlamentul European a adoptat *Raportul cu privire la analiza strategică a situației energetice în UE*⁵, elaborat de Anne

⁴ Potrivit Comunicatului de presă, „Politica energetică a UE: securitatea energetică pe primul loc” (03.02.2009) emis de Parlamentul European.

⁵ Preocupări legislative anterioare ale UE privind domeniul energetic s-au concretizat în cuprinsul următoarelor documente comunitare: Directiva Nr. 2003/87/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 octombrie 2003 privind stabilirea unei scheme de comercializare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității, modificând Directiva Consiliului Nr. 96/61/EC; Directiva Nr. 2003/54/CE a Parlamentului și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind reguli comune pentru piața internă de electricitate și de abrogare a Directivei Nr. 96/92/CE apărută în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 176/57 din 15.07.2004; Directiva Nr. 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei Nr. 98/30/CE; Directiva Nr. 2004/67/CE a Consiliului din 26 aprilie 2004 privind măsuri de apărare a securității în furnizarea gazului natural; Directiva Nr. 2005/89/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 ianuarie 2006 privind măsuri de apărare a securității în furnizarea energiei electrice și a investițiilor în infrastructură; Decizia Nr. 1998/181/CE a Consiliului și a Comisiei, ECSC, Euratom din 23 septembrie 1997 privind încheierea de către Comunitățile Europene a Cartei Energetice și a Protocolului Cartei Energetice privind eficiența energetică și aspecte relaționate referitoare la mediu; Decizia Nr. 1999/819/ Euratom a Comisiei din 16 noiembrie 1999 privind accesarea la Convenția privind Securitatea Nucleară din 1994 a Comunității Europene a Energiei Atomice [JOUE L 318 of 11.12.1999]; Decizia Nr. 2003/796/CE a Comisiei din 11 noiembrie 2003 privind înființarea Grupului European al Reglementatorilor în domeniul Energiei Electrice și al Gazelor Naturale [JOUE L 296, 14.11.2003]; Decizia Nr. 2006/500/CE al Consiliului din 29 mai 2006 privind încheierea de către Comunitatea Europeană a Tratatului Comunitar privind Energia; Decizia Nr. 2006/1364/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 septembrie 2006 stabilind criteriile pentru rețelele de energie trans-europene și de abrogare a Deciziei Nr. 1996/391/CE și a Deciziei Nr. 2003/1391/CE; Decizia Nr. 2006/1639/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 2006 privind Programul Cadru pentru Competitivitate și Inovație.

* Dan Marcel BĂRBUT, inspector central de stat de sinteză în Ministerul Transporturilor și Infrastructurii, a absolvit, printre altele, George C. Marshall - European Center for Security Studies, fiind în prezent doctorand în cadrul Academiei Naționale de Informații.

¹ Mohan Monasinghe, Peter Meier, *Energy Policy Analysis and Modeling*, Ed. Cambridge University Press, 1993, p. 3.

² David Thomas, „Energy and European Security: A Case Study”, în *Ethics and European Security*, Ed. Auburn House, 1986, pg. 143.

³ Francis McGowan, *European Energy Policies in a Changing Environment*, Ed. Springer, pg. 2.

Laperouze (ALDE, Franța). Survenit în urma crizei gazului din iarna 2008/2009, generată de disputa ruso-ucraineană, deputații europeni au solicitat Comisiei revizuirea directivei privind aprovizionarea cu gaz care datează din anul 2004. Aceasta ar trebui să includă planuri naționale de acțiune în caz de urgență, cu caracter obligatoriu și să conțină o declarație comună referitoare la alocarea din stocuri disponibile către statele afectate precum și activarea măsurilor de urgență în statele neafectate pentru a crește volumul gazului pentru piețele afectate. Pentru garantarea securității aprovizionării s-a solicitat încheierea unui acord trilateral între UE, Rusia și Ucraina cu privire la tranzitul de gaze din Rusia spre UE. În plus, Parlamentul European a sprijinit ideea negocierii unui acord mai complex cu F. Rusă, care să înlocuiască Acordul de Parteneriat și Cooperare din 1997. Totodată, europarlamentarii au invitat Comisia să sprijine includerea așa-numitei „clauze de securitate energetică” în acordurile comerciale, de asociere și de cooperare cu țările producătoare și de tranzit, care ar stabili un cod de conduită, ar interzice întreruperile datorate unor dispute comerciale și ar trasa în mod clar măsurile care ar trebui adoptate în eventualitatea unei întreruperi unilaterale.

Parlamentul European a sprijinit, de asemenea, diversificarea traseelor de transport (de exemplu Nabucco, Turcia-Grecia-Italia și South Stream) și a solicitat Comisiei Europene elaborarea unei foi de parcurs pentru investiții nucleare. ”Pe termen lung, în cazul în care situația politică permite, aprovizionarea din alte țări din regiunea Mării Caspice, precum Uzbekistan și Iran, ar trebui să reprezinte surse de aprovizionare semnificative pentru UE”, se menționează în raport. Totodată, menținerea energiei nucleare

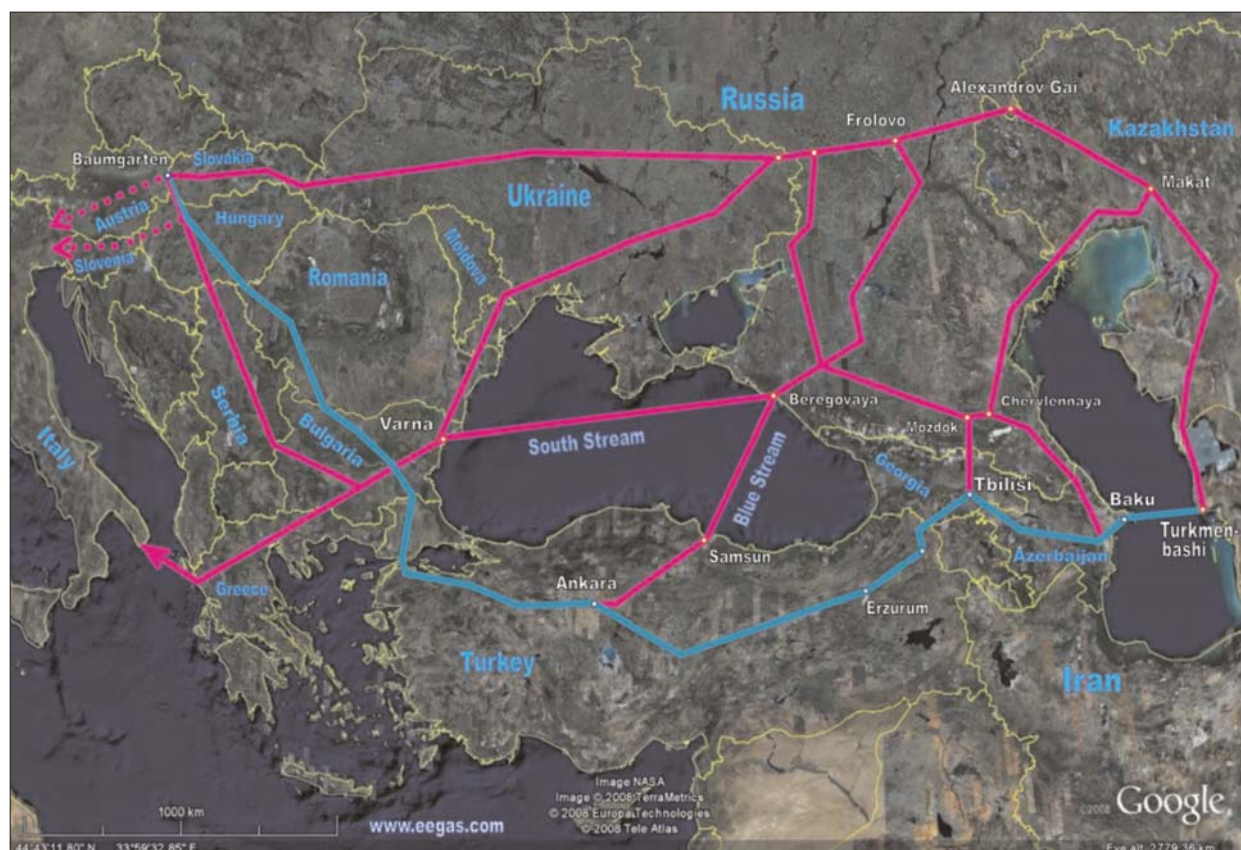
în mix-ul energetic este importantă. Aceasta trebuie utilizată la cel mai înalt nivel de siguranță tehnologică, iar țările învecinate cu UE ar trebui să adopte standardele europene în ceea ce privește siguranța nucleară.

În același timp, Parlamentul European s-a pronunțat pentru adoptarea de către șefii de stat și de guvern a unor noi obiective în domeniul combaterii efectelor schimbărilor climatice, ce trebuie atinse până în 2050: reducerea cu 80% a emisiilor de gaze cu efect de seră, atingerea ponderii de 60% a energiilor regenerabile în consumul total de energie și îmbunătățirea cu 35% a eficienței energetice. “*Cel mai eficient mod de a îmbunătăți securitatea energetică, inclusiv din punct de vedere al costurilor, este economisirea energiei*” sunt de părere europarlamentarii, solicitând statelor membre și Comisiei Europene adoptarea unui obiectiv obligatoriu de îmbunătățire a eficienței energetice cu cel puțin 20% până în 2020.

La rândul ei, Comisia Europeană a lansat la 10 ianuarie 2007 un set de măsuri menite să redefinească politica energetică a Uniunii Europene în scopul asigurării securității energetice, al gestionării procesului de încălzire globală și al stimulării competitivității. Varianta de strategie a Comisiei are trei obiective majore: definitivarea pieței unice a energiei, accelerarea tranziției la energiile alternative (cât mai puțin bazate pe carbon) și creșterea eficienței energetice. Potrivit documentului respectiv, cercetării științifice de profil ar urma să-i fie alocate fonduri suplimentate cu 50%, pe durata actualului exercițiu bugetar (2007-2013).

Comisia nu-și limitează însă mesajul la spațiul comunitar, ci propune un set de recomandări care atinge aria de competență a Politicii Externe și de Securitate Comună a UE, acolo unde compromisul și unanimitatea au rămas regula de aur a procesului decizional. Mai precis, este vorba de inițiative vizând elaborarea unui Acord internațional privind eficientizarea energetică, a unei Carte energetice, a unui nou Tratat post-Kyoto privind încălzirea globală și reducerea emisiilor. Dar obiectivul principal extern îl constituie dezideratul general al unei Politici Energetice Comune, grație căreia statele membre ale Uniunii Europene “să vorbească pe o singură voce”⁶.

⁶ George Anglițoiu, „Strategia de securitate energetică a

În cadrul conferinței internaționale „Securitatea regională, securitatea energetică și NATO - probleme și posibilități viitoare”, organizată sub egida Royal United Services Institute în anul 2008, Jonathan Eyal, expert în securitate internațională, a criticat lipsa de coordonare și de viziune strategică a Uniunii Europene. Acesta a subliniat faptul că între UE și NATO trebuie să existe o relație foarte strânsă și că guvernele țărilor din Uniune nu au putere deplină pentru a reglementa piața energetică. *„Există un preț mare pe care guvernele îl vor plăti în cazul în care statul rămâne principalul actor pe piața energetică întrucât nu trebuie să uităm de rolul companiilor private. Concluzia pe care o putem trage este aceea că nu există un consens la nivel internațional în ceea ce privește atitudinea față de Rusia. Suferim cu toții de o anumită psihoză în legătură cu această țară”,* a subliniat J. Eyal, adăugând: că *„problema este aceea că o mare parte a cadrului legal pentru statele UE este stabilită de Comisia Europeană. UE nu a ajuns la nici un consens dacă sectorul energetic este o piață normală sau una strategică,*

în care guvernele pot să joace un rol”.

Relația statelor europene cu spațiul ex-sovietic este văzută adesea prin relaționare cu dependența energetică⁷, în timp ce în jur de 78%⁸ din gazul livrat către UE trece prin conductele aflate pe teritoriul Ucrainei. Îngrijorată de dependența sa față de gazul rusesc, care traversează teritorii ale unor state ex-sovietice, UE a căutat surse alternative de furnizare. Astfel, Turcia, poziționată geografic între marii producători de energie și piața comunitară, ar putea avea o contribuție esențială la securitatea energetică a UE⁹. Aceasta constituie, în prezent, numai o alternativă îndepărtată, realitatea momentului fiind dată de relația de interdependență avută cu F. Rusă.

La începutul mileniului, relația de interdependență reciprocă dintre UE și F. Rusă era cea exprimată în tabelul de mai jos. Pentru a avea un termen de comparație, am inclus în această

⁷ Stuart Croft, Phil Williams, *European Security Without the Soviet Union*, Ed. Routledge, 1992, p. 24.

⁸ Pami Aalto, *The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, Ed. Ashgate, 2008, p. 1.

⁹ Katinka Barysch, „Turkey's Role in European Energy Security”, în *Centre for European Reform*, December 2007, p. 1.

FURNIZOR	Dependența UE de furnizor		Dependența furnizorului de UE	
	Petrol	Gaze	Petrol	Gaze
F. Rusă	29%	66%	78%	98%
Africa de Nord	19%	31%	77%	96%

analiză și zona Africii de Nord¹⁰. Astfel, după cum se poate observa, chiar dacă la o primă vedere statele membre ale UE suferă de o oarecare dependență față de petrolul, respectiv gazul importat din Rusia, această dependență este mult mai accentuată în sens invers. Astfel, nevoia F. Ruse de a avea acces la piețele europene este mai mare, comparativ cu necesitatea europenilor față de gazul rusesc.

În prezent, UE importă 76 % din necesarul de resurse energetice, estimându-se că până în anul 2020 acest procent va crește la 90%. La nivelul statelor membre, acestea au ca furnizor principal Norvegia, Rusia situându-se pe locul 2. În acest context, au fost inițiate proiecte de transport al gazelor naturale menite să reducă atât dependența UE față de furnizori precum F. Rusă (Nabucco), cât și dependența F. Ruse față de statele de tranzit (North Stream și South Stream).

Gazoductul Nord Stream ar avea ca beneficiar principal Germania. Acționariatul Nord Stream ar include Gazprom cu 51%, companiile germane E.ON și BASF cu câte 20% și compania olandeză Gasunie cu 9%.

Proiectul Nabucco este înconjurat de scepticism datorită lipsei gazului care ar putea tranzita prin conductă. Deși statul iranian, aflat pe locul doi la nivel mondial în ceea ce privește rezervele de gaz, ar putea asigura o mare parte din necesar, în actualul context internațional, Teheranul nu poate fi văzut ca un partener de încredere, având în vedere numeroasele neînțelegeri dintre Iran, pe de o parte, și SUA și statele membre ale UE, pe de altă parte, generate de programul iranian nuclear, în special. Turkmenistanul, care se află pe locul cinci în ceea ce privește rezervele de gaz, ar putea juca un rol proeminent în proiectul Nabucco, dar acest lucru necesită construirea unei noi conducte trans-caspice. Mai mult, se ridică

probleme de securitate în ceea ce privește rutele de tranzit prin Georgia și Turcia. De asemenea, în cursul anului 2009, a avut loc o reevaluare a fezabilității proiectului Nabucco, în urma căreia s-a constatat că fondurile necesare construcției acestuia s-ar ridica la 8 miliarde de euro, în loc de 4,4 miliarde, cum se preconizase inițial. În acest context, s-a ajuns la concluzia că Nabucco va trebui să transporte anual 30 mld de metri cubi de gaz pentru a fi declarat profitabil.

Celălalt proiect propus de către compania rusă Gazprom, South Stream, ar transporta gaz din F. Rusă spre Bulgaria și mai departe către alte țări europene prin Marea Neagră și ar constitui concurentul proiectului Nabucco. În timp ce statele UE întâmpină dificultăți în ceea ce privește transpunerea în practică a proiectului Nabucco, Gazprom continuă să vadă cele două proiecte ambițioase, South Stream și Nord Stream, drept priorități strategice cheie. Gazprom ar putea considera că diminuarea atenției ce i se acordă proiectului Nabucco îi întărește poziția de cvasi-monopol în furnizarea de gaz către Europa, însă prețul care trebuie plătit pentru un astfel de privilegiu ar putea fi unul foarte ridicat¹¹.

UE nu este însă capabilă să obțină mult dorita unitate în probleme de securitate energetică din cauza politicii de fuziune practică de Gazprom și a încheierii de înțelegeri bilaterale de către acesta cu unele state europene. Astfel, cum s-a observat, ar fi nerealist să învinovățim liderii europeni pentru faptul că încearcă să securizeze rezervele energetice și contractele eficiente pentru cetățenii și companiile statelor membre din care fac parte. Însă este la fel de naiv ca aceștia să acționeze împotriva intereselor comunitare și atlantice mai largi atunci când vine vorba de securitatea energetică pe termen lung a continentului european.

¹⁰ John Gault, „EU Energy Security and the Periphery”, în *European Union Foreign Security Policy*, Ed. Routledge, 2004, p. 179.

¹¹ Robert Amsterdam, „Germany kills Nabucco”, în *Perspectives on Global Politics and Business*, martie 2009.

Se cunoaște faptul că nevoia de noi investiții până în anul 2020, în vederea menținerii sustenabilității producției rusești, s-a estimat a fi între 460 și 600 miliarde USD¹². Ce se va întâmpla în cazul în care conductele controlate de Gazprom vor fi lipsite de gaz din cauza creșterii necesităților domestice și a lipsei de investiții din partea Rusiei privind infrastructura? Dacă îmbunătățirea relațiilor nu va avea rezultatul scontat? Finanțarea incipientă de către UE a proiectului Nabucco constituie un prim pas făcut către o securitate mai pronunțată a resurselor energetice pentru mulți consumatori europeni¹³.

Gazprom va stabili ruta finală după un studiu de fezabilitate, estimat să fie gata până la sfârșitul acestui an. Deși susține că Nabucco nu este concurent cu proiectul său, Gazprom ambalează motoarele South Stream.

În ceea ce privește atitudinea României pe scena internațională, susținerea proiectului Nabucco în detrimentul South Stream se explică prin coordonatele geopolitice ale problemei care se traduc prin interese externe. Rețeaua South Stream este proiectată astfel încât să ocolească România, în timp ce Nabucco îi traversează teritoriul, oferindu-ne, în perspectivă, o poziție mai favorabilă la masa negocierilor.

România este implicată în proiectul Nabucco, totuși o colaborare cu F. Rusă în proiectul South Stream ar aduce României un plus de siguranță în aprovizionarea cu gaze, întrucât livrările vor fi directe și ocolească Ucraina, rută mai puțin sigură, după cum s-a dovedit în iarna dintre 2008/2009.

Există o miză pentru România?

În programul de guvernare 2009-2012, la capitolul 25 de politică externă, punctul 7, secțiunea "Securitate energetică", este prevăzută trecerea la etapa de implementare a proiectelor Nabucco, PEOP și terminalul LNG de la Constanța. Dar ce câștigă exact România din proiectul Nabucco? Care sunt avantajele asociate tranzitării conductelor pe ruta Bechet - Petroșani - Arad (continuată cu Szeged - Ungaria) prin țara noastră? Principalele avantaje ar fi următoarele:

- „Crearea unor noi posibilități de negociere a

prețurilor de import al gazelor”;

- „Posibilitatea obținerii unor prețuri competitive la importuri, ceea ce generează prețuri mai mici pentru consumatorul final”;
- „Stimularea competiției pe piața internă de gaze”;
- „Stimularea industriilor conexe care vor contribui la realizarea proiectului, prin implicarea companiilor românești furnizoare de produse și „servicii”;
- „Crearea de noi locuri de muncă”;
- „Siguranță în alimentarea cu gaze naturale pe termen lung”.

Pe de altă parte, ne punem firesc întrebarea care ar fi avantajele României din eventuala colaborare în proiectul South Stream? Moscova lasă să se înțeleagă că ar dori să includă România în acest proiect, că intenționează construirea, în colaborare, a unui depozit de gaze la Mărgineni, în județul Neamț, și că exportul de gaze rusești către România ar putea fi făcut direct din anul 2012, fără a mai apela la intermediari. Ce câștig ar avea Gazprom însă dacă s-ar construi acest depozit? Unul cât se poate de simplu: gazele ar fi stocate vara, când se achiziționează la prețuri mai mici, și ar fi vândute iarna, la prețuri mai mari. În același timp, Gazprom ar evita anumite disfuncționalități în livrare, generate în trecut, cu precădere de probleme de ordin politic cu statele de tranzit. Depozitul de înmagazinare a gazelor naturale de la Mărgineni ar urma să aibă o capacitate de stocare de circa două miliarde de metri cubi de gaze, fiind unul dintre cele mai mari din Europa. La o capacitate de stocare a gazelor naturale de circa trei miliarde de metri cubi, în prezent, România ar reuși, prin construirea depozitului de la Mărgineni, să-și acopere vârful de consum în perioada de iarnă, fără a avea emoții cu întreruperea furnizării. Județele din zona Moldovei ar fi principalele beneficiare ale proiectului.

Continuarea gazoductului Nabucco va fi, pe termen mediu, principala epopee energetică în sudul Europei, lupta continuând pe același tipar: Europa se luptă să scape de dependența de gazele rusești, în timp ce Gazprom nu are bani să ducă la îndeplinire proiectele South Stream și North Stream, așa că are nevoie de bani de la Uniunea Europeană. Foarte probabil vom asista la identificarea unor compromisuri acceptabile pentru ambele părți.

¹² Raportul Agenției Internaționale pentru Energie, "Securitatea furnizării de gaze în piețele libere, aflată într-un punct decisiv", Ed. Humana Press, p. 110.

¹³ Alexandros Petersen, „European Energy Security: The Future of Nabucco”, în *New Atlanticist*, aprilie 2009.

Ca o concluzie care se limitează la situația actuală și fără a emite pretenții asupra epuizării unui subiect complex și care provoacă în continuare atât de multe dezbateri, am putea afirma că Europa de azi se confruntă cu ceea ce francezii numesc *une nouvelle donne*¹⁴, un nou joc de cărți atât la nivel intra, cât și extra-comunitar. Astfel, o cercetare sistematică a dimensiunii manipulative privind politica de strategie energetică este relevantă atât din motive academice, cât și practice¹⁵. În lumea reală însă, desigur, prioritățile nu sunt stabilite de către

specialiști, ci prin intermediul procesului la politic. Specialiștii pot cel mult contribui acest proces prin atragerea atenției asupra tendințelor care influențează șansele de a obține un consens privind domeniul energetic¹⁶. Aceiași specialiști avertizează că în cazul în care nu va avea loc o orientare comprehensivă și nu va elabora și implementa în termenul cel mai scurt un fel de „*Plan Marshall privind Sursele Regenerabile*”, UE nu va reuși pe termen lung să evite a fi implicată într-o politică destinată asigurării importului energetic.

¹⁴ Ronald Tierski, *Europe Today: National Politics, European Integration and European Security*, Ed. Rowman & Littlefield Publishers, 2004, p. 3.

¹⁵ Adam Stulberg, *Well-oiled Diplomacy: Strategic Manipulation and Russia's Energy Statecraft in Eurasia*, Ed. Sunny Press, 2007, p. 1.

¹⁶ John Gault, „European Energy Security: Balancing Priorities”, în *Federación para las Relaciones Internacionales y el Dialogo Exterior*, mai 2007.

INTELLIGENCE COOPERATION IN A GLOBALIZED WORLD: SHARING CAPABILITIES

*Prof. univ. dr. Sergiu MEDAR**

The continuing globalization of the world shows new characteristics of this process, one of these being the fact that the democratic system extends and becomes a reality for many countries. It means that in the same time with the globalization in areas like economy, finance, security, etc. we can see a globalization of the political system. In the last years, after the falling of the “Berlin Wall”, we have discussed about expanding of the democratic process in the Eastern European countries and also in Russia and Central Asian countries. Sometimes these democracies are not Western Europe or American type of democracy, they are “democracies” adapted to the local heritage and culture.

NATO and EU enlargement process is, in the first time, a democracy enlargement process. As we know, all the criteria for the countries to join both organizations are criteria of building democratic countries. Even for NATO, as a political-military Alliance, it is very clear that to this organization belongs countries not only their Armed Forces and that’s why it’s important that these countries to be democracies and only after that they must have Armed Forces compatible with NATO Armed Forces.

Democracy is not always coming with good and optimistic thinks. Freedom and transparency could increase the number of vulnerabilities of the democratic states. Even if the security systems of the states act properly and identify all these vulnerabilities, in certain conditions some of them could become risks. This is why for intelligence organizations it is not only important to identify vulnerabilities but the conditions too. Favorable conditions for vulnerabilities to become risks are not only at the national level but at the global level too.

After some of the vulnerabilities became risks a new process starts. This is the process of risk assessment. According with risk assessment provided by intelligence services, national governmental, institutions starts the risk management process. If this is not a successful one in certain conditions some of the risks could become threats. Intelligence services must act for threat assessments. This is not enough. In specific conditions some threats could assess a conflict crossing a crisis period of time. The role of intelligence services is to make an accurate threat assessment. The offensive role of intelligence consists in acting against threats, to find solutions, to identify conditions mentioned above and to influence them. The offensive role of intelligence organizations to act against threats and against conditions which could “help” threats to reach the level of the conflict, are parts of the Governments strategies. If these strategies are not effective the situations could complicate and reach the level of the conflict. The proactive role of intelligence is to forecast the conditions when threats could grow to a conflict.

This process is very complicated at the national level, in a globalized world to be done only by one country national services is almost impossible. We’re talking here about globalization of vulnerabilities, risks and threats. Sometimes national risks and threats could create globalized risks and threats and vice versa global risks and threats could create national risks and threats. Due to this situation the, intelligence services must approach the global vulnerabilities, risks and threats. The cooperation between intelligence services becomes a vital aspect.

But the question is with whom we have to cooperate in the intelligence field in a globalized world? First of all, I think we have to cooperate with allied partners. Second, it is important to cooperate with non-allied traditional friends and

** General (ret) ing. prof. univ. dr. Sergiu MEDAR a fost director general al Direcției Generale de Informații a Apărării în anul 2005.*

partners. Third, we must cooperate with countries which have the same interest on a common target. Nowadays, the world, besides globalization, is a world of interests. In this new world, there are not anymore divisions on ideological, religious, economical systems criteria but there are divisions based on interests. If we focus on these criteria we can see countries being before on the same side that are now on a different side of the barrier. The common interest on an area or subject becomes the binder for the intelligence cooperation even between these countries. This cooperation could bring “*sharing information*” process and only in some specific circumstances and conditions “*sharing intelligence*”, of course without disclosure of procedures, methods, etc.

It is well known how important is in today’s world the sharing information and sharing intelligence process. This is not at all an easy process. First of all you must have what to share. In the past I have seen services reluctant

to share intelligence, because of nondisclosure policies. Lately I realized, in fact, they have nothing to share. The national product of intelligence must be a high value, accurate and timely product. If sharing information or intelligence is an honest process, it will be a very efficient one. If one partner try to circulate intelligence from a country to another one, the process could be tricky. A circulated intelligence is very dangerous because such kind of product can be perceived as a confirmation. If this happens for more than one time better change the partner.

It is well known the principle “*need to share*” is a basic rule of building security process in the world.

In a globalized world, for sure, it will be not enough to share intelligence. The risks and threats diversified themselves so much that it is necessary to upgrade the cooperation between allies and partners moving to the next step of “*sharing capabilities*”. Some countries are already doing this very successfully.

I would differentiate sharing intelligence capabilities process in two main categories.

Sharing intelligence capabilities in a tactical area of operation

Taking into account coalitions of willing, ad - hoc coalitions, allied missions and other types of military cooperation in the area of operations, intelligence structures must adapt themselves to this kind of cooperation. Sometimes it is not enough time to go through a confidence building process for a classical sharing intelligence. This is why it is more efficient for a country to provide the whole intelligence for an area, for a command structure or to provide specific capabilities for a multinational or national intelligence structure.

The facts have already been proven in the operations that this is possible and the final intelligence product is useful and considered as a high value by coalition partners.

For instance, in Iraq, Romania has participated within the Multinational Division Center-South, in the Polish sector, with an Intelligence Detachment. This Detachment provided the whole intelligence product for the Polish Division Headquarter. Romanian Intelligence Detachment composition was: operations command, a small analysis cell, HUMINT teams, SIGINT structure, IMINT (UAV) structure. It was a unique capability with these three collection capabilities under the only one command and with an "in site" analysis capability. A communication team was attached to the Intelligence Detachment to be able to provide real time images from UAVs to the Polish Headquarter and to Bucharest on protected lines as well data and voice communication.

Another kind of sharing intelligence capabilities could be focused on only one specialty. For example: for an area of operation, one country could provide just HUMINT capabilities or SIGINT capabilities for another nation intelligence structure. Romania did this in Afghanistan, Iraq and Balkans.

NATO Military Authorities Information Coordination Group (NMAICG) has identified some difficulties on HUMINT NATO capabilities in the area of operations because of lack of trained militaries, doctrines and standards. Due to these facts, NATO decided to have a structure specialized in developing the

organization's HUMINT concept, to test specific tactics, techniques and procedures, to develop projects, to evaluate technologies and equipments for the HUMINT structures and, at the end, to train HUMINT soldiers.

Taking into account the fact that Romania successfully shared HUMINT capabilities with his allies, in Iraq, Afghanistan and Balkans, our country volunteered to create a Center of Excellence on its own territory for HUMINT, to fulfill NATO's needs in this field. This is a future opened door for NATO countries to share their HUMINT capabilities to other nations for current or future NATO missions.

Sharing intelligence capabilities at the strategic level

Sharing intelligence capabilities at the strategic level requires very detailed and accurate agreements between intelligence services. The area of application is more extended and this is according with the specific needs and the history and trust building stage between services.

All the intelligence experts know that in the intelligence world there is a very clear difference between "knowing" and "feeling". "Knowing" will always help, at the end, to understand what is happening in an area of interest. But just "knowing" is not enough for forecast, for future prediction of an evolution of a process. To be able to do it, an intelligence service needs to have capabilities to "feel" the area of interest.

Taking into account these facts, sharing intelligence capabilities in the analysis field is one of the most convenient areas of the cooperation. Countries with roots in an area of interest can "feel" what is happened in their area comparing with other countries who "knows" about the situation. Analytical teams from intelligence services from countries from an area of interest could work together with other countries taking the advantage of the access to a common database specialized on that area, with a purpose to elaborate common analysis on certain subjects. These analytical teams could bring at the same time the advantage of knowing natively the language from that area, sometime a rare language. At the same time they could bring with them the culture of the area, national heritage, history and, very important, the people's perception of the reality in the area of interest. It is very important for these analytical

teams' members to have the motivation to do it and to understand that they, as members of intelligence services from partner countries, to comprehend the value of their work to stabilize the area to which their own countries belong.

Sharing language capabilities is another important area of cooperation. In the globalized world it not important just to know a foreign language in an area of interest but is important to understand all the meanings in this language. This is why the help of an intelligence service which can share language capability with another service in need has a very high value.

Sharing intelligence capabilities in technical collection field could bring a great value to the Alliance and partnership intelligence assets. Locations, equipment, specialized logistics, links, etc. could be a subject of intelligence capabilities sharing process. Sharing SIGINT capabilities could increase the efficiency of the collection, sometimes bringing the sensor closer to the target.

Especially during this period of time when all countries crossed a process of shrinking of the budgets in the condition when the threats are more diversified and more aggressive, sharing intelligence capabilities is much more cost effective than before.

This process could encourage intelligence services to develop niche capabilities, to be able to share them with other intelligence services and to be able to receive from these services intelligence capabilities they have been not able to develop because of various reasons. Developing niche capabilities is one of the NATO recommendations made at the Prague Summit.

I always supported sharing intelligence and now sharing capabilities. Long trust building process in such a high dynamic world is not an excuse. The most trustful partnership you can build it is verified only in operations. I know that this is efficient but risky. But who said the intelligence is not a risky business?!

CENTRUL DE EXCELENȚĂ NATO HUMINT

*Conf. univ. dr. Adrian PÂRLOG**

Inaugurarea Centrului de Excelență NATO HUMINT (HCOE), la Oradea, reprezintă un moment de referință pentru Armata Română, care marchează finalizarea unui proiect de anvergură menit să sprijine procesul de transformare al Alianței Nord-Atlantice în domeniul informațiilor militare.

Evenimentul încununează efortul depus în ultimii ani la nivelul Direcției Generale de Informații a Apărării în vederea înființării acestui organism cu caracter internațional, ca măsură a rolului activ pe care România și-l asumă în cadrul NATO, și vine ca o confirmare a încrederii și reputației de care se bucură Armata Română și capacitățile sale în domeniul culegerii de informații din surse umane (HUMINT) în rândul statelor aliate.

Realitatea teatrelor de operații în care NATO activează a demonstrat o nevoie tot mai crescută de produse performante de intelligence, în special în ce privește gestionarea spectrului larg al amenințărilor hibride. O abordare comprehensivă a acestora presupune coerență și interoperabilitate, precum și un ciclu informațional adecvat.

În acest sens, Centrul de Excelență NATO HUMINT se constituie în principalul reper de referință în domeniul său de expertiză în cadrul NATO, urmărind obiective ambițioase privind dezvoltarea doctrinară, validarea de noi *tehnici, tactici și proceduri* specifice, standardizarea și interoperabilitatea în domeniul HUMINT și, nu mai puțin important, instruirea specialiștilor NATO și sprijinul activ al operațiilor militare curente.

Procesul de transformare al Alianței Nord-Atlantice vizează adaptarea acesteia la provocările actuale și viitoare în materie de securitate, într-o modalitate cât mai eficientă din punct de vedere a resurselor implicate. Scopul final al procesului de transformare este tradus în: capacități

îmbunătățite (în măsură să asigure îndeplinirea misiunilor asumate); interoperabilitate crescută (capacitatea statelor membre NATO de a acționa în mod unitar); consolidarea spectrului de valori comune (având în vedere funcționarea NATO pe bază de consens și fundamentarea îndeplinirii misiunilor pe împărțirea unui set de valori comune)¹.

Structura responsabilă cu modificarea, direcționarea, facilitarea și sprijinirea îmbunătățirii continue a capacităților NATO, în vederea creșterii eficienței sale militare, este reprezentată de Comandamentul Aliat pentru Transformare (ACT).

Gestionată de către ACT, Rețeaua de Transformare NATO acționează în sprijinul dezvoltării unor capacități îmbunătățite ale Alianței, prin asigurarea unei legături coerente între aceasta și entitățile naționale în măsură să contribuie cu resurse, în scopul furnizării de expertiză și informație. Parte a acestei rețele, Centrele de Excelență NATO reprezintă entități naționale sau multinaționale capabile să furnizeze expertiză și experiență recunoscută în beneficiul Alianței, în special în sprijinul transformării, în baza următoarelor principii:

- neduplicarea sau intrarea în competiție cu capacitățile NATO existente;
- finanțare asigurată de către Națiunile Participante;
- conformitate cu procedurile, doctrinele, standardele și politicile de securitate ale NATO;
- program de lucru conceput în baza cerințelor de sprijin ale NATO.

Existența Centrelor de Excelență asigură, în general, oportunități de dezvoltare a procesului de educație și instruire, îmbunătățește nivelul de interoperabilitate și cel al capacităților, participă la procesul de dezvoltare doctrinară și/sau la testarea și validarea de concepte prin experimentare.

* Conf. univ. dr. Adrian PÂRLOG este expert în managementul informațiilor pentru apărare.

¹ <http://www.act.nato.int/content.asp?pageid=200>.

În cadrul procesului de transformare prin care trece Alianța Nord-Atlantică, deschis în urma Summit-ului de la Praga din 2002, Grupul NATO de Coordonare în domeniul Informațiilor Militare (NMICG) a evidențiat existența unor neajunsuri și dificultăți în utilizarea capacităților HUMINT în teatrele de operații, datorate, în special, insuficienței personalului cu pregătire de specialitate adecvată, absenței unei doctrine HUMINT a NATO și a unui exercițiu de validare bazat pe standarde comune.

Necesitatea dezvoltării capacităților HUMINT la nivelul NATO este susținută de o serie de argumente convingătoare. În primul rând, Noul Concept Strategic al NATO pune un accent deosebit pe intelligence, ca multiplicator de forță, fiind evidențiată necesitatea de îmbunătățire a abilității NATO de procesare a informațiilor și de a construi răspunsuri adecvate provocărilor și pericolelor cu care se confruntă².

Ca senzor de intelligence, culegerea de informații din surse umane s-a dovedit a fi una dintre cele mai prolifice contribuatoare la pregătirea informativă a câmpului de luptă în mediul specific acțiunilor contra-insurgență (COIN), cum este cel din Afganistan.

Caracteristicile acestuia, dincolo de diferențele specifice dictate de fundamente socio-culturale și istorice particulare, aparțin genului proxim al confruntărilor asimetrice, caracteristice mediului de securitate actual. În acest cadru, culegerea de informații din surse umane își aduce în mod exclusiv contribuția prin furnizarea de date critice legate de intenția oponentilor, dincolo de înregistrarea de fapte concrete.

Un ultim criteriu, dar nu mai puțin important, este costul redus pe care îl presupune investiția în capacități HUMINT. Acestea conduc însă, în mod fundamental, la o resursă care nu poate fi cuantificată sau comparată cu alte valori: omul. Operatorii HUMINT acționează în condiții de risc crescut și se confruntă cu situații ce reclamă un profil psihologic aparte, o pregătire specifică, deprinderi deosebite și cunoștințe socio-culturale cuprinzătoare.

² *Conclusions from the Transatlantic Strategic Forum - "New Strategic Concept for NATO"*, Château Béla, November 13 – 14, 2009, în <http://www.nato.int/strategicconcept/pdf/ConclusionsfromTransatlanticStrategyForum.pdf>; Julian Hale, *NATO Launches Process Toward New Strategic Concept*, 07.07.2009, în <http://www.defensenews.com/story.php?i=4176245>; Stephanie C. Hofmann, *Debating Strategy in NATO: Obstacles to Defining a Meaningful New Strategic Concept*, în

www.ifri.org/downloads/Hofmann12008.pdf;
<http://www.currentintelligence.net/current-intelligence/2009/7/3/natos-strategic-concept.html>.

Revenind la dezideratul constituirii unui reper de dezvoltare doctrinară și operațională a HUMINT în NATO, una dintre soluțiile identificate de către NMICG a fost cea de a constitui, sub egida Alianței, o structură capabilă să ofere expertiza necesară dezvoltării conceptului HUMINT, testării tacticilor, tehnicilor și procedurilor specifice, dezvoltării de proiecte, evaluării de tehnologii și sisteme pentru structurile HUMINT ale Organizației Nord-Atlantice.

Un rol decisiv în ghidarea acestor pași îl joacă Celula de Coordonare a Rețelei de Transformare NATO³ (TNCC - Transformation Network Coordination Cell), convertită - ca urmare a restructurării comandamentului ACT - în Secția Rețelei de Transformare NATO (TNB - Transformation Network Branch), ale cărei sarcini sunt direct legate de schimbul de informații, integrarea și optimizarea activității Centrelor de Excelență și a altor entități, parte ale Rețelei de Transformare NATO⁴.

Beneficiind de o experiență recunoscută în domeniul culegerii de informații din surse umane, probată în diferite teatre de operații (Kosovo, Bosnia și Herțegovina, Irak și Afganistan), România și-a exprimat disponibilitatea de a prelua responsabilitatea de a înființa un Centru de Excelență NATO în domeniul HUMINT, demersurile în acest sens începând în anul 2005.

Acestea au fost facilitate și de prezența activă a României la grupurile de lucru NATO HUMINT⁵, de asigurarea de experți în domeniu în cadrul NATO (conducerea biroului HUMINT la nivelul SHAPE, asigurarea de instructori la cursurile specializate ale Școlii NATO de la Oberammergau), precum și de găzduirea repetată și cu rezultate deosebite a exercițiului NATO HUMINT *Steadfast Indicator*.

Prin prisma acestor atuuri, exercițiul obținerii acordului NATO pentru înființarea Centrului în România nu a fost o surpriză. Documentul formal

care reglementează acest acord este reprezentat de scrisoarea de acceptare a comandantului Comandamentului Strategic NATO ACT adresată șefului Statului Major General Român la data de 10 octombrie 2007. Ca urmare, Centrul de Excelență, cu primul său element național, a fost înființat, din punct de vedere juridic, la data de 12 octombrie 2007. Ulterior, proiectul a fost prezentat și supus aprobării tuturor forurilor de decizie la nivel național, existând în acest sens aprobări de înființare emise la nivelul Consiliului Suprem de Apărare a Țării și a Parlamentului.

În perioada 2007-2009 au fost executate o serie de activități premergătoare operaționalizării, sub coordonarea NATO. Acestea au vizat o componentă de promovare a proiectului în rândul națiunilor aliate (prin prezentarea Conceptului HCOE și a perspectivelor de dezvoltare a acestuia), urmărind identificarea unor potențiali parteneri și demararea negocierilor cu aceștia. În paralel cu aceste eforturi, au fost efectuate și demersurile necesare în vederea asigurării condițiilor de funcționare a Centrului, în conformitate cu standardele NATO în domeniu. Costurile necesare operaționalizării Centrului au vizat atât activități de reabilitare a infrastructurii existente, cât și achiziționarea de echipamente și materiale necesare dotării instituției.

Activitatea care asigură dimensiunea internațională și care marchează înființarea Centrului, în forma juridică actuală, o reprezintă Ceremonialul de Semnare a Memorandumurilor de Înțelegere, care a avut loc la 16 decembrie 2009, la sediul ACT, în prezența reprezentanților ACT, ai României și ai celorlalte națiuni participante: Ungaria, Turcia, Grecia, Slovenia. Este important de semnalat faptul că la Centru urmează să adere și SUA și Slovacia, pe măsură ce vor fi finalizate procedurile interne în acest sens. Acestui eveniment i-a urmat, în luna martie 2010, o perioadă de evaluare de către o comisie NATO, finalizată cu demararea formalităților de acreditare a Centrului de Excelență NATO HUMINT de către Comitetul Militar al Alianței și activare ca Organizație Militară Internațională⁶, afiliată NATO.

În data de 16 martie 2010 a avut loc la sediul Centrului de Excelență din Oradea ceremonia de inaugurare oficială a instituției, onorată de

³ <https://transnet.act.nato.int/WISE/TNCC>.

⁴ TNCC a elaborat și un *Manual de înființare a COE*, odată cu creșterea interesului națiunilor NATO și al partenerilor în deschiderea unor astfel de instituții: Tony Wedge, *Centre of Excellence Establishment Manual*, TNCC/ACT.

⁵ Este de remarcat în acest sens că, pe lângă găzduirea lucrărilor din 2006 ale NATO HUMINT Working Group, din 2010, Directorul Centrului de Excelență NATO HUMINT a fost desemnat ca președinte al NATO HUMINT Technology Working Group.

⁶ În condițiile Protocolului de la Paris.

prezența Președintelui României, domnul Traian Băsescu, a ministrului Apărării Naționale, domnul Gabriel Oprea, a locțiitorului șefului ACT, amiralul Luciano Zapata, a directorului pentru informații în cadrul NATO International Military Staff (IMS) - doamna Karen Laino, și a altor distinși oaspeți din țară și străinătate.

Evenimentul s-a bucurat de un real interes din partea mass-media, fiind acreditați 43 jurnaliști de la 29 trusturi de presă, posturi TV, radio și știri on-line naționale și locale din România, precum și corespondenți locali ai televiziunii maghiare Duna TV⁷. Deschiderea Centrului a avut ecou și în presa internațională, publicații prestigioase preluând informația și comentând importanța înființării HCOE și rolul său în angrenajul NATO (*Courier International*⁸, *Jane's Defence*⁹, *Le Figaro*¹⁰ și altele).

Misiunea NATO HUMINT COE este de a furniza un punct unic de referință în acest domeniu de expertiză în cadrul NATO, atât în ce privește instruirea și dezvoltarea de politici și proceduri standardizate, cât și în sprijinirea Alianței și prefigurarea evoluției capabilităților HUMINT ale acesteia. Astfel, responsabilitățile Centrului rezidă în:

- sprijinirea forțelor NATO în vederea îmbunătățirii activităților de planificare, organizare și conducere a procesului de culegere de informații;
- experimentarea, validarea și implementarea

de noi concepte specifice, tehnici, tactici și proceduri rezultate din lecțiile învățate în operațiile militare;

- sprijinirea cercetării în domeniul tehnologiilor și aparaturii specifice;
- furnizarea de produse/servicii ce vor fi utilizate în cadrul procesului de standardizare NATO și interoperabilitate în domeniul HUMINT;
- furnizarea de expertiză HUMINT la cererea diferitelor structuri ale NATO sau ale Națiunilor Aliate;
- realizarea cadrului general necesar instruirii specialiștilor HUMINT.

Capabilitățile asigurate de către Centrul de Excelență HUMINT în cadrul nișei proprii de expertiză sunt unice la nivelul Alianței, nefiind duplicate de către o altă entitate NATO. În virtutea acestor capabilități, Centrul își propune să dezvolte un program de lucru ambițios, în baza a patru piloni de referință:

- învățământ și instrucție;
- analiză și lecții învățate;
- doctrină și standardizare;
- dezvoltare conceptuală și experimentare.

Acestea se concretizează într-o serie de exerciții, cursuri, conferințe, grupuri de lucru care abordează teme specifice domeniului HUMINT, precum și discipline conexe care sprijină cadrul de aplicare a tehnicilor, tacticilor și procedurilor specifice.

Programul de lucru al Centrului este constituit în baza cerințelor de sprijin ale NATO, a proiectelor inițiate de către națiunile participante și a solicitărilor venite din partea altor națiuni/structuri NATO, în funcție de aprobarea și prioritizarea acestora la nivelul Comitetului Director.

Pentru asigurarea nevoilor de relaționare impuse de programul de lucru, Centrul își dezvoltă canale proprii de comunicare cu structurile, forțele și națiunile NATO, precum și relații bilaterale de parteneriat cu alte Centre de Excelență, instituții de cercetare și mediul academic.

Contribuția partenerilor marchează în acest sens plus-valoarea și profilul internațional menit să completeze ideea de efort comun pus în serviciul promovării securității. Cooptarea în cadrul colectivului a cât mai multor specialiști proveniți din medii diferite de expertiză, cu viziuni fundamentate de experiențe particulare, va duce la dezvoltarea de produse valoroase, cu

⁷ www.dunatv.hu.

⁸ <http://www.courierinternational.com/breve/2010/03/17/1-otan-ouvre-un-centre-de-formation-d-espions-dans-les-carpates>.

⁹ <http://www.janes.com/articles/Janes-Defence-Weekly-2010/NATO-inaugurates-HUMINT-centre.html>.

¹⁰ <http://www.lefigaro.fr/international/2010/05/05/01003-20100505ARTFIG00612-les-eleves-espions-de-l-otan-font-leur-nid-en-transylvanie.php>.

o largă bază de susținere în promovarea lor ca standarde și repere de interoperabilitate la nivelul NATO.

Prin Memorandumul Operațional de Înțelegere, semnat între națiunile participante, a fost consfințită structura și au fost stabilite responsabilitățile Comitetului Director al HCOE, în calitate de organism decizional multinațional responsabil de strategia și activitățile Centrului.

Acesta este format din câte un reprezentant al fiecărei națiuni participante, cu drept egal de vot (deciziile fiind luate cu unanimitate). La întrunirile Comitetului pot participa, în calitate de observatori, reprezentanți ai ACT, ACO sau alte structuri NATO. României, în calitate de națiune-cadru, îi revine onoarea de a prezida Comitetul Director.

Principalele sarcini și atribuții ale Comitetului Director se leagă de:

- gestionarea documentelor constitutive și conturarea politicilor de dezvoltare ale Centrului;
- aprobarea și coordonarea programului de lucru și a bugetului multinațional anual al Centrului;
- promovarea intereselor națiunilor sponsor prin proiectele / activitățile planificate la nivelul Centrului;
- monitorizarea și ghidarea managementului financiar al bugetului multinațional;
- monitorizarea criteriilor de performanță propuse prin proiectele aferente programului de lucru.

Prima întrunire a Comitetului Director a HCOE a avut loc în februarie 2010, ocazie cu care s-au reunit reprezentanții naționali ai României, Greciei, Turciei, Sloveniei și Ungariei, reprezentanții ACT, precum și observatorul din partea SUA, aflate în plin proces intern de ratificare a participării la HCOE, urmând ca partea slovacă, aflată într-o situație similară, să fie notificată în legătură cu aspectele discutate. Este important de observat faptul că, în calitate de organ

de comandă și control al HCOE, Comitetul Director se constituie într-un for reprezentativ la nivelul căruia sunt armonizate interesele națiunilor participante, fiind astfel definite seturi de repere și valori comune la care acestea se raportează.

În concluzie, prin programul său de lucru și activitățile planificate, Centrul de Excelență NATO HUMINT urmărește să devină principalul agent de transformare al Alianței în domeniul de expertiză specific, prin dezvoltarea, promovarea și implementarea de politici, concepte și strategii noi, în scopul îmbunătățirii capabilităților operaționale și, în final, al atingerii dezideratelor de interoperabilitate în domeniul HUMINT.

Acreditarea Centrului ca structură afiliată NATO și activarea sa ca Organizație Militară Internațională, supusă reglementărilor Protocolului de la Paris, urmează să fie realizate în cursul anului 2010, implicând transferul deplin al autorității operative dinspre partea română către Comitetul Director al națiunilor participante. Acest eveniment este în măsură să asigure echilateralitatea reprezentării intereselor națiunilor sponsor în cadrul proiectului și alinierea deplină la misiunea și obiectivele Centrului, sub egida NATO. Spectrul multinațional al instituției este de natură să fundamenteze și să asigure comprehensibilitatea subiectelor abordate, oferind o bază largă de susținere în promovarea lor la nivelul Alianței. Nu mai puțin important este faptul că interesele particulare ale statelor ce investesc resurse financiare, umane și de reprezentare în cadrul Centrului pot fi promovate prin Comitetul Director și incluse în programul de lucru în vederea obținerii finalităților scontate.

Dincolo de valențele raportate strict la beneficiile de branșă, pentru România, în calitate de națiune gazdă, Centrul de Excelență NATO HUMINT reprezintă o oportunitate unică pentru creșterea vizibilității și afirmarea sa în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

DIRECȚIA CONTRAINFORMAȚII ȘI SECURITATE MILITARĂ - TRADIȚIE ȘI ONOARE -

Dan PRISĂCARU*

Din cele mai vechi timpuri, nevoia de a ști ce se întâmplă în lumea înconjurătoare și îndeosebi în mediul de proximitate a constituit pentru om o condiție esențială pentru existență și apărare împotriva primejdiilor și a necunoscutului.

Informația de natură internă și externă, cu precădere cea militară, și oportunitatea de a o utiliza au fost, sunt și vor fi pentru totdeauna o armă de bază a oricărui popor. „În armată, afirma Ion Lisievici¹, ca și în viața de toate zilele, cine este bine și la timp informat și-a asigurat adeseori cel puțin pe jumătate reușita”. Ignorarea, nepriceperea sau inabilitatea de a-ți cunoaște bine și la timp prietenii, dar mai ales dușmanii externi și interni, se plătește cu un greu tribut.

Orice serviciu de informații modern își are rădăcinile și tradițiile în istoria poporului și armatei sale. Aceste rădăcini au stăruit atât de mult în conștiința și istoria umanității, încât pe alocuri au depășit pragul realului, trecând în legendă².

La un anumit stadiu de dezvoltare a societății omenești, culegerea de informații a apărut și, apoi, s-a impus ca atare, ca un fapt de viață. În timp, rolul informației, dar și măsurile pentru protecția acesteia (contrainformația) au crescut permanent, ajungând astăzi, practic, să constituie o componentă de bază a securității naționale. De-a lungul secolelor, informația a declanșat războaie, dar a contribuit și la încheierea păcii, a

facilitat crime și acte de terorism sau, dimpotrivă, le-a dejucat, a dus la dispariția unor state, dar a contribuit la salvarea altora etc.³

Specificul activității militare a impus, mai ales începând cu epoca modernă, crearea unor structuri informative în cadrul armatelor, în scop de prevenire și contracarare a riscurilor și amenințărilor la adresa valorilor umane și materiale atât pe timp de pace, cât și pe timp de război.

Cercetările efectuate în vederea identificării datei de atestare documentară a primei structuri de contrainformații militare au scos la iveală faptul că aceasta este 1 mai 1918, când prin Ordinul de zi nr. 36 al Marelui Cartier General, se prevedea, printre altele, că, în cadrul „Stat-majorului General al Armatei” va „funcționa” și „Secția a IV-a cuprinzând: Biurul 1 Informații, Biurul 2 Contrainformații”⁴.

Acest ordin de zi marchează, de jure, înființarea și instituționalizarea primei structuri de contrainformații militare din Armata României, eveniment care avea loc la aproape șase decenii de la acțiunile reformatoare inițiate de Alexandru Ioan Cuza.

Astfel, prin Înaltul ordin de zi nr. 83 din 12 noiembrie 1859, în cadrul *Statului Major al Armatei Principatelor Unite*, lua ființă *Secția a II-a*⁵ care avea printre misiunile principale „studiul forțelor militare ale diferitelor state, observarea afacerilor militare, studiul problemelor care prezentau interes pentru armată, precum și istoricul campaniilor marilor operațiuni militare”⁶.

* Analist militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

¹ Ion Lisievici a fost unul dintre cei mai reprezentativi ofițeri de informații și contrainformații din perioada interbelică ai Armatei României, care, după parcurgerea mai multor funcții în cadrul Biroului 2 Contrainformații, va îndeplini funcția de subdirector în cadrul Serviciului Special de Informații. După 23 august 1944, va fi desemnat de ministrul de război, generalul Mihai Racoviță, să organizeze noul Serviciu de Informații al României.

² Ion Dohotaru (coord.), *Direcția Informații Militare între ficțiune și adevăr*, Editura C.E.A.T.E.P.T.A. / M.Ap.N., București, 1994, p. 27.

³ Ion Calafeteanu, „Direcția Contrainformații și Securitate Militară - 92 de ani. În prima linie a frontului nevăzut”, *Observatorul militar* nr. 16 (21-27 aprilie 2010), p.10.

⁴ Arhivele Militare Române, Fond nr.5417, Dosar nr. 564, p.51.

⁵ O mare parte din atribuțiile și misiunile Secției a II-a vor fi stipulate însă mai târziu prin Ordinul de zi nr. 123 din 14 decembrie 1859.

⁶ Stan Petrescu, *Arta și puterea informațiilor*, ed. Militară, București, 2003, p. 335 (primii conducători ai acestei

O succintă analiză a evoluției atât a structurilor militare de informații, cât și a misiunilor acestora, evidențiază faptul că, până la 1 mai 1918, când apare Ordinul de zi nr. 36, activitatea informativă din domeniul militar parcurge două etape, fiecare caracterizată de câte o particularitate: discontinuitatea - pentru prima etapă și caracterul întrunit al activității de informații și contra-informații militare - pentru cea de a doua.

Autoritatea formală a Turciei asupra Principatelor, precum și interesele austro-ungare și mai ales intervenția rusă au determinat ca, până la Războiul de Independență, prima trăsătură, discontinuitatea, să fie dominantă, relevant în acest sens fiind faptul că, între anii 1865-1867, *Secția a II-a* va fi desființată, odată cu desființarea *Statului Major al Armatei* și înființarea, în baza Decretului nr. 380 din 17 martie 1867, a *Depozitului General al Războiului* care prelua și misiunile secției.

Reînființată în februarie 1870, *Secția a II-a* va intra în 1877, pe perioada Războiului de Independență, în organica *Marelui Cartier General*.

Începând cu anul 1882, odată cu înființarea *Marelui Stat Major*, în noile condiții ale independenței statale, structura informativă a armatei capătă mai multă coerență și consistență iar activitatea informativă din armată intră în etapa a doua de evoluție în care, informațiile și contra-informații militare, vor avea un caracter întrunit.

Intervalul cuprins între anii 1883 și 1896 are o deosebită importanță pentru tot ce va însemna, ulterior, informații și contrainformații militare, iar transformările survenite în această perioadă vor conduce la deținerea, de către Armata română, a unei structuri militare de informații relativ moderne, cu misiuni precise și cu un set coerent de norme interne de funcționare.

Astfel, anul 1883 va aduce un element nou atât în activitatea secției, cât și a armatei: trimiterea în străinătate, la Berlin, a primului atașat militar român, colonelul Iacob Lahovari. În 1884, prin Decretul nr. 158 este aprobat „*Regulamentul serviciului de stat major*” în care este inclus și cadrul normativ intern al *Secției a II-a*, iar din 1896, secția se va numi „*Secția a II-a - concentrări și operațiuni militare, informații și studiul armatelor străine, organizarea și direcția*

serviciilor dinapoia armatelor” și va fi organizată pe trei birouri.

Deși fără un cadru formal propriu, după anul 1900, activitatea de contrainformații militare începe să fie tot mai evidentă, cu atât mai mult cu cât, pe timpul crizei bosniace și al războaielor balcanice, spionajul rusesc își va intensifica acțiunile desfășurate pe teritoriul României, în scopul, pe de o parte, al cunoașterii poziției guvernului față de aceste evenimente, iar pe de altă parte pentru a culege informații despre capacitatea militară a țării.

În condițiile degradării situației internaționale, pe fondul unor semnale tot mai evidente ale izbucnirii unui conflict armat de amploare, necesitatea dezvoltării activității de contra-informații militare devine din ce în ce mai acută. Aceasta explică de ce în ianuarie 1914 se propune, prin raport adresat ministrului de război, ca *Secția a II-a* a Marelui Stat Major să fie reorganizată pe două diviziuni, iar în cadrul diviziunii a doua să fie înființată o nouă structură, *Subdiviziunea I*, cu misiunea de a contracara spionajul străin în România, prin urmărirea persoanelor care se ocupă sau sunt suspectate de spionaj, precum și „*identificarea serviciilor de spionaj străine*”⁷.

Propunerea nu s-a materializat, iar activitatea de contraspionaj militar va fi desfășurată de ofițerii *Secției a II-a* în cooperare cu *Siguranța Generală* a Ministerului de Interne, astfel încât, la intrarea României în Primul Război Mondial, Armata română nu dispunea încă de un serviciu distinct de contraspionaj⁸.

Situația operativă de la începutul campaniei și mai ales trădarea colonelului Sturza vor determina conducerea armatei să inițieze unele măsuri mai ferme pentru organizarea activității contrainformative la nivelul tuturor structurilor militare⁹.

Pentru început s-a luat decizia înființării unui birou mixt în componerea căruia intrau ofițeri ai *Secției a II-a* și agenți ai *Siguranței Generale*, dar lipsa unei experiențe minime în domeniu a personalului selecționat, precum și divergențele existente între conducerile celor două instituții au determinat ca acest proiect să

⁷ Arhivele Militare Române, Fond nr. 5417, Dosar 295, f. 6-7.

⁸ *Idem*, Rola P-II. 1.521, c. 561-564.

⁹ Detalii în: C. Neagu, D. Marinescu, R. Georgescu, *Fapte din umbră*, vol.II, ed. Politică, 1977, p. 88-116.

structuri vor fi doi viitori generali ai Armatei, slt. Gheorghe Slăniceanu și slt. Ștefan Fălcoianu - n.a.).

fie un eșec¹⁰. Tot în baza unui proiect comun al *Direcției Siguranță Generală* și *Marelui Stat Major*, în martie 1917, subcomisarul Mihail Moruzov va pune bazele *Biroului de Siguranță a Deltei Dunării*, care avea ca principală misiune acoperirea contrainformativă a zonei Deltei și contracararea acțiunilor de spionaj, în special a celor desfășurate de serviciul de informații al *Armatei a 6-a rusă*. Deși activitatea biroului a fost remarcabilă, prin ea configurându-se un stil de contraspionaj total care ulterior va fi denumit de școala românească de contraspionaj „*stilul Moruzov*”, conflictul deschis izbucnit între inspectorul general al *Siguranței Generale*, Romulus Voinescu, și comisarul Moruzov va conduce la inițierea unei anchete ale cărei rezultate, transmise și conducerii armatei, arătau că „*subcomisarul Moruzov M. și agentul Luchian A. sunt vinovați de faptele care li se impută (...) Sunt de părere că ambii trebuie îndepărtați din serviciu și Moruzov chiar predat judecătii*”¹¹.

Cu toate acestea, datorită activității desfășurate, concretizată în mai mult de șapte sute de note informative transmise pentru care Moruzov fusese decorat cu ordinul „*Coroana României cu spade în grad de cavalier*”, conducerea *Marelui Stat Major* nu a dat curs propunerilor din actul final al anchetei, dar a concluzionat că proiectele comune cu *Siguranța Generală* nu reprezintă decât soluții circumstanțiale lipsite de substanță și eficiență¹².

Pe acest fond, șeful *Biroului Informații* din *Secția a II-a Marele Cartier General*, colonelul Nicolae Condeescu, propunea, în raportul cu nr. 289 din 28 aprilie 1918, ca după demobilizarea armatei, stabilită pentru data de 1 iulie 1918, să se înființeze în cadrul *Marelui Stat Major* o structură informativă de tip secție, formată din două birouri: *Biroul 1 Informații* și *Biroul 2 Contrainformații*. Propunerea a fost aprobată prin Ordinul de zi nr. 36 din 1 mai 1918, dată care încheie ce-a de-a doua etapă a activității informative în domeniul militar.

Apariția unei structuri distincte de contra-informații a constituit o necesitate de ordin strategic, în condițiile în care după campaniile din 1916 și 1917, era mai mult decât evident că printre multiplele cauze care au stat la originea unor insuccese în luptă, una dintre cele mai importante a fost incapacitatea forțelor proprii de a-și proteja informațiile și a contracara acțiunile de spionaj.

Contrainformațiile militare românești intrau astfel într-o nouă etapă a evoluției sale, o etapă a perfecționării și adaptării permanente, care până în anul 1948 a parcurs mai multe momente, unele cu un impact major atât asupra eficienței activității, cât și a percepției publice asupra structurilor militare de contraspionaj.

În perioada 1918 - 1925, se va acorda o atenție deosebită dezvoltării și perfecționării structurilor contrainformative. Astfel, în anul 1919, *Marele Stat Major* este reorganizat pe două subdiviziuni. În cadrul celei de a II-a subdiviziune găsim *Secția 5 Informații și Contrainformații*, cu două birouri: *Biroul 1 Informații* și *Biroul 2 Contrainformații*. În anul 1925, structura informativă a Armatei se transformă din secție în diviziune, care avea în compunere o secție de informații și o secție de contrainformații¹³. Această nouă organizare era justificată de colonelul Alexandru Glaz, șeful Diviziunii II, prin aceea că „*Acțiunea contra-informativă este foarte importantă și nu mai poate fi înglobată în cea informativă propriu-zisă și de aici specializarea unei diviziuni a Marelui Stat Major cu o secție de informații și o secție de contrainformații*”¹⁴.

Intensificarea acțiunilor de spionaj, în contextul modificării echilibrului de putere din Europa și al accentuării tendințelor revizioniste, i-a determinat pe factorii responsabili ca, după crearea cadrului organizatoric, să-și concentreze eforturile și spre perfecționarea cadrului teoretic, regulamentar și doctrinar, inclusiv pentru lupta „*contra investigațiilor adversarului, adică acțiunea contra-informativă, care se dezvoltă din ce în ce mai mult*”¹⁵. Expresie a acestui efort teoretic sunt, pentru început, *Instrucțiunile provizorii*

¹⁰ Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, „Serviciile de informații românești în Primul Război Mondial”, revista *Profil*, anul 3, nr. 9, nov. 2005, p. 9.

¹¹ Ștefan Marițiu, Nevian Tunăreanu, *op.cit.*, p. 11.

¹² Încă din februarie 1917, generalul Prezan aprobase *Instrucțiunile asupra organizării și funcționării serviciului de informații* care realizau, pentru prima oară, cadrul doctrinar al activității informative din Armată - cf. Ion Dohotaru, *op. cit.*, p. 56.

¹³ Arhivele Militare Române, Fond M.St.M., Registrul istoric nr.1041,f.465 -466.

¹⁴ Ion Dohotaru *op.cit.*, p. 73-74.

¹⁵ Biblioteca Cercului Militar Național, Fond M, Cota II 224, *Instrucțiuni provizorii asupra informațiilor*, tipografia *Marelui Stat Major*, 1927, p.7-8.

privind activitatea de informații și contra-informații militare, intrate în vigoare în 1927 și completate în 1929.

La 26 iunie 1930, a fost promulgată și publicată în Monitorul Oficial nr. 139 *Legea contra spionajului și trădării în timp de pace*¹⁶, care completa și modifica *Legea asupra spionajului în timp de pace* din 13 ianuarie 1913.

Astfel, în septembrie 1930, generalul Samsonovici îi raporta Regelui Carol al II-lea că „*echipa contrainformativă a Marelui Stat Major a contribuit la descoperirea a 85% din cazurile de spionaj din țară*”¹⁷.

În anul 1930, în cadrul *Secției a II-a* a luat ființă *Serviciul Special de Informații*, iar în anul 1931, acesta a ieșit din organica secției¹⁸.

În anul 1933, s-au înființat trei centre de contrainformații la Iași, București și Cluj. Până în anul 1935 nu s-au produs schimbări în organica *Secției a II-a*, dar atribuțiile *Biroului I Căutare* au fost extinse la probleme de contraspionaj și atașați militari¹⁹.

În perioada 1938-1939, s-a remarcat o preocupare continuă de sporire a numărului ofițerilor încadrați la *Secția a II-a*, ca urmare a intensificării acțiunilor subversive și revizioniste ale URSS, Ungariei și Bulgariei și a deteriorării grave a situației politico-militare din centrul și sud-estul Europei.

În ianuarie 1939, *Serviciul Special de Informații* împreună cu *Secția a II-a* de la *Marele Stat Major*, a întocmit și prezentat un amplu studiu în legătură cu intensificarea fenomenului expansiunii Germaniei în estul și sud-estul Europei, arătând exact caracterul și evoluția viitoarelor stări de lucruri. Studiul s-a dovedit de mare utilitate pentru stabilirea liniei politicii externe românești față de Germania, în raport cu gravele probleme ce se conturau.

Secția a II-a din *Marele Stat Major* și *Serviciul Special de Informații* au prezentat Guvernului român, în luna iulie 1939, un document informativ amplu, prin care se avertiza din nou asupra pericolului expansiunii germane către estul și sud-estul Europei.

Deși structurile de informații și contra-informații ale Armatei române au informat în mod frecvent conducerea statului român din acea perioadă asupra pericolelor externe și interne care vizau integritatea teritorială, independența și suveranitatea țării, situația geopolitică din anul 1940, cât și vulnerabilitățile majore pe plan intern, nu au putut împiedica rapturile teritoriale și destrămarea României întregite după numai 22 de ani de existență.

Situația gravă în care se afla țara și Armata română în perioada respectivă și evoluțiile în domeniul informațiilor și contrainformațiilor militare au determinat *Marele Stat Major* să înlocuiască, în anul 1941, „*Instrucțiunile provizorii asupra informațiilor*” emise în anul 1927, cu „*Regulamentul de informații și contrainformații - A.5*”, în conținutul căruia activitatea contra-informativă avea o pondere considerabilă²⁰.

În nota de fundamentare adresată generalului Ion Antonescu, generalii Constantin Pantazi, subsecretar de stat al Armatei de uscat și Alexandru Ioanițiu, șeful Marelui Stat Major, evidențiau, printre altele, că prin acest regulament „*se dau, pentru prima oară, normele generale pentru organizarea activității contra-informative în Armată, ca o necesitate absolută și cu totul actuală, spre a crea și în acest domeniu o doctrină unică*”²¹.

Specialiștii în studiul serviciilor secrete apreciază că *Regulamentul A.5* dezvăluie modernismul concepției despre activitatea de informații și contrainformații a celor care au contribuit la elaborarea acestuia²².

Că așa au stat lucrurile, au rămas mărturie acțiunile eficiente ale structurilor militare de informații și contrainformații în perioada premergătoare și pe timpul campaniilor din cel de-al Doilea Război Mondial, în special pe Frontul de Est²³.

²⁰ Biblioteca Cercului Militar Național, Fond M, Cota I 1718, *A.5 - Regulamentul de informații și contrainformații*.

²¹ Regulamentul A.5, ediție 1941, fila 5. Conform prevederilor acestui regulament, „*activitatea contrainformativă înglobează totalitatea măsurilor luate în scopul de a împiedica acțiunea informativă a inamicului și a preîntâmpina și împiedica manifestările de orice fel ale acțiunii subversive*”.

²² Cristian Troncotă, *Glorie și tragedii. Momente din istoria serviciilor de informații și contrainformații române de pe Frontul de Est, 1941-1944*, Editura Nemira, București, 2003, p.15.

²³ Cristian Troncotă, *op.cit.*

¹⁶ Biblioteca Cercului Militar Național, Fond M, Cota II 6035, *Legea contraspionajului și trădării în timp de pace*.

¹⁷ Ion Dohotaru (coord.) *op.cit.*, p.78.

¹⁸ Arhivele Militare Române, Fond 948/52, Dosar nr. 46, f. 168.

¹⁹ *Ibidem*, f. 169.

După actul de la 23 August 1944 și punerea în aplicare a Convenției de armistițiu, semnată pe 12 septembrie 1944 la Moscova, structurile informative ale Armatei vor fi neutralizate și ulterior desființate.

Astfel, prin Decretul nr. 3506 din 29 noiembrie 1946 și articolele 12 și 24 din Legea nr. 452/1946 cu privire la organizarea Ministerului de Război, *Secția a II-a Informații și Contrainformații* a fost eliberată de misiunea contra-informativă în armată, iar asupra acestei hotărâri nu s-a mai revenit²⁴. Prin decizia ministerială nr. 2541 din 29 martie 1947, *Secția a II-a Informații și Contrainformații* s-a transformat în *Secția a II-a Instrucție Informativă de Luptă și Legături Externe*, pierzându-și caracterul său informativ-operativ, iar elementele structurale de contrainformații militare au fost scoase din organica *Secției a II-a*²⁵. Activitatea informativă a *Secției a II-a* a fost limitată doar la studiul evenimentelor apărute în presă sau comentate la emisiuni de radio.

La 30 august 1948, prin Decretul nr. 221 privind înființarea și organizarea *Direcției Generale a Securității Poporului* în cadrul Ministerului Afacerilor Interne, a luat ființă *Direcția a IV-a Contrainformații Militare*²⁶.

Astfel, cursul firesc al tradițiilor activității structurilor militare de contrainformații a fost brutal întrerupt pentru mai mult de patru

decenii, fiind deturnat de la misiunile sale firești - protecția valorilor umane și materiale ale organismului militar.

Revenirea la normalitate și la tradițiile activității de contrainformații din Armata României a avut loc imediat după Revoluția din decembrie 1989, fapt ce a fost instituționalizat prin ordinul ministrului Apărării Naționale M41/1990, prin care s-a înființat Direcția Contraspionaj a MApN, structură care și-a schimbat denumirea, concomitent cu lărgirea atribuțiilor funcționale, în Direcția Protecție și Siguranță Militară (1997), Direcția Siguranță Militară (2001) și Direcția Contrainformații și Securitate Militară (2006).

Reînființarea, în anul 1990, a serviciului de contrainformații al Armatei a avut la bază aceleași considerente care au fundamentat decizia de înființare a Biroului 2 în 1918: o situație internă și internațională greu predictibilă, configurarea unui mediu de securitate caracterizat de multipolarism și intensificarea acțiunilor serviciilor de informații străine, inclusiv în domeniul militar.

În 1990 însă, în condițiile trecerii României la sistemul democratic, imperativul necesității a fost dublat și de imperativul revenirii la normalitate și la tradiție: o structură de contrainformații militare, în interiorul Armatei.

Astăzi, Direcția Contrainformații și Securitate Militară, componentă fundamentală a Direcției Generale de Informații a Apărării, continuă o tradiție de aproape un secol în care, cu profesionalism și discreție, își îndeplinește la standarde performante, misiunile și atribuțiile stabilite prin legile și regulamentele militare, referitoare la menținerea și apărarea stării de securitate în domeniul militar.

Transformările succesive care au avut loc începând cu anul 1990 au vizat adaptarea organizațională și funcțională a Direcției, conform evoluțiilor structurilor din Armata României și a modificărilor survenite în mediul de securitate, generate în principal, de amplificarea amenințărilor asimetrice. De asemenea, aderarea României la structurile euro-atlantice și participarea Armatei Române la acțiuni în teatrele de operații au determinat extinderea rolului, misiunilor și obiectivelor ce revin Direcției.

Pe parcursul celor 20 de ani, Direcția Contrainformații și Securitate Militară s-a înscris permanent, împreună cu întreaga Armată română,

²⁴ Ion Dohotaru (coord.), *op. cit.*, p. 121.

²⁵ Gl. d. (r) Victor Negulescu, *De la informații la contraspionajul militar – drumul anevoios al unui serviciu secret: 1990-1996*, Editura Bibliotheca, Târgoviște, 2000, p. 25.

²⁶ Revista *Profil*, anul 2, nr. 4, martie 2004.

pe drumul transformărilor continue, sprijinind cu date și informații procesul decizional la nivel strategic, operativ și tactic, răspunzând cât mai eficace noilor tipuri de amenințări, confruntări și conflicte specifice evoluțiilor din mediul de securitate de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI.

Momente importante în evoluția Direcției le-au constituit extinderea gamei de misiuni și responsabilități prin: preluarea atribuțiilor de reglementare, control și audit în domeniul securității informațiilor clasificate naționale, NATO, UE, al securității industriale, INFOSEC și cifru; participarea la misiuni în teatrele de operații; îndeplinirea unor funcții de specialitate în comandamente NATO/UE; implementarea procedurilor NATO de contrainformații și securitate.

În prezent, eforturile conceptuale și acționale ale instituției sunt concentrate asupra îndeplinirii, cu prioritate, a patru tipuri de obiective: *obiective structurale*, *obiective operațional-acționale*, *obiective de sinergie* și *obiective de control managerial*.

Obiectivele structurale vizează adaptarea continuă a Direcției, în conformitate cu proiecția de forțe și Strategia de transformare a Armatei României, pentru realizarea unei noi structuri organizatorice, care să asigure în același timp dezvoltarea actualelor mecanisme / proceduri de conducere și trecerea de la *managementul proactiv* la *leadership*.

Obiectivele operațional-acționale necesită abordarea riscurilor, amenințărilor, stărilor de pericol și vulnerabilităților la adresa securității naționale și militare din perspectiva *intelligence-ului acționabil*.

Pe acest fond, se are în vedere ca structurile Direcției, îndeosebi cele informativ-operative și de analiză, să dezvolte noi modalități, procedee și mecanisme de identificare preventivă, verificare și valorificare oportună către factorii de decizie militari și politico-militari a datelor, informațiilor, aspectelor cu relevanță pentru asigurarea stării de legalitate, echilibru și stabilitate a tuturor structurilor MAPN, precum și a celor aparținând NATO/statelor partenere aflate pe teritoriul național.

Obiectivele de sinergie impun configurarea unor noi modalități de cooperare și conlucrare între Direcție și structurile centrale și teritoriale ale MAPN, având ca scop menținerea și creșterea stării de securitate militară, absolut necesară îndeplinirii de către acestea a misiunilor care le

revin potrivit Constituției, legilor și regulamentelor militare.

În acest scop, Direcția Contrainformații și Securitate Militară va continua să acționeze pentru o mai bună comunicare inter-instituțională, cu respectarea echilibrului între transparență și asigurarea confidențialității activităților specifice. Obiectivul fundamental al acestei priorități de acțiune îl constituie conștientizarea de către întreg personalul Armatei a faptului că apărarea intereselor și valorilor instituției militare nu se poate realiza decât printr-un efort comun.

Obiectivele de control managerial au în vedere, în principal, gestionarea în mod unitar și coerent a tuturor activităților, proceselor, acțiunilor organizate și desfășurate la nivelul Direcției și alocarea resurselor pe obiective și priorități.

În acest sens, Direcția a realizat pași importanți în implementarea și operaționalizarea noilor standarde de control intern, cu efortul principal direcționat pe procedurarea întregii activități și pe managementul riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților.

Stabilirea acestor obiective a fost determinată și de faptul că în ultimii ani, rolul și misiunile Direcției s-au extins în mod semnificativ, pentru a acoperi gama diversificată de factori de risc și amenințări care se manifestă atât la nivelul siguranței naționale, cât și la cel al siguranței militare.

Totodată, s-au depus eforturi pentru sporirea gradului de interoperabilitate cu structurile militare ale statelor membre NATO, concretizate în rezultatele foarte bune obținute în misiunile executate în teatrele de operații, precum și în aprecierile structurilor cu care colaborăm din cadrul Alianței.

Ca urmare a acestor eforturi, Direcția Contrainformații și Securitate Militară a devenit o structură modernă, flexibilă, eficientă, capabilă să gestioneze riscurile și amenințările la adresa organismului militar și să asigure, în mod operativ și oportun, informațiile necesare fundamentării deciziei factorilor de conducere militari și politico-militari.

Pe acest fond, în perioada următoare, contrainformațiile militare vor continua să aibă un rol esențial în procesul de identificare, evaluare și contracarare a amenințărilor la adresa securității naționale în domeniul militar, generate de spionaj, sabotaj, subversiune, crimă organizată.

De asemenea, componenta de securitate militară a Direcției va acționa cu consecvență pentru

inițierea, aplicarea și verificarea modului de îndeplinire și implementare a politicilor de securitate în structurile MAPN, precum și pentru dezvoltarea culturii de securitate a personalului Armatei.

În pofida faptului că natura muncii de contrainformații face ca, de cele mai multe ori, eforturile și succesele personalului din cadrul structurilor de informații să rămână în umbră, iar vizibile să fie, de regulă, eșecurile, satisfacția cea mai mare o reprezintă recunoașterea de către decidenții politico-militari și militari, comandanții / șefii de pe toate treptele ierarhice a valorii muncii depuse, a faptului incontestabil că activitatea Direcției contribuie la fundamentarea actului decizional.

La acest moment aniversar, Direcția Contrainformații și Securitate Militară este o structură reprezentativă a Armatei României, care continuă cu profesionalism și onoare o tradiție de aproape un secol, în care contra informațiile

militare ale României s-au aflat permanent în linia întâi a unui război nevăzut și continuu. Un război care și astăzi trimite în avanposturile liniei de apărare a intereselor naționale și euroatlantice, în domeniul militar, oameni devotați care, dincolo de statutul de profesioniști ai contrainformațiilor militare, sunt militari ai Armatei României, structură a autorității statale în care cetățenii români au avut și au deplină încredere.

La 92 de ani de la prima atestare oficială, structura de contrainformații a Armatei României, integrată din anul 1999, alături de Direcția Informații Militare, în cadrul Direcției Generale de Informații a Apărării, continuă să acționeze sub deviza *NEFAS EST NOCERE PATRIAE* pentru ca cea mai reprezentativă instituție a autorității tradiționale a statului - Armata - să-și poată îndeplini misiunile încredințate.

ACTIVITATEA DE PROTECȚIE ȘI CONTRATERORISM ÎN ARMATA ROMÂNĂ. PRIORITĂȚI DE DEZVOLTARE

Emil OLARU*

Ciprian CĂRBUNARU**

Subiectul pe care ne-am propus să-l abordăm în cadrul acestui articol gravitează în jurul noțiunilor conexe de *terorism*, *antiterorism*, *contraterorism*. Pentru o delimitare clară a acestor noțiuni, ne propunem să realizăm o trecere sumară în revistă a acestora.

Potrivit Legii 535/2004¹, terorismul reprezintă ansamblul de acțiuni și/sau amenințări, care prezintă pericol public și afectează securitatea națională, având următoarele caracteristici:

- sunt săvârșite premeditat de entități teroriste, motivate de concepții și atitudini extremiste, ostile față de alte entități, împotriva cărora acționează prin modalități violente și/sau distructive;
- au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică;
- vizează factori umani și/sau factori materiali din cadrul autorităților și instituțiilor publice, populației civile sau a oricărui alt segment aparținând acestora;
- produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populației, menit să atragă atenția asupra scopurilor urmărite.

Deși termenul *terorism* a apărut în dicționare relativ târziu² (1796), este de reținut faptul că diada *teroare-terorism* era conștientizată de omenire încă din antichitate, când inducerea fricii a reprezentat instrumentul cel mai convingător pentru unii conducători ai vremii care au recurs la violență și teroare pentru realizarea unor scopuri politice.

De-a lungul istoriei, terorismul a cunoscut

schimbări importante, modificările de esență, calitative și cantitative, înregistrate în ultimele decade ale secolului al XX-lea și mai ales la începutul secolului al XXI-lea fiind atât de complexe, încât ne determină să considerăm că asistăm la un sfârșit al terorismului clasic și la nașterea unui terorism de tip nou, *neo-terorismul*, cu formele sale cele mai periculoase de manifestare: *superterorismul* și *megaterorismul*. În prezent, organizațiile neo-teroriste nu se mai bazează pe nevoia acută de sponsori deoarece și-au creat sisteme organizaționale proprii, iar suportul logistic, indispensabil în planificarea și organizarea unor asemenea tipuri de acțiuni, are la bază un complex de măsuri și activități desfășurate într-o concepție unitară, conspirat sau legendat, extrem de descentralizat și independent de terțe state sponsor.

Pe de altă parte, *antiterorismul*, așa cum este definit în Legea 535/2004, reprezintă ansamblul măsurilor defensive realizate anterior producerii atacurilor teroriste, utilizate în scopul reducerii gradului de vulnerabilitate a factorilor umani, specifici și nespecifici³ și a celor materiali⁴.

Practic, antiterorismul, include tot ceea ce se opune terorismului și anume:

- componenta teoretică (concepții, strategii, doc-

³ În categoria factorilor umani specifici intră acele persoane vizate direct de entitățile teroriste, respectiv demnitari, militari, funcționari, precum și reprezentanți ai unor organizații internaționale. Factorii umani nespecifici desemnează persoanele incluse indirect în mecanismele politogene ale entității-țintă, în general populația civilă (Legea 535/2004).

⁴ Factorii materiali sunt reprezentați de aspectele de mediu, culturile agricole și șeptelul, alimentele și alte produse de consum curent, obiectivele de importanță strategică, militare sau cu utilitate militară, facilitățile de infrastructură ale vieții sociale, facilitățile de stat și guvernamentale, sistemele de transport, telecomunicații și informaționale, simbolurile și valorile naționale, precum și bunurile mobile sau imobile ale organizațiilor internaționale (Legea 535/2004).

* Emil OLARU este expert în managementul informațiilor pentru apărare.

** Ciprian CĂRBUNARU este analist politico-militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

¹ Legea 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, adoptată de Parlamentul României la 25.11.2004.

² Gheorghe Arădăvoaice, *Sfârșitul terorismului*, Editura Antet, Filipeștii de Târg, Prahova, 2002, p. 9.

- trine, principii, tactici, tehnici, proceduri etc.);
- legislația corespunzătoare;
- resursele umane, materiale și financiare;
- organismele ori instituțiile specializate în combaterea terorismului;
- acțiunile și măsurile destinate să descurajeze, să prevină, să combată ori să limiteze terorismul.

În ceea ce privește *contraterorismul*, acesta reprezintă ansamblul măsurilor ofensive realizate în scopul capturării sau anihilării teroriștilor, eliberării ostaticilor și restabilirii ordinii legale, în cazul desfășurării ori producerii unui atac terorist. Practic, contraterorismul este răspunsul, acțiunea „post-factum”, la o acțiune teroristă care a avut loc.

O lectură a cadrului legal în materie de luptă antiteroristă relevă faptul că, până în anul 1989, responsabilitățile în domeniu au revenit, pe baza unor norme interne, Unității Speciale de Luptă Antiteroristă (USLA). În anul 1990 aceasta se transformă în Brigada Antiteroristă și devine unitate informativ-operativă centrală în structura Serviciului Român de Informații (SRI). Legea 51/1991 privind siguranța națională a României a abordat „terorismul”, pentru prima dată în sistemul juridic românesc, ca amenințare la adresa securității naționale, iar Legea 14/1992 a atribuit SRI responsabilitatea prevenirii și combaterii terorismului.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 și evoluțiile ulterioare ale fenomenului terorist internațional au impus o reevaluare a activității naționale antiteroriste și o dezvoltare a cadrului legal, astfel:

- 2001 - SRI este desemnat ca autoritate națională în domeniul antiterorist;
- 2002 - este elaborată Strategia națională pentru prevenirea și combaterea terorismului, document doctrinar fundamental care valorifică solidar interesele și necesitățile de securitate internă a societății românești, prin consolidarea mecanismelor sale de autoprotecție față de fenomenul terorist;
- 2002 - Protocolul general de organizare și funcționare a Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului (SNPCT);
- 2004 - Hotărârea Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT) nr. S-66 din 15.04.2004 privind instituirea Sistemului Național de Alertă Teroristă;
- 2004 - Legea nr. 535/2004 privind prevenirea

și combaterea terorismului;

- 2005 - Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului de Coordonare Operativă Anti-teroristă (CCOA), operaționalizarea deplină a SNPCT încheindu-se în anul 2005, prin adoptarea, de către CSAT, a Regulamentului de organizare și funcționare a CCOA - structură din cadrul Direcției Generale pentru Prevenirea și Combaterea Terorismului (DGPCT), prin care SRI exercită coor-donarea tehnică a SNPCT;
- 2006 - Metodologia de organizare și executare a intervenției contrateroriste. În ianuarie 2010 acesta a fost abrogată, noua metodologie intrând în vigoare cu aceeași dată prin aprobarea de către CSAT;
- 2007 - Strategia de comunicare și desfășurare a informării pentru prevenirea și limitarea unei situații de risc terorist/criză teroristă.

În Strategia de Securitate Națională a României (2006), *terorismul* este inclus printre principalele amenințări la adresa securității naționale, iar combaterea factorilor de risc generați de evoluția fenomenului terorist internațional și de influențele acestuia asupra stării de securitate a țării noastre constituie un obiectiv esențial.

În prezent, în România nu se poate aprecia că există terorism de sorginte sau motivație autohtonă. Totuși, implicarea cu trupe în „războiul general împotriva terorismului” poate constitui un motiv destul de puternic pentru grupurile extremist-teroriste de a alege România ca țintă.

Potrivit prevederilor Legii nr. 535/2004 și ale Protocolului general de organizare și funcționare a Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului, Ministerul Apărării Naționale (MApN) are atribuții generale și atribuții specifice, orientate pe ambele dimensiuni acționale - prevenire, respectiv combatere.

La nivelul MApN, prevenirea și combaterea terorismului se realizează în conformitate cu

prevederile convențiilor internaționale privind reprimarea terorismului la care România este parte, precum și cu respectarea reglementărilor internaționale și a legislației interne referitoare la drepturile omului. Astfel, la nivelul ministerului, prevenirea și combaterea terorismului constă în ansamblul de acțiuni planificate, organizate și desfășurate în mod coordonat de către structurile specializate, potrivit competențelor, în contextul eforturilor întreprinse la nivel național și internațional în acest scop.

În scopul prevenirii și combaterii acțiunilor teroriste îndreptate împotriva demnitarilor, personalului, obiectivelor și simbolurilor Armatei României, MApN dispune de structuri specializate de comandă și execuție, pregătite și echipate în mod corespunzător. Structura care are misiunea principală de protecție antiteroristă și de intervenție contrateroristă, definită prin acte normative și nominalizată prin protocoalele în vigoare, este Detașamentul Special de Protecție și Intervenție din cadrul Direcției Generale de Informații a Apărării.

Acțiunile militare speciale din domeniul prevenirii și combaterii terorismului angajate de aceste structuri urmăresc realizarea a trei obiective operaționale - *prevenirea, descurajarea și reacția*.

Prevenirea și descurajarea actelor de terorism se realizează prin măsurile de întărire a securității demnitarilor, personalului, obiectivelor și simbolurilor Armatei României, a activităților cu potențial de a deveni obiectiv țintă teroristă, precum și prin cele de reducere a vulnerabilității acestora, iar reacția la acte de terorism cuprinde intervențiile contrateroriste și intervențiile contrateroriste EOD (Explosive Ordnance Disposal) de nivel tactic.

Din punctul nostru de vedere, „*protecția constituie forma de prevenire a terorismului, cu caracter defensiv, care include totalitatea măsurilor și activităților executate de structurile specializate ale MApN, independent sau în cooperare cu structuri specializate ale instituțiilor componente ale SNPCT, în scopul prevenirii și contracarării oricăror fapte de natură a pune în pericol viața, integritatea fizică sau sănătatea, imaginea precum și libertatea de acțiune și de mișcare a demnitarilor din responsabilitate*”.

Analizată cu atenție, această definiție scoate în evidență aspecte care la prima vedere / citire nu atrag în mod vădit atenția cititorului și anume:

- „*Protecția - formă defensivă de prevenire a unei acțiuni ostile/teroriste care este executată de structuri specializate ale MApN*” - este evident faptul că, o structură militară de tip clasic nu este în măsură să execute acest tip de acțiune;
- „*independent sau în cooperare cu structuri specializate ale instituțiilor componente SNPCT*” - de aici rezultă faptul că aceste structuri trebuie să aibă un limbaj comun și procedee de acțiune bine definite, devenite în urma antrenamentelor stereotipuri, care prin punerea lor în practică într-o situație reală de criză, să conducă către același scop comun - siguranța demnitarului;
- „*fără a pune în pericol viața, integritatea fizică sau sănătatea, imaginea precum și libertatea de acțiune și de mișcare a demnitarilor*” - indiferent de dispozitivul de acțiune adoptat și de mediul în care se execută misiunea, în situații de atac asupra demnitarului, obiectivul principal al microstructurilor de protecție îl constituie evacuarea în siguranță a acestuia, evitând, pe cât posibil, angajarea luptei cu elementele agresoare și expunerea, în acest fel, a vieții demnitarului protejat; de asemenea, personalul angrenat în asigurarea securității unui demnitar, trebuie să păstreze confidențialitatea acțiunii executate, prin păstrarea secretului profesional atât în mediul militar, cât și în viața socială, și să respecte viața privată a demnitarului, astfel încât să nu se interfereze cu libertatea de acțiune și sarcinile oficiale ale acestuia.

Modul cum este planificată, organizată și executată această activitate deosebit de complexă revine în mod exclusiv structurilor cu responsabilități în executarea unor astfel de acțiuni. Acest lucru nu face obiectul acestui articol, dar structurile de stat major implicate direct în acest proces de planificare trebuie să aibă în vedere, în mod obligatoriu, următoarele aspecte esențiale:

- rangul demnitarului la nivelul căruia se desfășoară acțiunea;
- riscurile și amenințările existente sau probabile la adresa demnitarului respectiv;
- nivelul de alertă teroristă în intervalul de timp în care se execută acțiunea;
- resursele aflate la dispoziție în momentul angajării.

Plecând de la ideea că în ziua de azi mijloacele

folosite pentru eliminarea unui VIP pot fi multiple, rezultă ca protecția nu se mai reduce la simpla protecție nemijlocită, fizică, a persoanei în cauză, ci îmbracă aspecte mult mai complexe, care cuprind toată sfera de posibilități (protecție medicală, electronică, toxică și de radiație, biologică etc.).

Personalul destinat să asigure securitatea unui VIP, cerință care implică în mod obligatoriu executarea de acțiuni specifice de protecție, trebuie să conștientizeze riscurile, pericolele, amenințările și vulnerabilitățile la care VIP-ul este expus. Având în vedere atenția și importanța deosebită pe care o acordă specialiștii atunci când planifică astfel de acțiuni, ne vedem obligați să facem o sumară trecere în revistă a acestor termeni.

Din punct de vedere etimologic, termenul de *securitate* provine din limba latină, unde *securitas* / *securitatis* înseamnă faptul de a fi la adăpost de orice pericol.

Prin *risc* se înțelege o primejdie, a cărei eventualitate poate fi mai mult sau mai puțin previzionată⁵. În ceea ce privește „pericolul”⁶, acesta este definit ca o situație, stare, întâmplare etc. care (poate) pune în primejdie viața, integritatea, libertatea, imaginea sau orice valoare fundamentală a unei entități sau activități. O altă definiție prezintă „riscul” ca un ansamblu de stări tensionale, active sau latente, perceptibile sau ascunse, cărora nu li s-au găsit soluții în măsură să determine eliminarea cauzelor ce le-au generat și care, menținute între anumite limite, nu afectează securitatea⁷.

Conform opiniilor unor sociologi, societatea actuală este o „societate a riscului”⁸. Ulrich Beck consideră că trăim într-o etapă avansată a modernității, centrată în jurul conceptului de „risc”. Însă modernitatea avansată nu generează doar riscuri, ci și eforturi de combatere a acestora. Considerăm că, în general, riscurile ce afectează securitatea pot fi clasificate în funcție de domenii de activitate, entități la nivelul cărora se

manifestă, arie geografică, timp, volum, importanță (interes, gravitate), nivel de probabilitate.

Importanța unui risc nu se apreciază numai în funcție de efectele sale instantanee sau de cele care pot fi previzibile la un moment dat. Trebuie să se țină seama că un fapt aparent mărunț, de îndată ce începe să se deruleze, poate reprezenta o primejdie prin cumularea altor fapte, precum și prin extensia propriilor sale efecte. Mediul de securitate poate fi afectat, într-un sens sau altul, fie doar de un singur risc (este o situație ipotetică posibilă), fie de mai multe riscuri, simultan. În acest din urmă caz, riscurile se grupează, constituind factori de risc care sunt de o mare diversitate, sub aspectul originii, naturii și probabilității lor de producere.

Amenințarea semnifică o acțiune ostilă, cu scopul de a intimida. Ea poate fi exercitată în mod direct de vectorul care amenință sau poate fi percepută ca atare de subiectul care se consideră amenințat. Amenințări sunt și capacitățile deținute de adversari, care pot fi folosite pentru a exploata vulnerabilitățile proprii⁹. Amenințările se pot materializa prin atitudini, gesturi, acte, fapte care creează (conduc la) stări de dezechilibru și instabilitate și generează stări de pericol.

Amenințările pot fi identificate în raport cu natura (politică, economică, militară, socială, de mediu), forma (atitudini, gesturi, fapte, evenimente, fenomene, acțiuni umane etc.), stadiul (latente, posibile, probabile, iminente) sau tipul lor (fățișe, mascate, mixte, violente, nonviolente).

Vulnerabilitățile sunt procese sau fenomene din viața internă a entității considerate, care diminuează capacitatea de reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția și dezvoltarea acestora. Ca și riscul, vulnerabilitatea are o cotă de probabilitate, pentru că nu tot ce e vulnerabil devine un pericol real.

Vulnerabilitățile se pot evalua mai ușor decât amenințările. Imposibilitatea asigurării securității generale presupune analiza serioasă a factorilor de risc, amenințărilor și vulnerabilităților specifice oricărei entități sau activități considerate. Este important de a se lua în calcul toate riscurile cu care entitatea se poate confrunta la un moment dat. Nu se poate stabili un concept de combatere a acestora, atât timp cât unele dintre

⁵ *** – *Dictionnaire de la langue française*, Editura Larousse-Bordos, Paris, 1988, p. 1952.

⁶ *** – *Dicționarul enciclopedic ilustrat al limbii române*, Editura ARC, Chișinău, 2006, p. 1687.

⁷ Francis Bouvet, *Dictionnaire Littre*, Editura Union générale d'édition, Paris, 1964, p. 557.

⁸ Ulrich Beck, *La société du risque: sur la voie d'une autre modernité*, Editura Flammarion, Paris, 2003, p. 115.

⁹ Vasile Pușcaș, *Relații internaționale contemporane*, Editura Sincron, Cluj-Napoca, 1999, p. 55.

ele sunt ignorate. Din perspectiva gradului de probabilitate al acțiunii efective, vulnerabilitățile au cea mai redusă șansă de a se materializa în riscuri reale, riscurile au o probabilitate ceva mai mare de manifestare, iar amenințările au cel mai înalt grad de probabilitate de a influența efectiv și eficace mediul de securitate. Din punct de vedere al duratei, vulnerabilitățile durează cel mai mult în timp, riscurile au o viață mai scurtă decât vulnerabilitățile, iar amenințările au cea mai mică durată de viață.

Conform prevederilor Legii 535/2004, sistemul operațional de prevenire și combatere a terorismului constă în identificarea persoanelor care inițiază, pregătesc, comit ori favorizează actele de terorism, prin executarea intervenției antiteroriste (în cazul iminenței producerii actelor teroriste), prin executarea intervenției contrateroriste (când actele teroriste s-au produs), precum și prin participarea la operațiuni de combatere a terorismului prin cooperare internațională.

Ministerul Apărării Naționale asigură intervenția antiteroristă la obiectivele proprii în mod independent, prin structurile sale specializate. Acestea acționează la obiectivele la care există posibilitatea materializării unor potențiali factori de risc, în scopul prevenirii, blocării și respingerii acțiunilor elementelor / grupărilor teroriste sau ostile, interzicerii pătrunderii acestora și ocupării obiectivelor și menținerii ordinii legale.

Intervenția contrateroristă se execută conform prevederilor „Metodologiei de organizare și executare a intervenției contrateroriste”, aprobată de CSAT, de către unitățile specializate ale SRI, pe întregul teritoriu al țării, asupra obiectivelor atacate sau ocupate de teroriști, în scopul capturării sau anihilării acestora, eliberării ostaticilor și al restabilirii ordinii legale. La obiectivele din responsabilitatea MAPN, intervenția contrateroristă se execută numai în cooperare cu structurile specializate ale Ministerului.

În plan intern, MAPN, ca parte componentă importantă a SNPCT, a luat o serie de măsuri în scopul îndeplinirii sarcinilor care îi revin pe această linie, astfel:

- la nivelul Statului Major General a fost înființată Grupa de Conducere Antiteroristă (GCA), structura operațională specializată, prin care MAPN conduce structurile proprii abilitate în domeniul prevenirii și combaterii terorismului;
- au fost elaborate actele normative care

legiferează activitatea acestor structuri;

- au fost încheiate protocoale de cooperare cu SRI și SPP;
- s-au realizat conexiuni cu CCOA și există un permanent flux informațional cu acesta;
- s-au elaborat planurile operative de acțiune în situații de criză teroristă.

În plan extern, în baza actelor normative, a documentelor metodologice și a instrumentelor internaționale¹⁰, precum și din perspectiva statutului României de membru NATO și aliat fidel în cadrul coaliției antiteroriste, Armata română participă la campania internațională contraterorismului, fără rezerve, de facto, în teatrele de operații.

Terorismul născut odată cu societatea umană, evoluează din păcate, în paralel cu aceasta. Îndeosebi în ultimul secol, omenirea a cunoscut cea mai rapidă și spectaculoasă evoluție în domeniul cercetării științifice, a descoperirilor din bio-genetică, în domeniul resurselor energetice, a comunicațiilor și a creat posibilitatea deplasărilor rapide la nivel global. Toate aceste avantaje pentru civilizație pot deveni dezavantaje pentru societate, atunci când ele sunt folosite în scopuri teroriste.

Sistemul creat pentru lupta antiteroristă, la care concură toate sectoarele societății, de natură politică, economică, culturală etc., trebuie să țină cont de ritmul rapid în dezvoltarea posibilităților (mijloacelor) teroriste și să dezvolte în paralel măsurile necesare de protecție și siguranță a populației.

Forțele armate nu operează izolat, ele acționează în cadrul unui context politic și constituie doar un aspect al ripostei unui stat împotriva acestui flagel infracțional deosebit de periculos. În cadrul acestui context, forțele armate sprijină eforturile de aplicare a legii în scopul creării condițiilor în care alte măsuri asigură soluții pe termen lung.

Pentru succesul misiunilor încredințate, acestea trebuie să dețină informații, armament și echipament performant, tehnică militară și de

¹⁰ Constituția României, Hotărârile Parlamentului și ale Guvernului României, Strategia de Securitate Națională a României, Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului, Strategia Militară a României, Legea 535/2004 privind prevenirea și combaterea terorismului, Decizia Consiliului Uniunii Europene cu privire la combaterea terorismului, Prevederile convențiilor internaționale la care România este parte, Regulamentele specifice referitoare la misiunile MAPN.

comunicații de ultimă generație. Având în vedere aceste exigențe, principalele direcții prioritare de dezvoltare ale structurilor specializate din cadrul MApN în acest domeniu sunt:

- completarea și modernizarea înzestrării, în vederea asigurării suportului logistic și resurselor tehnico-materiale necesare derulării acțiunilor specifice și a activităților de pregătire în ritm fluent și la randament superior;
- dezvoltarea relațiilor de colaborare și cooperare cu celelalte structuri de profil din țară, parte a SNPCT și perfecționarea sistemului de relații și a fluxului informațional, în scopul procurării de date și informații pentru constituirea și întreținerea bazelor de date pe domenii de activitate;
- realizarea interoperabilității structurilor de execuție ale MApN specializate în prevenirea și combaterea actelor de terorism cu structurile de profil din țară, prin participarea la cursuri, convocări, exerciții, antrenamente și stagii de pregătire în comun etc., având ca finalitate compatibilizarea procedurilor de operare și crearea posibilității atingerii nivelului optim de eficiență în situații reale.

„PĂSĂRI DE FIER” - O PERSPECTIVĂ MODERNĂ ASUPRA SPAȚIULUI DE LUPTĂ INFORMAȚIONAL

Edward CALOȚĂ
Vasile CĂLIN*

Generalități. Avantajele utilizării sistemelor UAV

Apărarea independenței, a suveranității și a integrității teritoriale a României se bazează pe folosirea eficientă a posibilităților oferite de către organisme de securitate colectivă, dar și pe forța instituției militare, ca furnizor de securitate națională alături de celelalte instituții componente ale sistemului național de securitate.

Unul din principiile de bază ale doctrinei militare naționale îl constituie apărarea circulară care impune optimizarea, reorganizarea și pregătirea forțelor armate pentru asigurarea suficienței defensive.

În cazul agresiunilor de orice natură, sistemul de informații și cel de conducere trebuie să asigure sporirea vitezei de reacție a structurilor luptătoare atât în ansamblul său, cât și pe anumite segmente date de direcțiile de operații, în scopul descurajării și respingerii oricărui agresor potențial. Pentru o mai eficientă conducere a acestui sistem se impune a fi respectate o serie de cerințe de ordin general:

- permanenta operativitate;
- trecerea rapidă și fără modificări esențiale de la starea de pace la starea de război;
- capacitatea de a asigura continuitatea și operativitatea conducerii forțelor și mijloacelor din subordine la pace, în situații de criză și în campanie;
- posibilitatea ca sistemul să funcționeze unitar și independent, precum și de a se integra cu subsisteme, pe orizontală și pe verticală, potrivit nevoilor de conducere.

Având în vedere că sistemul de informații militar trebuie să reacționeze rapid la cerințe specifice de informare oportună și selectivă a

organelor de conducere, cu datele necesare luării deciziilor potrivit responsabilităților stabilite, a devenit necesară stabilirea unor priorități la nivelul organismului militar, printre care se află și cea de realizare a unor structuri, rețele de sisteme, cu rolul de a monitoriza, identifica, selecta, indica și evalua situațiile de stare și activități din aria de interes național strategic.

Astfel a apărut și s-a dezvoltat programul de achiziție a unor sisteme, care au în componență vectori numiți *avion fără pilot uman la bord*, simplu numite avioane fără pilot, iar în limba engleză „*Unmanned Air Vehicle*”, abreviate ca *UAV*.

Ce este un UAV? Acesta poate fi definit ca fiind un vehicul aerian, fără operator uman la bord, care utilizează forțe aerodinamice pentru a executa zbor pe un traiect dorit, non-balistic, în mod autocontrolat sau dirijat de la distanță și care transportă ca sarcini utile senzori sau încărcături de luptă. UAV-ul poate fi cu o singură întrebuințare sau recuperabil (reutilizabil). Într-o abordare simplistă, un UAV este un model de avion, de mici dimensiuni, (numit vector), dirijat (comandat) de la sol cu mijloace specifice, prin radio sau alt tip de legătură, care are atașată o cameră de luat vederi sau un alt tip de senzor. Ansamblul mijloace de sol-avion formează un *sistem UAV*.

Plecând de la această abordare simplistă și până la dezvoltarea unui sistem UAV operațional, care să poată fi exploatat în scopuri militare și nu numai, este o mare diferență, atât în ceea ce privește complexitatea echipamentelor tehnice (care implică costuri mărite), cât și procedurile de operare, care necesită inclusiv rezervare de spațiu aerian necesar executării zborului.

În funcție de sarcina utilă ambarcată (senzor) pe UAV, produsele finale ale acestor sisteme pot acoperi nevoi de informații din diferite domenii. Până în prezent, cele mai solicitate produse de la aceste mijloace au fost imaginile

* Autorii sunt specialiști UAV în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

de pe suprafața terestră, obținute din aer, și care analizate, adnotate și interpretate au dat naștere la informații bazate pe imagine. În literatura de specialitate, acest tip de informații poartă denumirea de IMINT (*Imagery Intelligence*).

Imaginea video furnizată de sistemele UAV permite localizarea și analiza dinamică a țintelor prin observații repetitive, multitemporale, grație capacităților de operare zi/noapte continuă deasupra unei zone date, pe parcursul mai multor zile, săptămâni sau luni, și de transmitere în timp real a datelor către stațiile mobile de control, recepție și procesare. În complementaritate cu înregistrările aerospațiale, acest tip de imagine are un rol important ca instrument de decizie în materie de apărare, control al acordurilor de dezarmare, misiuni umanitare și de menținere a păcii.

România s-a implicat și se implică activ în soluționarea unor conflicte regionale alături de alte state membre NATO, dar participă, în același timp, și la războiul global împotriva terorismului în cadrul unor coaliții multinaționale. Structurile de informații militare sunt o componentă activă la nivelul acestor acțiuni, asigurând sprijinul informațional pentru structurile militare naționale din teatrele de operații, dar și partenerilor de coaliție.

Progresele tehnologice în domeniul militar

au condus la creșterea abilității comandantului de „a vedea dincolo de orizont” și de a avea acces la un volum mare de informații referitoare la numărul, echipamentele și dispunerea adversarului. Noile tehnologii pot furniza comandantului informații despre adversar la orice moment din zi și din noapte. O parte din această masă de informații, colacionată și analizată corespunzător, poate fi transformată în informații prelucrate, din care se pot realiza o serie de predicții referitoare la posibilitățile adversarului și intențiile acestuia; caracterul predictiv transformă informațiile prelucrate în instrumentul de lucru al comandantului. Informațiile prelucrate nu sunt o simplă speculație și nici o descoperire accidentală pe baza evaluării fragmentelor aleatorii de informații. Pentru a furniza informații prelucrate, acestea trebuie culese în concordanță cu nevoile misiunii și cerințele comandantului. În continuare, informațiile sunt supuse unui proces analitic, în care judecata umană, bazată pe cunoaștere și experiență, joacă un rol major. În final, produsul acestui proces, informația prelucrată, este distribuită la timp și într-un format ușor de asimilat celor care au solicitat-o, în vederea planificării sau angajării în operații.

Succesul înregistrat de sistemele UAV în

operațiile militare recente a generat un interes crescut pentru utilizarea acestora. Totodată, există un interes major în extinderea folosirii lor în așa-numitele *operații altele decât războiul*, cum ar fi sprijinul în lupta împotriva terorismului. Specialiștii în domeniu consideră că gradul de folosire a sistemelor UAV va crește în mod considerabil în următoarele două decenii. Principalul avantaj al sistemelor UAV îl constituie eliminarea / reducerea riscului de a avea pierderi în rândul luptătorilor și reprezintă o alternativă importantă în obținerea informațiilor necesare planificării și desfășurării operațiilor la toate nivelurile, utilizarea acestor sisteme fiind considerată drept „un factor de multiplicare a forței de luptă în operațiile militare”.

Misiunile unui sistem UAV

Sistemele UAV se află în plină dezvoltare și vor constitui un element de bază al operațiilor viitoare, militare sau non-militare, cum ar fi:

- *evaluarea de luptă a operațiilor* în desfășurare pentru comandantul câmpului de luptă: un *feed-back* imediat al operațiilor planificate și executate va asista desfășurarea eficientă a luptei și va minimiza aspectele neclare și acțiunile inutile ale războiului;
- *ordinul de luptă al inamicului*: permite mijloace rapide de a dezvolta și urmări informații despre ordinul de luptă al inamicului, mai ales în zone unde informația este deficitară;
- *evaluarea distrugerilor câmpului de luptă*: oferă o evaluare de mare rezoluție, aproape în timp real, a gradului de distrugere a țintei (*feed-back*-ul imediat va fi în sprijinul cerințelor imediate de reluare a focului combatanților);
- *pregătirea de informații a câmpului de luptă*: supraveghează zonele de interes pentru pregătirea acțiunilor de asalt conjugate, sau nu, cu acțiunile blindatelor ori desantului aerian parașutat; totodată, îmbunătățește semnificativ Capabilitatea Indicațiilor și Avertizărilor (I&W);
- *operații speciale*: misiunile în sprijinul operațiilor speciale pot oferi date în timp real pentru planificarea misiunii; mijloacele UAV pot fi folosite pentru urmărirea obiectivelor de mare interes, a navelor maritime în marș, persoanelor și organizațiilor de interes (informațiile UAV au de asemenea potențialul de a oferi legături de date directe cu imagini către unitățile de operații speciale de la sol care au nevoie să vadă “dincolo de orizont” pentru infiltrarea,

- stabilirea țăintelor și ieșirea din zonele ostile);
- *întărirea blocadelor și a carantinelor*: misiunile de întărire a carantinelor și blocadelor economice, militare și medicale pot fi sprijinite de UAV-uri pentru a permite patrulilor desemnate pentru acest tip de misiuni să fie folosite în alte misiuni;
- *operațiuni sensibile de recunoaștere*: aceste misiuni, prin virtutea scopului colecțiilor, mijloacelor de realizare a colecțiilor sau a zonelor de operații implică un risc militar semnificativ sau sensibilități politice;
- *ajutor umanitar*: planificarea misiunilor de ajutor umanitar poate fi făcută virtual oriunde și oricând; UAV poate oferi date despre numărul de persoane dislocate sau poate să urmărească distrugerile provocate de fenomene meteorologice;
- *misiuni anti-drog*: misiunile anti-drog pot ajuta la identificarea, urmărirea și filmarea activităților de trafic de droguri;
- *Plan Unic Operațional Integrat*: UAV-urile au potențialul de a asista misiunile în sprijinul planificării și utilizării forțelor strategice, contra armelor de distrugere în masă și evaluării loviturilor nucleare.

Scurt istoric al sistemelor UAV în România

Începuturile aviației fără pilot uman la bord în România s-au conturat în vara anului 1986, când a luat ființă Escadrila 143 de cercetare aeriană fără pilot „VR 3” (de proveniență rusească). A urmat o perioadă de doi ani în care s-au desfășurat activități de formare și consolidare a unității, recepție a tehnicii, extinderi ale statului de organizare și cursuri intensive de pregătire cu personalul nou încadrat.

În anul 1997, a expirat resursa în timp a complexului de avioane fără pilot „VR 3” și s-a luat măsura achiziționării unui sistem de avioane fără pilot superior în ceea ce privește caracteristicile tehnice și funcționale. Astfel, în anul 1998 a fost achiziționat un nou sistem de avioane fără pilot, mult mai performant și flexibil în exploatare, sistemul „SHADOW 600”, de proveniență americană, ocazie cu care s-a înființat Escadrila 142 de avioane fără pilot „SHADOW 600”.

Începând cu anul 2001, Escadrila 143 de avioane fără pilot „VR 3” a fost restructurată și dotată cu avioane fără pilot SHADOW 600, devenind Escadrila 143 de avioane fără pilot

„SHADOW 600”. Complexul de avioane fără pilot „VR 3” a fost scos din exploatare în anul 2002.

Contextul generat de necesitatea modernizării și transformării Armatei României, a impus înființarea unei noi unități (prin transformarea celor două escadrile), ca un răspuns integrat la iminența unor noi riscuri, amenințări și vulnerabilități atât în plan regional, cât și în plan global.

Concluzii

Analizând evoluția, locul și contribuția avioanelor fără pilot uman la bord în Armata României putem spune că își merită, metaforic vorbind, denumirea de „*păsări de fier*” care își protejează sub aripi forțele proprii aflate în câmpul de luptă.

În acest context, pentru asigurarea cerințelor de informații în țară sau în teatrele de operații, se impune ca România să dezvolte / achiziționeze sisteme moderne și eficiente de culegere, procesare și diseminare a informațiilor de tip IMINT, sisteme UAV care să execute misiuni în sprijinul unităților militare de la toate eşaloanele (tactic, operativ și strategic), acestea având un rol important în reducerea timpului de obținere a informațiilor, de luare a deciziilor și de inițiere rapidă a reacției forțelor proprii la acțiunile oponentilor. Realizarea acestor obiective necesită dotarea continuă a Armatei României cu sisteme UAV compatibile cu cele ale armatelor moderne ale țărilor membre NATO.

GEOINT - CAPABILITATE SPECIFICĂ SECOLULUI XXI

*Cătălin GRĂDINARU**

Mutațiile care au intervenit în abordarea mediului de securitate internațional au un ritm de evoluție care nu poate fi controlat decât prin dezvoltarea continuă de noi capacități. Domeniul securității naționale și implicit domeniul Intelligence trebuie să se adapteze la noile provocări nu numai prin măsuri de ordin practic sau organizațional, ci și prin elaborarea unor concepte specifice prin intermediul cărora orice fenomen nou să fie raționalizat, sintetizat și înțeles. Direcția Generală de Informații a Apărării (DGIA), în acord cu domeniul de responsabilitate și misiunile specifice, este implicată, în conformitate cu Strategia de transformare a Armatei României, adoptată în 2007, în amplul proces de dezvoltare și integrare de noi concepte, doctrine și capacități menite a asigura capacitatea de promovare și protejare a intereselor naționale și îndeplinirea angajamentelor în planul securității și apărării asumate în cadrul NATO, UE și față de alte organisme.

O nouă capacitate, specifică secolului XXI, este și cea care corespunde domeniului Geospatial Intelligence. Conceptul GEOspatial INTeelligence (GEOINT) a fost elaborat de către National Geospatial-Intelligence Agency (NGA) din SUA și, conform Basic Doctrine 2004, reprezintă exploatarea și analiza imaginilor și informațiilor geospațiale pentru descrierea, evaluarea și vizualizarea detaliilor fizice și activităților referite geografic pe suprafața terestră.

Din perspectiva unei structuri de informații de nivel național, așa cum este Direcția Generală de Informații a Apărării, domeniul GEOINT se adaugă la mediul multidimensional în care operează aceasta, influențând atât calitatea necesară factorului uman, înzestrarea cu tehnologiile specifice, cât și modalitățile de lucru legate de culegerea de informații, analiza de intelligence, precum și furnizarea de servicii și produse informative noi, adaptate la realitate.

Scopurile principale ale activităților de tip GEOINT constau în informarea decidenților politici naționali, securizarea teritoriului național și suportul civil, sprijinirea operațiunilor militare în teatrele de operații și colaborarea la nivelul structurilor de informații. Materializarea conceptului GEOINT asigură aplicarea principiilor Strategiei de Securitate Națională, în noul mediu operațional, de la nivelul strategic până la cel tactic, oferind atât factorilor de conducere politico-militară, cât și forțelor operaționale, informații și previziuni necesare pregătirii și reacției în fața tuturor amenințărilor.

Oportunitatea pentru DGIA. Dinamica accelerată de dezvoltare a unor capacități GEOINT este asociată cu necesitatea obiectivă de răspuns la situații de criză, conflict și perioade post-conflict, dar mai ales cu posibilitatea estimării unor astfel de situații. Cunoașterea, prin intermediul imaginilor satelitare și a datelor geospațiale, a unor realități greu accesibile, modelarea și simularea unor situații posibile se constituie într-o posibilitate de reprezentare alternativă extrem de sugestivă a portofoliului de responsabilități al DGIA.

Domeniul GEOINT este unul complementar, dar și integrator al domeniilor clasice de intelligence - *HUMINT*, *SIGINT*, *OSINT*. Mediul și activitățile specifice generează particularități în procedurile de intelligence adoptate pentru investigare, planificare, achiziție, procesare, securizare, diseminare și dezvoltare a infrastructurii necesare. GEOINT reprezintă evoluția logică a domeniului IMINT (Imagery Intelligence), în convergență cu ultimele tehnologii utilizate în analiza geospațială (teledetecția, cartografierea, geodezia, topografia, gravimetria).

Actualmente, termenul GEOINT este utilizat atât pentru a desemna o componentă specifică a domeniului Intelligence, cât și pentru a indica rezultatul concret al activităților de tip GEOINT. Acesta este un *produs informativ integrat digital* cu o detaliere și precizie fără precedent

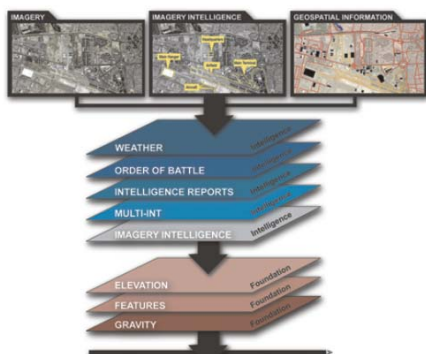
* Cătălin GRĂDINARU este specialist în informații pentru apărare în cadrul Ministrului Apărării Naționale.

pe care utilizatorii îl pot folosi ca fundament pentru analizele tuturor surselor de informații sau pentru planificare, decizie și acțiune.

Din **perspectivă acțională**, domeniul GEOINT presupune colectarea imaginilor aerospațiale de înaltă și foarte înaltă rezoluție, procesarea și distribuirea într-un sistem propriu, generând un potențial ridicat de impact în plan geostrategic, fiind o sursă importantă de informații pentru sistemul de securitate națională și colectivă, dar și asigurând avantaje importante în domeniul economic.

Sprijinirea operațiunilor militare, în timp real, cu produse informative de tip GEOINT implică existența unei infrastructuri tehnice performante, valorizarea unui vast set de cunoștințe de specialitate și o cultură de securitate care include, la nivel doctrinar, *utilizarea GEOINT ca și capabilitate militară*.

În prezent, structurile militare și organizațiile de securitate insistă pe rolul GEOINT în furnizarea produselor informative ce se constituie în intelligence acționabil, apreciindu-se că *existența unei capabilități GEOINT este în acord cu cerințele operaționale și tactice ale ducerii războiului de ultimă generație*, inclusiv a ducerii războiului contra terorismului.

Ca **disciplină informațională**, GEOINT cuprinde toate activitățile implicate în culegerea, analiza și exploatarea informațiilor geospațiale în scopul cunoașterii mediului național de securitate și a reprezentării vizuale a acestei cunoașteri. Integrarea cunoașterii adversarului în cadrul mediului furnizează o mai bună înțelegere a situației de securitate și reprezintă contribuția GEOINT la ansamblul informațiilor naționale. Rezultatele GEOINT decurg din toate sursele de informații și din informațiile ce îndeplinesc cerințele factorilor militari și civili.

Ca **produs informativ**, GEOINT furnizează cunoaștere, vizualizare cvadri-dimensională (spațiul tridimensional + timpul) și o precizie și acuratețe deosebite, nerealizabile prin alte mijloace. GEOINT furnizează mijloace prin care analiștii, tacticienii și combatanții pot orienta și vizualiza mediul înconjurător. Prin constituirea acestui cadru comun de referință în spațiu și timp, *GEOINT este un fundament pentru analizele informațiilor din toate sursele și asigură modalități de reprezentare operațională integrată*.

Principiile generale de funcționare. O structură de tip GEOINT este organizată și funcționează pe baza principiului administrării unitare a componentelor „recepție date”, „stocare și arhivare date”, „prelucrare, analiză și diseminare”. O mare importanță se acordă constituirii bazelor de date topogeodezice și imagini aerospațiale, precum și valorificării expertizei de interpretare și gestionare a imaginilor satelitare și a datelor geospațiale provenite din domeniile topografie, geodezie, cadastru, teledetecție, fotogrammetrie.

De asemenea, colaborarea interagenției este esențială, implicit din perspectiva asigurării complementarității și compatibilității cu produsele informative specifice realizate de către celelalte entități cu preocupări similare din NATO și UE.

Misiuni operaționale GEOINT. Geospațial Intelligence asigură informații esențiale în procesul de luare a deciziilor, necesar pentru acțiuni și decizii concrete, bazat pe integrarea mai multor tipuri de date colectate de la sateliți și senzori aerieni, cu o gamă largă de alte informații geospațiale, în format digital.

Misiunile de bază sunt următoarele:

- IMage INTelligence;
- Recunoaștere/supraveghere;
- Actualizare cartografică;
- Simularea / pregătirea misiunilor terestre, aeriene sau navale;
- Supraveghere zone;
- Identificare/monitorizare ținte;
- Detectarea schimbărilor;
- Evaluarea distrugerilor;
- Analize geospațiale GIS;
- Studii de impact;
- Media / comunicații.

Suportul oferit de domeniul GEOINT securității naționale și colective. Cercetarea strategică utilizează sistemele aerospațiale capabile să furnizeze imagini detaliate (cu rezoluții sub 1

m) vizând zonele de interes, ca instrument de suport decizional în materie de securitate națională și colectivă.

Acestea pot fi utilizate pentru dezvoltarea următoarelor clase de aplicații:

- obținerea produselor cartografice bi- și tri-dimensionale pentru desfășurarea misiunilor de protecție specifică trupelor;
- suportul aplicațiilor operative complexe (asigurarea comunicațiilor audio-video și de navigație-localizare GPS), în situații care necesită cooperarea la nivel național;
- evaluarea condițiilor regionale de securitate și prevenirea informativă prin corelarea datelor din alte surse - analiză multi-sursă pe domenii specifice;
- asigurarea unui suport tehnic complex pentru misiunile de tip HUMINT;
- planificarea elaborării rapoartelor complexe ce includ elemente specifice GEOINT care asigură un suport decizional detaliat - analize pe termen scurt, mediu și lung;
- optimizarea sistemelor de avertizare și alertă timpurie;
- monitorizarea unor situații de criză din zonele de interes;
- obținerea de date cu privire la zone inabordabile;
- studiul unor obiective strategice și tactice (descoperirea și actualizarea unor ținte potențiale);
- detectarea schimbărilor survenite în zone de interes (capacități desfășurate, caracterizarea activității militare din zonă);
- sprijinul forțelor proprii în operații multinaționale;
- planificarea și pregătirea unor misiuni de antrenament;
- evaluarea rezultatelor în urma unor acțiuni militare și non-militare (evaluarea distrugerilor materiale și umane, misiuni de căutare-salvare);
- obținerea produselor cartografice militare (actualizarea hărților și planurilor topografice, realizarea de hărți tematice, producerea datelor tridimensionale).

Pe baza fotointerpretării și analizei oricărui tip de imagini aerospațiale (obținute de la sateliți, avioane de cercetare, avioane fără pilot - UAV) și terestre și a exploatarea și gestionării datelor geospațiale, se pot identifica **patru domenii de aplicații principale**:

1. Rapoarte IMINT:

- obținerea de imagini pentru zone inabordabile;
- căutarea informațiilor;
- corelarea informațiilor;
- acoperirea informativă a zonelor sensibile.

2. Sprijin în luarea deciziilor, prin consultarea bazei de date specifice GEOINT:

- studiul obiectivelor;
- actualizarea informațiilor privind țintele de interes;
- evoluția temporală a țintelor (detectia schimbărilor);
- corelarea informațiilor fotointerpretate cu alte surse de informații;
- studiul amenințărilor în jurul unui obiectiv;
- studiul cadrului tactic;
- studiul traseului către un obiectiv.

3. Generarea modelelor numerice ale terenului și simularea misiunilor

Modelul numeric al terenului (MNT) obținut pe baza unui cuplu stereoscopic de imagini aerospațiale conferă analizei o dimensiune suplimentară. Pe baza MNT și după o procesare specifică, se obține vizualizarea 3D a zonei de interes, lărgind astfel aria aplicațiilor:

- analize geospațiale;
- generarea itinerariilor aeriene de joasă și medie altitudine pentru zone necunoscute sau insuficient cartografiate și vizualizarea amenințărilor de orice tip;
- animația imaginilor pentru simularea și studiul zborului la joasă altitudine;
- studiul terenului pentru sprijinirea misiunilor vectorilor aeriene cu sau fără pilot;
- dislocarea de facilități radar, comunicații și antiaeriene mobile;
- geo-codarea imaginilor.

4. Cartografia tematică:

- harta rețelei rutiere adaptată circulației vehiculelor grele;
- actualizarea hărților și planurilor topografice;
- realizarea hărților și planurilor pentru zone necartografiate;
- realizarea de mozaicuri de imagini care acoperă o zonă de interes.

Configurația unei structuri de tip GEOINT.

O structură de tip GEOINT pune în evidență cooperarea internă, dar și inter-agenții, valorificând expertiza și potențialul lucrativ al instituțiilor cu atribuții în domeniul securității naționale sau colective.

Buna funcționare și dezvoltarea dinamică a

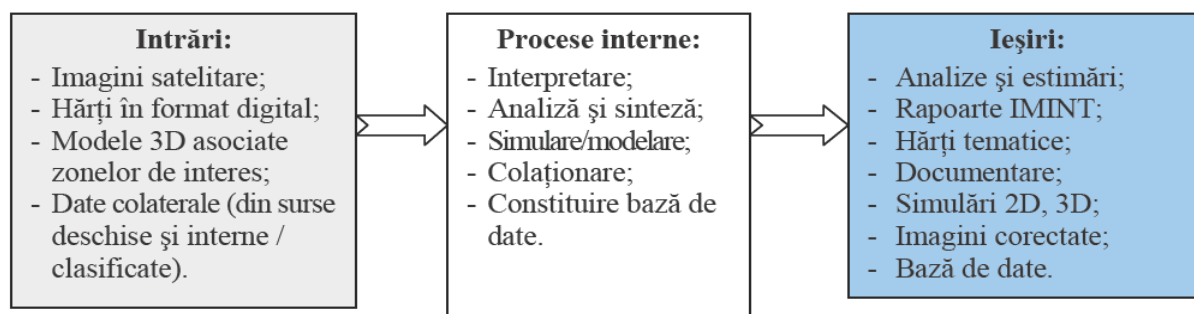
domeniului GEOINT este asigurată de implementarea, administrarea și poziționarea acestuia în cadrul unei structuri care poate valorifica la maximum resursele proprii și are capacitatea de a integra de o manieră oportună expertiza de prelucrare, datele și informațiile din surse HUMINT, SIGINT, OSINT și tehnologiile specifice domeniului GEOINT.

Pentru valorificarea oportunităților oferite de programele derulate la nivel internațional, o structură de tip GEOINT poate dezvolta un sistem colaborativ atât cu instituții cu atribuții în domenii conexe GEOINT, cât și cu instituții similare, de nivel multinațional, național sau departamental.

Configurația organizatorică de principiu a domeniului GEOINT implică structuri care vizează:

- recepția de imagini din surse aerospațiale;
- accesarea, stocarea și arhivarea de date și informații specifice domeniului GEOINT;
- prelucrarea, analiza și producția;
- diseminarea de produse specifice domeniului GEOINT.

Funcționalitatea domeniului GEOINT presupune următorul **flux**:

Surse și tipuri de date GEOINT. Orice sursă de date care poate indica poziția, relaționarea în spațiu și caracteristici sau referințe geografice este parte a domeniului GEOINT. Prin natura lor, imaginile în orice format, de-a lungul spectrului electromagnetic, reprezintă date spațiale, fiind astfel sursa principală de informații de tip GEOINT. La fel de importantă este și întreaga gamă de informații geospațiale care derivă din alte surse, vizând datele de teren, geodezice, hidrografice, topografice, altimetrice și aeronautice. De asemenea, relevante sunt și sursele care asigură date legate de condițiile meteorologice, oceanografice, cele din spațiu și ecologice, precum și datele de referință geografică și informațiile despre activitățile umane și felul în care acestea

modifică mediul.

GEOINT folosește, de asemenea, multiple surse de senzori pentru a asigura o „viziune” extinsă a țintei. Diversele tipuri de senzori asigură celui care analizează datele pentru depășirea unor obstacole precum vremea nefavorabilă, iluminatul necorespunzător sau sursele necoo-perante. În timp ce senzorii electro-optici de înaltă rezoluție spațială asigură o imagine clară a țintei în timpul zilei, radarul cu apertură de sintetiză (SAR) poate asigura imagini ale activităților din timpul nopții, sau din zonele cu acoperiri noroase. Imaginile multispectrale furnizează date hidrografice și topografice ce pot trece neobservate prin metodele clasice.

Tehnologiile pentru detectarea și analiza țăntelor mobile (MTI) au adăugat o nouă dimensiune datelor spațiale, cea care înregistrează instantaneu mișcarea și schimbarea. Noile tipuri de senzori, precum LIDAR (Light Detection and Ranging), SAR interferometric și captorii hiperspectrali extind domeniul vizibil.

Deși teledetecția asigură majoritatea datelor utilizate în GEOINT, disciplina încorporează din ce în ce mai multe date culese din surse

netradiționale. Managerii surselor (responsabili cu identificarea, achiziția, furnizarea și managementul datelor GEOINT) și cei care le analizează caută și surse deschise pentru informații geospațiale, comerciale pe lângă celelalte surse clasice de informații, precum SIGINT și HUMINT. În concluzie, GEOINT se bazează pe o gamă largă de surse și date, toate fiind vizate pentru a asigura caracterizarea sau imaginea complexă a țăntelor.

Avantajul imaginilor satelitare de înaltă rezoluție

Rezoluția spațială decimetrică (<1m), rezervată până nu demult aplicațiilor militare, intră în concurență, pe o piață aflată în plină expansiune, cu imaginea aeriană clasică, propunând servicii și produse fără echivalent. Democra-

tizarea tehnologiei obținerii datelor de înaltă rezoluție pentru toți utilizatorii civili sau militari, cu mici excepții, s-a realizat cu aportul unor companii private internaționale ce gestionează misiuni satelitare.

La finețea rezoluției pancromatice și multispectrale, care apropie imaginea satelitară de fotografiile aeriene, se adaugă toate resursele de procesare tematică aplicabile unor informații opto-electronice numerice. Aceste avantaje intrinseci sunt completate de modul de operare al sistemelor satelitare, care permite accesarea rapidă a unei zone de interes și actualizarea informațiilor. Practic, controlul asupra sursei de imagini se realizează prin utilizarea unei stații proprii de recepție satelitară achiziționată sau închiriată de la un operator comercial. În acest mod se poate obține, în cel mai scurt timp posibil, acces global, repetitiv. Capacitatea de recepție este limitată de 2 factori: disponibilitatea satelitelui (conflicte de programare în zona de interes) și condițiile meteo în zona de interes.

Avantajul imaginilor aeriene furnizate de avioanele de cercetare fără pilot (UAV)

Avioanele de cercetare fără pilot, denumite și UAV-uri (Unmanned/Unhabited Aerial Vehicles) sau drone, fac obiectul unui interes crescând în domeniul înregistrărilor aeriene și de teledetecție pentru aplicații militare sau civile. Acești vectori oferă în prezent capacități de operare zi/noapte continuă deasupra unei zone date, pe parcursul a mai multor zile, săptămâni sau luni și de transmitere în timp real a datelor către stațiile mobile de control, recepție și procesare. De asemenea, pot opera sub plafonul de nori care împiedică sateliții să-și îndeplinească misiunile de supraveghere.

Astfel, ei oferă mari avantaje în comparație cu sistemele satelitare, care, în cel mai fericit caz, au capacitatea de a vizita o zonă anume timp de câteva minute, o singură dată pe zi, sau, în mod uzual, o dată la câteva zile. Spre deosebire de sateliți, dronele pot fi reparate, modificate sau înlocuite mult mai ușor. În plus, ultimele tipuri de UAV-uri strategice operează la foarte mare altitudine (20 km), pe distanțe foarte lungi (5000 km) și au o duranță de cel puțin 24 de

ore. Aceste performanțe sunt dincolo de capacitățile unui avion cu echipaj uman. Apelativul de „satelit atmosferic sau stratosferic” sau cel de „substitut de satelit” este întemeiat, deși sunt încă multe misiuni pe care numai sateliții sau avioanele clasice le pot îndeplini.

Posibilitățile de întrebuințare ale unui UAV sunt determinate, în primul rând, de sarcina utilă, reprezentată la majoritatea vehiculelor existente în prezent, de senzorii optici și radar (SAR). Senzorii transportați de către UAV-uri diferă ca tip și performanță, în conformitate cu rolul UAV și cerințele misiunii.

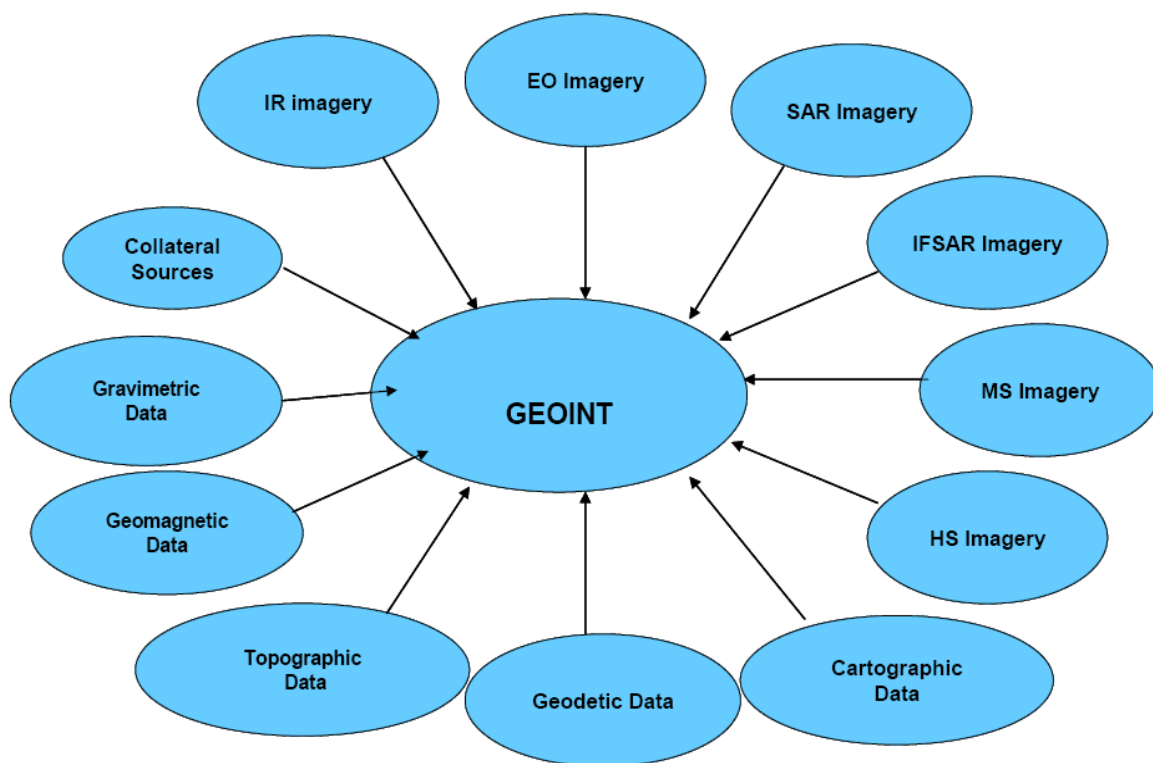
În cazul platformelor tactice, senzorul electrono-optic furnizează, în general, numai imagini video în spectrul vizibil și infraroșu, care pot fi transformate digital, cu ajutorul plăcilor grafice de captură, în imagini statice independente, de joasă rezoluție. Acest proces se realizează în cadrul facilităților de prelucrare aflate la sol, numai după încheierea misiunii, fapt ce anulează caracterul operativ (timp real) al fotointerpretării. Utilitatea obținerii imaginilor fixe, după algoritmul menționat anterior, se justifică numai pentru analize IMINT multi-temporale și pentru crearea unei baze de date. Pentru a obține imagini de înaltă rezoluției sunt necesare camere fotogrammetrice aeriene digitale, care sunt dezvoltate de firmele constructoare ca dotări opționale pentru sarcina utilă standard.

Exploatarea IMINT se face, de regulă, în timp real și dinamic, iar rezultatele se comunică pe canale protejate de transmisii de date. Pentru a maximiza eficiența activității, distribuția video se face în timp real atât către stația de control la sol, cât și către centrul de comandă care a solicitat misiunea UAV. Astfel se poate realiza o adaptare dinamică a căutării, identificării și localizării țintelor.

GEOINT are anumite capacități și limitări inerente, care influențează felul în care contribuie la ansamblul eforturilor pentru obținerea informațiilor.

Capabilitățile GEOINT

Domeniul GEOINT asigură anumite capacități unice, producând informații prin detectarea directă a proprietăților spațiale ale obiectelor și suprafețelor, localizând și vizualizând facilități și echipamente.

Vizualizare. GEOINT permite utilizatorului vizualizarea spațiilor operaționale și a formelor de activitate la toate dimensiunile și scările, mergând de la nivelul global la cel regional, chiar până la nivelul clădirilor individuale. Tehnicile de analiză spațială permit identificarea de modele în activitățile inamicilor. Produsele GEOINT sunt foarte intuitive, permițând afișarea simultană a mai multor relații spațiale, convertind în domeniul vizual detaliile utile. GEOINT folosește modalitățile de afișare standard, astfel încât mesajul transmis să fie corect interpretat, reprezentând cel mai rapid mod de comunicare a informațiilor spațiale către utilizatorul acestora.

Precizie și detalii. Prin activitățile GEOINT se determină coordonatele geografice precise, diverse măsurători / dimensiuni și alte caracteristici ale obiectivelor din zone inaccesibile, mai precis, mai rapid și mai eficient decât orice alt instrument similar. Prin teledetecție și alte date spațiale, utilizatorii GEOINT pot caracteriza atât formele naturale, cât și cele artificiale, precum și alte obiective de interes.

Acces global, la cerere. Imaginile obținute aproape în timp real, precum și comunicațiile în bandă înaltă au îmbunătățit semnificativ răspunsul GEOINT. Prin perspectiva asigurată de zborul orbital la altitudini înalte, senzorii GEOINT pot acoperi regiuni întregi în interval de câteva zile. Senzorii furnizați de noi tehnologii continuă să

îmbunătățească modul de colectare a datelor spațiale.

Înregistrări permanente, conforme cu realitatea din teren. Imaginile obținute prin teledetecție asigură înregistrări permanente și reale ale caracteristicilor și activităților din zone țintă.

Surse multiple. GEOINT folosește senzori multipli, fiind eficient în caracterizarea țintelor de tipuri diferite. În timp ce, la ora actuală, majoritatea datelor spațiale este reprezentată de imaginile obținute prin metode electro-optice, GEOINT folosește imagini radar SAR, IR (infracorpuș), IFSAR, LIDAR, respectiv multispectrale. Produsele digitale GEOINT pot fi modificate astfel încât să satisfacă necesitățile utilizatorilor pe măsură ce se modifică circumstanțele.

Limitările GEOINT

În pofida punctelor forte, domeniul GEOINT are anumite limitări. Deși noile tehnologii depășesc aceste limitări în anumite privințe, ele rămân factori pe care producătorii și beneficiarii GEOINT trebuie să le ia în considerare atunci când planifică operațiuni și arhitecturi curente și viitoare.

Capacitate limitată. Indiferent cât de robuste sau de numeroase pot fi mijloacele de colectare și producție GEOINT, nevoia de informații GEOINT va depăși întotdeauna capacitatea de producție. Există un număr finit de platforme de colectare, fiecare având un număr finit de

câmpuri de vedere cu o persistență limitată în zona țintei. La nivel tactic, deși în ultimii ani au fost înregistrate multe progrese, mijloacele de colectare rămân limitate. Capacitatea de producție este, de asemenea, limitată: există un număr limitat de analiști GEOINT experimentați și de stații de lucru pentru procesarea și analiza datelor. În final, abilitatea de diseminare GEOINT este constrânsă de capacitatea de comunicație limitată și de cantitatea enormă de date care compun o singură imagine.

Acces limitat, în condiții nefavorabile. Condițiile meteo precare, condițiile nefavorabile de iluminare pot limita colectarea datelor GEOINT.

Temporizarea. În timp ce sistemele de colectare și exploatare GEOINT sunt capabile să susțină exploatarea în timp real a datelor de teledetecție, realizarea de hărți și produse vectoriale este de durată, necesitând un avans temporal considerabil.

Imposibilitatea de eliminare a incertitudinilor. GEOINT nu poate elimina complet incertitudinile și nici nu poate asigura previziuni perfect precise.

Tendențe la nivel internațional

Organizațiile militare sau de securitate și-au dezvoltat capacitatea GEOINT în acord cu misiunea și viziunea asumată la nivel național, în timp ce organisme internaționale vizează cu precădere elemente specifice abordării globale a domeniului.

Datorită dimensiunilor și implicațiilor multiple pe care le poate genera, valorizarea superioară a produselor GEOINT se poate face într-un mediu integrat, care presupune participarea și includerea diverselor entități militare și civile cu atribuții și competențe în acest domeniu.

La nivel global, organizațiile civile internaționale elaborează cu precădere standarde și politici specifice domeniului GEOINT și constituie *think tank*-uri și rețele de colaboratori din mediile guvernamental, academic, ONG - uri etc.

Concret, sunt vizate în special:

- necesitatea dezvoltării unor arhitecturi tehnice orientate către utilizatorul final;
- elaborarea unor cataloage de resurse geospațiale care să diminueze dependența față de furnizorii puternici de date și informații din domeniu și care să permită, în același timp, accesul dinamic la resursele disponibile;
- utilizarea unei infrastructuri tehnice care operează

cu un set de standarde recunoscute la nivel global și care să permită portabilitatea datelor GEOINT în spațiu și timp.

De asemenea, se reconsideră dezvoltarea parteneriatelor civil - militar în domeniul GEOINT. Acesta este un proces de natură obiectivă, deoarece:

- există un nivel de expertiză diferit, pe subdomenii diferite;
- există o infrastructură administrată de entități civile care poate răspunde complet la necesitățile informaționale curente;
- gestionarea situațiilor de urgență (calamități naturale, crize umanitare, etc.) presupune o puternică participare și implicare a factorilor de decizie civili.

O astfel de abordare permite includerea infrastructurii tehnice asociate în cadrul unui sistem național de avertizare timpurie (exemplu: R. Cehă) și de management integrat al riscurilor, făcându-se o evaluare geografică, o analiză geospațială, simularea unor posibile scenarii și furnizând soluții pe termen scurt, mediu și lung.

Unele din statele membre NATO (SUA, Franța, Germania, Italia) și-au dezvoltat capacități proprii, specifice domeniului GEOINT, nearmonizate însă conceptual, structural și acțional la nivelul Alianței. Din perspectiva structurilor de comandă ale NATO, procesul integrat de dezvoltare a domeniului GEOINT este gradual, necesită permanent ajustări și urmărește realizarea unei viziuni unitare în planul conceptelor de bază, al înzestrării și al procedurilor de lucru vizând elaborarea metodo-logiilor de realizare a produselor informative specifice și de securizare și diseminare a acestora.

Dezvoltarea domeniului impune în continuare și alte criterii specifice, necesare selecționării și pregătirii resursei umane și realizării infrastructurii tehnice, precum și metodologii de lucru integrate vizând culegerea de informații și analiza, precum și un management eficient al cerințelor de informații. Consecința așteptată o constituie furnizarea de servicii și produse informative noi, integratoare, utilizabile pe toate palierele decizionale: tactic, operațional și strategic. În acest sens, se acordă o mare importanță continuării constituirii comunității specialiștilor în domeniul GEOINT, precum și operaționalizării compartimentelor de lecții învățate.

GEOINT reprezintă mai mult decât sisteme și tehnologie - este o disciplină creată pentru

profesioniști. Împreună, aceștia posedă o largă categorie de cunoștințe și principii operaționale, acumulate de-a lungul anilor de experiență. În noul mediu internațional, acești experți GEOINT asigură avantajul informațional de care este nevoie.

Sintetizând, se consideră unanim că, indiferent de soluțiile tehnologice diverse care acoperă o arie extinsă de necesități, există și vor exista permanent două elemente esențiale datele și informațiile primare, pe de o parte și elementul uman, în speță analistul, cel care valorizează datele GEOINT și le transpune într-un produs cu valoare adăugată.

Identificarea factorilor de risc la adresa securității naționale și colective și a vulnerabilităților specifice, precum și evaluarea realistă a acestora, constituie baza obiectivă a procesului de validare a conceptului GEOINT și începutul proiectării unor structuri de reacție eficiente acțional, transformându-se într-un exemplu concret de înțelegere, adaptare și implementare vizionară a noilor realități în gândirea militară.

BIBLIOGRAFIE

1. *** *Current GIS Requirements of the Functional Services*, NC3A, Hague, 31 March 2008.
2. *** *Deployable GIS (DGIS)*, NC3A, December 2007, Hague *Mapping Science Committee - Priorities for GEOINT research at the NGA*, 2006, NGA Washington, USA *Dictionary of Military and Associated Terms*, US Department of Defence, 2005.
3. Constantin Tucan, Gl.mr.dr., „Capacitățile de Intelligence în războiul bazat pe efecte”, revista *Infosfera* nr.1, București, 2009.
4. Gheorghe Savu, Gl.mr.dr.ing., „Direcția Generală de Informații a Apărării - prezent și perspective”, revista *Infosfera* nr. 3, București, 2009.
5. Adrian Pârlog, Gl.bg.conf.univ.dr., „Sistemul informațional al forței militare românești în operații multinaționale”, revista *Infosfera* nr. 1, București, 2009.
6. Dan-Mihai Răducanu, Col.conf.univ.dr.ing., „România furnizează date GEOINT în timp real”, *Observatorul militar* nr. 20, București, 2006.
7. Dan-Mihai Răducanu, Col.conf.univ.dr.ing., *Sistem integrat pentru aplicații IMINT*, Buletinul de Fotogrammetrie și Teledetecție nr. 31, București, 2006.
8. James R. Clapper, „Geospatial Intelligence Basic Doctrine”, *Geoint Publication 1 jr.*, Gl.lt.USAF (ret.) June 2004, NGA Washington, S.U.A.
9. Keith Masback Craig Cowan, „Geoint: A new way of doing business”, 2008, USA *UK GEOINT Concept*, 26.

ACTIVITATEA DE INFORMAȚII PENTRU APĂRARE ÎN TEATRELE DE OPERAȚII MILITARE. NECESITĂȚI ȘI OPORTUNITĂȚI

*Antonio MARINESCU**
*Ovidiu FRĂȚILĂ***

Realitatea actuală accentuează importanța informației, a rolului acesteia în viața economică, socială, culturală și, îndeosebi, militară. Informația primește noi valențe și în domeniul securității naționale, regionale sau globale, accentuându-se importanța conceptelor și domeniilor pe care este fundamentată cunoașterea unor situații de interes.

În calitate de stat membru al NATO și UE, efortul de afirmare al țării noastre nu s-a făcut numai pe plan economic sau diplomatic, ci și în plan militar, unde s-au obținut succese notabile. Prezența românească este una activă în diferite teatre de operații și zone de criză, iar activitatea de informații militare se subsumează intrinsec acestui efort.

Asumarea acestor angajamente internaționale a impus dislocarea unor forțe militare în zone din afara teritoriului național, iar pentru fiecare asemenea misiune a trebuit concepută o structură militară care să dispună de anumite capacități, aptă să facă față condițiilor concrete din zona de acțiune sau să îndeplinească fiecare obiectiv al misiunii. Astfel de cerințe au putut fi transpuse în practică cu ajutorul serviciului de informații militare care a furnizat informațiile necesare, permițând astfel conducerii misiunilor cunoașterea și, mai ales, înțelegerea mediului de securitate în complexitatea sa. Comandanții au avut acces la o mare cantitate de informații. Domeniile de interes au fost variate, implicând informații dintre cele mai diverse, accentul fiind pus pe cunoașterea adversarului și a mediului de confruntare, dar și pe crearea unei imagini reale a situației și capacităților forțelor proprii.

Pentru a evita sufocarea sistemului de comandă și control al forței cu o cantitate mare de informații, a fost necesar să se acorde o atenție sporită selectării, sintetizării și analizării acelor informații care trebuiau să ajungă la comandanți. Dacă aceștia ar fi fost saturați cu informații neesențiale, nu ar fi fost în măsură să aprecieze la adevărată valoare amenințările din zona de responsabilitate și nu ar fi putut lua deciziile corecte. Acestea sunt provocări care au necesitat și necesită, în mod constant, un răspuns și acțiuni pe măsură.

De-a lungul timpului, au apărut și s-au dezvoltat concepte care au evoluat de la C2 (comandă și control) la C4I2 (comandă, control, comunicații, computere, informații și interoperabilitate), ajungându-se la C4ISR (s-au adăugat supravegherea și recunoașterea, ca elemente ce concură la formarea imaginii complexe de intelligence) sau chiar C4I2SR (concept mai puțin exploatat). De asemenea, s-a stabilit ca aceste dezvoltări teoretice și practice ale informației să fie puse, din punct de vedere funcțional, la dispoziția unui singur comandant, iar acesta să beneficieze de autoritate și responsabilitate la nivelul întregului teatru de operații.

„Cum ar trebui să-și definească un stat rolul într-o lume bazată pe informații, unde granițele dintre structurile militare și cele civile nu mai sunt așa clare ca în urmă cu 50 de ani, unde inamicul devine anonim și unde vechile structuri nu pot să țină pasul cu noile tehnologii?”, este una din întrebările esențiale la care structurile de planificare și informații militare trebuie să răspundă.

Din experiența conflictelor din primii ani ai mileniului trei, se constată faptul că în teatrele de operații acționează, de obicei, o alianță (coalitie) internațională a cărei eficacitate de a face față

* Antonio MARINESCU este analist politico-militar în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

** Ovidiu FRĂȚILĂ este expert pe probleme de intelligence în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

viitoarelor provocări se bazează pe abilitatea de transformare a propriilor capacități (aceasta pentru a reuși în mediul complex pe care urmează să-l stabilizeze din punct de vedere militar, politic, economic și social). O astfel de abordare a operațiilor (inclusiv a celor non-militare) va necesita utilizarea integrată a tuturor instrumentelor de putere ale alianței (forța de distrugere, descurajarea armată, informația și cunoașterea, componentele de reconstrucție, sprijin civil, suport politic și logistic pentru autoritățile locale etc.) în scopul creării efectelor care vor conduce la rezultatele scontate. Acest tip de abordare trebuie să conducă la diminuarea pierderilor umane și materiale din partea alianței și la obținerea unor efecte în timp scurt și de durată.

Conceptul multidimensional de securitate implică concentrarea pe roluri cum ar fi: prevenirea conflictelor, managementul crizelor, managementul consecințelor, menținerea păcii, impunerea păcii, sprijin al păcii, răspuns la dezastre și asistență umanitară. Acestea largesc și mai mult aria de

interes informativ și vor conferi alianței un rol activ sporit în managementul crizelor. Conflictele interstatale se pot extinde rapid în conflagrații care pot amenința interesele alianței.

Deoarece complexitatea amenințărilor este în creștere, eforturile de anticipare și acțiunile de prevenire întreprinse în timp util pentru împiedicarea sau evitarea crizelor, vor îmbunătăți capacitatea de răspuns eficient a alianței.

În prezent, în teatrele de operații, conform noului concept comprehensiv NATO sau de conducere a operațiilor în vederea obținerii de efecte (*Effect Based Approach Operations* - EBAO), forțele militare trebuie să se adapteze pentru a îndeplini cerințe specifice și să realizeze conexiuni, în format de rețea, cu mai multe organisme, organizații și instituții cu care pot colabora în îndeplinirea misiunilor. Circuitele și rețelele informaționale vor include organizațiile Națiunilor Unite, organizații internaționale, organizații neguvernamentale, autorități locale civile, militare, poliție etc.

În aceste condiții, structurile de informații trebuie să se concentreze asupra identificării cauzelor problemelor locale și asupra modului în care trebuie să acționeze comandantul pentru detensionarea situației și modificarea comportamentului principalilor actori politici și militari din zonă. Astfel, culegerea de informații se va focaliza asupra mediului politic intern și extern, liderilor zonali și motivațiilor acestora, factorilor economici, culturali și religioși, populației civile, atitudinii acestora față de operația multinațională, precum și a sprijinului acordat Forței Multinaționale, relațiilor etnice, organismelor și instituțiilor ce acționează în zonă: forțe de poliție și paramilitare, grupuri teroriste și diferite organizații. Aceste domenii de culegere acoperă nevoile de informații din teatrul de operații în condițiile operațiilor bazate pe efecte.

Conform noilor abordări NATO, operațiile bazate pe efecte trebuie să exprime cel mai bine ideea conform căreia succesul unui conflict armat poate fi evaluat prin prisma rezultatelor și nu a distrugerilor, și că, în realitate, distrugerea unui inamic nu a fost decât o metodă pentru atingerea unei finalități strategice, nu un scop în sine. Planificarea bazată pe efecte se aplică dincolo de spectrul conflictului, de la operații la scară mică la teatru de operații.

Dacă în etapa desfășurării acțiunilor armate, gradul de implicare a structurilor militare în spectrul operațional joacă un rol predominant, în etapele post-conflict de asigurare a securității, de stabilizare și chiar de reconstrucție componenta militară are un rol diminuat în comparație cu cel al altor structuri și agenții implicate. În asemenea operații, comandantul militar își asumă comanda și controlul domeniului militar, beneficiind de suportul coordonat al celorlalte structuri angajate în domenii nemilitare.

Pentru realizarea dezideratelor operațiilor bazate pe efecte rolul primordial îl are asigurarea alianței cu produse de informații (*intelligence*), ce acoperă întregul spectru militar, politic, economic, social și cultural. Modul de planificare și desfășurare a operațiilor concentrate pe realizarea stării finale (*end-state*), care se dorește a fi atins, se bazează în totalitate pe informațiile care asigură o înțelegere exhaustivă a mediului în care se desfășoară operația militară.

În concepția războiului bazat pe efecte, este necesară parcurgerea a patru etape:

- dezvoltarea bazei de date referitoare la cunoașterea zonei de operații (*knowledge development*);
- planificarea și organizarea operațiilor;
- executarea acțiunilor;
- analiza post-acțiune bazată pe informații despre efectele realizarea stării finale (*end-state*).

Pentru asigurarea comenzii și controlului forțelor din teatrele de operații este necesară o înțelegere completă a mediului în care se va desfășura operația militară. În același timp, se impune colaborarea cu diferite structuri de informații ale organizațiilor prezente în zona de conflict sau post-conflict, precum și cele naționale, partenere, aliate sau centre de excelență non-guvernamentale care pot oferi elemente de cunoaștere (date și informații) cu privire la complexitatea mediului de angajare. Comunitatea de informații a alianței, astfel formată, este crucială pentru prima etapă a operației. Această cooperare poate identifica elemente importante referitoare la sistemul relațional de tip fizic, funcțional sau comportamental al entităților sistemului ce se dorește a fi controlat de alianță. Entitățile pot fi oameni, structuri, întreprinderi, facilități ale infrastructurii, forțe militare, informații, etc. Analistii structurilor de informații pot identifica relațiile și legăturile de tip comportamental, fizic sau funcțional dintre elementele sistemului aflat în studiu și, implicit, pot identifica „centrele de greutate” și punctele tari pentru a se putea influența comportamentul sistemului în sensul dorit de alianță pentru a se obține efecte.

Comanda și controlul la nivel de Task Force și sistemul informațional militar dintr-un teatru de operații (SIMTO) înseamnă:

- elaborarea unor decizii fundamentate (cunoașterea și înțelegerea situației);
- conducerea operațiilor/acțiunilor în condiții de risc ridicat;
- folosirea la capacitate maximă a puterii de luptă și capabilităților disponibile;
- direcționare eficientă a structurilor subordonate pentru îndeplinirea misiunilor.

Sistemul informațional este definit ca un ansamblu de elemente caracteristice, structuri și personal, surse de informații, documente și produse de informații, principii, doctrine și regulamente, tehnică, echipamente și soft, planificate, organizate, coordonate și controlate, în scopul culegerii, procesării și diseminării informațiilor și intelligence-ului, inclusiv a celor de contra-informații și securitate.

Proiectarea și operaționalizarea sistemului informațional al unei grupări de forțe pentru un teatru de operații trebuie să fie coroborată cu proiectarea și operaționalizarea grupării de forțe. Analiza și desemnarea sistemului informațional determină luarea în calcul a două categorii de factori:

- a) cei care acționează asupra dimensiunii și componenței task force-ului, aceste aspecte făcând obiectul analizei la nivel național:
 - considerentele politice naționale, unde puterea politică decide implicarea armatei proprii în soluționarea unor conflicte apărute în zone de criză;
 - angajamentele internaționale ale României, care prevăd că dislocarea contingentului național în teatrul de operații este rezultatul respectării tratatelor de alianță, colaborare și parteneriat cu țări NATO și non-NATO;
 - nivelul de ambiție al Armatei Române, element prin care armata s-a afirmat ca un partener credibil încă din faza de Parteneriatului cu NATO;
 - alți factori, ținând de conjunctura de moment.
- b) cei care acționează asupra componentelor sistemului informațional: în funcție de importanța care se acordă acestora, sistemul informațional creat va fi structura dominantă în cadrul task force sau va avea anumite componente mai dezvoltate decât altele; este posibilă și situația când acest sistem informațional este redus la minim.

Sistemul informațional din teatrele de operații poate fi apreciat de către beneficiar / comandant / factori decizionali cu ajutorul unor parametri generali, care îl caracterizează din punct de vedere al operativității:

- timpul de răspuns;
- siguranța în funcționare (tehnică și informațională);
- capacitatea de circulație a informației în sistem;
- criteriul cost-eficacitate.

Sistemul informațional militar dintr-un teatru de operații conține anumite elemente caracteristice, indiferent de specificul acestui sistem și nivelul de „ambitiție” proiectat pentru acesta. Acesta va avea în compunere date, informații, intelligence, circuite și fluxuri informaționale. În aceste condiții structura de informații va alimenta comanda alianței cu informații ce vor răspunde la necesitățile clasice militare de nivel tactic, operativ și strategic,

dar vor acoperi și alte zone de interes care să sprijine efectele din domeniul politic, economic și social. În această nouă abordare, din punct de vedere organizațional, al modului de acțiune și raportare, structura de informații nu va suferi schimbări. Elementul de noutate apare în spectrul naturii informațiilor și al produselor.

În acest sens, produsele de informații sunt vitale pentru planificarea și desfășurarea de operații informaționale (INFOPS), dar și pentru contracararea celor desfășurate de forțele adverse (*opposing forces* - „inamic” în limbaj EBAO). De exemplu, rețelele teroriste, anarhiste și extremiste pot face uz de mijloacele mass-media pentru amplificarea nemulțumirilor și a turbulențelor prin desfășurarea de campanii de informare care exercită presiune asupra aliaților. Alianța se poate aștepta ca în desfășurarea operațiilor pe perioade mai lungi de timp, în unele regiuni, mass-media indigenă să concureze cu media internațională pentru influențarea percepțiilor locale sau internaționale. Scopul ar fi deținerea inițiativei de către cei care vor influența eficient modul de înțelegere a conflictului sau crizei.

Managementul sistemului informațional militar din teatrul de operații (SIMTO) are un puternic caracter practic-aplicativ, aceasta și datorită faptului că, menținut la stadiul de teorie, nu-și poate atinge obiectivul central: asigurarea comandanților cu informații necesare fundamentării deciziilor în timp scurt. Caracterul practic-aplicativ se manifestă în conceperea a noi sisteme, metode, tehnici, proceduri de management ale sistemului informațional în întregul său ori la nivelul componentelor sale majore.

Procesul de management SIMTO reprezintă ansamblul fazelor și proceselor (prin care se determină obiectivele acestuia la nivel întreg sau pe componente), resurselor și proceselor informaționale necesare realizării lor, personalului implicat în aceste activități, prin care se integrează și controlează misiunile subordonaților, folosind un complex de metode și tehnici, în vederea îndeplinirii cât mai eficiente a sarcinilor ordonate SIMTO.

Relațiile de management ale SIMTO pot fi definite ca raporturile care se stabilesc între componentele acestui sistem, dar și a raporturilor dintre acestea și componentele altor sisteme care constituie un Task Force românesc, în procesele previzionării, organizării, coordonării, antrenării, controlului și evaluării activităților sistemului

informațional al SIMTO.

Caracteristicile relațiilor de management sunt influențate, în principal, de doi factori:

- *factorul uman*: calitatea militarilor încadrați în SIMTO influențează toate procesele, relațiile și produsele cu care interacționează; din acest motiv, este nevoie de aplicarea selecției la constituirea componentei umane a acestui sistem, astfel încât să se identifice personal ce dispune de o bază solidă de cunoștințe teoretice și deprinderi practice.
- *factorul tehnico-material*: SIMTO poate fi mai simplu sau mai complex, poate apela la un singur tip de surse de informații sau la mai multe, iar particularitățile exploatarei surselor, în care va fi implicată tehnică specifică, se va reflecta în relațiile de management.

Acești doi factori determină principiile generale ale managementului SIMTO, dintre care pot fi amintite:

- *Principiul concordanței dintre sistemul de management și condițiile concrete existente în cadrul SIMTO*: funcționalitatea și performanța SIMTO implică o permanentă corelare, perfecționare, adaptare a sistemului de management la situația existentă în cadrul său și în mediul extern. Apariția necorelărilor, generate de rămânerea în urmă a parametrilor sistemului de management, va genera disfuncționalități și, implicit, ineficiență.
- *Principiul managementului participativ*: exercitarea celor mai importante și complexe procese și relații de management în cadrul SIMTO trebuie să se bazeze pe implicarea șefilor de structuri, dar și a specialiștilor. Mai ales în mediul militar, comanda este unică, însă cel care o deține trebuie să apeleze la consilierea specialiștilor în problema respectivă. În unele activități de planificare se pot coopta responsabili și specialiști din afara sistemului informațional al SIMTO sau chiar din alte contingente.
- *Principiul motivării tuturor militarilor / structurilor implicate în activitățile SIMTO*: exprimă necesitatea stabilirii, dimensionării și utilizării stimulentele materiale și morale astfel încât să se asigure satisfacerea, în limite rezonabile, a intereselor tuturor militarilor implicați în activități și misiuni. Motivarea se va face diferențiat, în funcție de aportul adus de fiecare la îndeplinirea sarcinilor și obiectivelor

SIMTO, de complexitatea și periculozitatea misiunilor primite. Aici sunt incluse și modalitățile de sancționare materială, morală (mustrări, avertismente, pedepse disciplinare etc.) și penală (pentru fapte ce încalcă legislația militară și prevederile dreptului internațional umanitar etc.).

- *Principiul eficienței*: managementul SIMTO trebuie dimensionat și structurat astfel încât activitățile desfășurate să fie caracterizate de eficiență. În cazul de față, eficiența nu înseamnă numai rezultate care implică un consum minim de resurse, ci și obținerea unor informații și produse de informații veridice, care să poată fi folosite de comanda TF românesc în planificarea, organizarea, coordonarea și controlul misiunilor.

Un domeniu important al spectrului de interes al produselor de intelligence, cu care s-au confruntat forțele din teatrele de operații în ultimul deceniu, este războiul asimetric (confruntările specifice mediului de conflict asimetric), din ce în ce mai sofisticat și acompaniat de accesul la tehnologii avansate, și care poate produce efecte disproporționate. Pe măsură ce accesul la tehnologii este tot mai răspândit, cresc posibilitățile ca potențialii adversari să dezvolte mijloace neconvenționale eficiente care să fie utilizate împotriva națiunilor alianței. În aceste condiții, proliferarea armelor de distrugere în masă de către un număr crescând de actori statali și non-statali constituie un domeniu important de interes.

Culegerea, analiza, diseminarea și punerea în comun a informațiilor se constituie în factori critici de anticipare și, pe cât posibil, împiedicare sau limitare a conflictelor. Pentru aceasta sunt necesare înțelegerea completă a mediului operațional și abordarea pro-activă încă din fazele incipiente ale unei crize emergente. Evaluarea va contribui la înțelegerea situației concrete de către factorii de decizie și va fi sprijinită de o rețea informațională sigură pentru punerea în comun a informațiilor și colaborare rapidă în situații cu dinamică ridicată. Îmbunătățirea tuturor aspectelor ciclului de luare a deciziei trebuie întreprinsă astfel ca timpul dintre anticiparea unui risc sau a unei amenințări și definirea și executarea unui curs de acțiune să fie scurtat.

Accesul ridicat la sursele de informare coroborate cu necesitatea obținerii sprijinului public au condus la creșterea rolului politicului în

desfășurarea operațiunilor militare și, în același timp, la creșterea presiunii pentru obținerea unui succes rapid. În plus, sensibilitatea sporită față de nivelul pierderilor, precum și nevoia de limitare maximă a pagubelor și distrugerilor colaterale și de mediu, în fața unui inamic care nu are astfel de constrângeri, va implica necesitatea desfășurării operațiilor cu nivele de eficacitate mult mai ridicate, cu armamente cu precizie sporită. Acești factori și prevederile legale naționale și internaționale corespunzătoare vor influența din ce în ce mai mult operațiile militare, precum și reafirmarea nevoii de responsabilitate și proporționalitate. În acest context, forțele alianței sau coaliției participante la misiuni militare în teatrele de operații, trebuie să fie capabile să opereze sub supravegherea mass-media și a publicului cu deschidere și transparență sporite. Mai mult, elementele de culegere de informații trebuie să-și adapteze rapid, precis și flexibil imaginea la cea a forțelor alianței, astfel încât să poată fi dislocate efectiv oriunde este necesar fără a compromite misiunea sau credibilitatea comenzii alianței. Imaginea trebuie să asigure alianței un întreg set de capacități care să proiecteze stabilitate, care să producă încredere națiunilor componente și parteneri și, la nevoie, să contribuie la înfrângerea adversarului în orice tip de conflict.

Noile sisteme de comandă și control vor trebui dezvoltate pentru translatarea informațiilor superioare în cunoștințe acționabile (de la date și informații la cunoașterea și înțelegerea tuturor factorilor de situație în evoluția lor), facilitând, astfel, planificarea mai rapidă, decizii mai bune și efecte decisive. Superioritatea deciziei depinde de informații (intelligence) credibile, furnizate rapid și de mijloace care să permită schimbul sigur de date și interpretarea lor într-o manieră comună agreată. Culegerea informațiilor, analiza, diseminarea și punerea în comun între națiuni asigură cadrul esențial pe care se construiește superioritatea decizională.

Schimbul de informații între structurile specializate ale statelor membre, inclusiv cu actorii locali sunt vitale pentru crearea imaginii de intelligence în EBAO. Alianța trebuie să-și dezvolte capacitatea de a obține informații, să desfășoare activități de cercetare, supraveghere și identificare a țintelor la toate nivelurile de comandă în scopul determinării evoluției amenințărilor în timp scurt. În plus, trebuie să dezvolte

capacitatea de a aduna și exploata informații din surse multiple, inclusiv cele din sistemele spațiale, despre un set complet de ținte.

Superioritatea decizională necesită o forță care este organizată, pregătită și echipată să opereze într-o rețea operațională comună integrată global. Aceasta trebuie să lege forțele militare, agențiile guvernamentale și organizațiile non-guvernamentale într-un mediu fără bariere pentru planificare, evaluare și execuție. Asigurarea tehnologiei de schimb de informații fără bariere este deosebit de importantă. Interoperabilitatea și inter-conectivitatea vor constitui elemente cheie pentru asigurarea superiorității în luarea deciziilor. De asemenea, trebuie asigurat un depozit central de date la nivelul căruia pot fi identificate legăturile dintre efecte și obiective. Fuziunea cunoștințelor și integrarea pe orizontală și verticală asigură cunoașterea cu claritate a situației, contribuie la luarea deciziei și alegerea variantei acționale optime pentru producerea efectelor dorite.

Alianța trebuie să obțină maxim de avantaje din tehnologiile emergente pentru menținerea avantajelor operaționale și tehnologice. Tehnologia și informația acționează ca un multiplicator de forță; ea poate asigura alianței capacitatea de reconfigurare rapidă a forțelor și echipamentelor pentru obținerea efectului critic la momentul potrivit. În plus, culegerea, managementul și punerea în comun a informațiilor (*intell sharing*) printr-o capacitate bazată pe rețea, suprapusă pe un robust sistem de comandă și control al alianței, vor conduce la schimbări în structura organizațională a unităților combatante, a formațiunilor și comandamentelor.

Pentru maximizarea contribuției lor, structurile de informații parteneri și ale membrilor alianțelor / coalițiilor vor trebui încorporate în operații fără probleme de joncțiune sau interoperabilitate. Provocarea constă în rezolvarea oricărei probleme de interoperabilitate prin identificarea căilor de integrare a forțelor la dispoziție mai puțin avansate din punct de vedere tehnologic și/sau acțional. Aceasta va necesita resurse tehnologice și programe continue de pregătire și antrenament. Atingerea interoperabilității va crește eficacitatea operațională și va asigura o distribuie echitabilă a riscurilor și a sarcinilor în funcție de limitările forțelor participante la operații.

Alianța va trebui să continue să desfășoare

activități și politici strategice complementare cu cele ale organizațiilor internaționale și regionale care acționează în zona de operații/teatrul de operații. Aceasta va impune ca viitoarele operații militare să se desfășoare numai având o solidă bază legală și legitimitate largă în cadrul comunității internaționale. Toate acestea trebuie să se bazeze pe date, informații și cunoaștere.

BIBLIOGRAFIE

1. ***Bi-Strategic Command Pre-Doctrinal Handbook (Effects Based Approach to Operations), 04.12.2007.
2. Alien W. Batschelct, *Efects-based operations; A New Operational Model?*, Strategy Research Project, 2002.
3. General Glen Otis, „The Air Land Battle”, *Military Review* 5.
4. Desmond Saunders-Newton Aaron B. Frank, „Effect Based Operations: Building the Analytic Tools”, *Defense Horizons* nr.19, 2002.
5. Ion Bălăceanu, *Revoluția tehnologică contemporană și impactul ei asupra potențialului militar*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001.
6. Sergiu Medar, *Capabilități ale serviciilor moderne de informații militare*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.
7. Nicu Apostu, „Managementul informației în conducerea acțiunilor militare întrunite”, în *Reducerea duratei ciclului conducerii acțiunilor militare întrunite*, Editura Militară, București, 2002.
8. Octavian Dumitrescu, „Organizarea informațiilor militare în operațiile multinaționale în concepția NATO”, în *Gândirea militară românească*, nr. 4/1999.
9. Dr. Vasile Dumitru, dr. Ion Stoian, ing. Corneliu Baltă, dr. Gheorghe Toma, *Sisteme informaționale militare - analiză și proiectare*, Editura Ceres, București, 2000.

Editura **TOP FORM**

ISSN: 2065 - 3395